

Die geskiedenis van die US- dameshokkieklub: 1903-1992

deur
Hanri Laubscher

*Tesis ingelewer ter gedeeltelike voldoening aan die vereistes vir die
graad Magister in Sportwetenskap aan die Universiteit van Stellenbosch*

Studieleier: Prof. F.J.G. van der Merwe
Fakulteit Opvoedkunde
Departement Sportwetenskap

Desember 2010

Verklaring

Deur hierdie verhandeling elektronies in te lewer, verklaar ek dat die geheel van die werk hierin vervat, my eie, oorspronklike werk is, en dat ek dit nie vantevore, in die geheel of gedeeltelik, ter verkryging van enige kwalifikasie aangebied het nie.

Desember 2010

Kopiereg © 2010 Universiteit van Stellenbosch

Alle regte voorbehou

ABSTRACT

The purpose of this study was to research and document the origins and activities of the University of Stellenbosch Women's hockey club. The core of this study is therefore about the development of the Women's hockey club from 1903 to 1992.

Although a lot has been written about sport at the University, most of the information was not preserved and therefore there are gaps in their sport history. This study focuses on sport history and therefore the historic-scientific method was implemented using only primary resources such as the minutes of meetings, reports and interviews with players.

The introduction focuses on the development of world hockey and the different forms of the sport that was been played in different countries. Followed by an overview of the development of hockey sticks and ball as well as the evolution of hockey in the nineteenth and twentieth century. The development of women's hockey in England and the USA as well as the International Federation for Women's Hockey Association (IFWHA) was discussed.

The second chapter is about the history of women's hockey in South Africa especially the origins of women's clubs and associations. After that the interprovincial tournament was explained. The All South African and Rhodesia Women's Hockey Association, their constitution and the South African Hockey Union were discussed. Attention was also given to the Springbok-emblem and tours to and from South Africa.

The third chapter explains the methodology of the study as well as the purpose, formulation of the problem, method of research and evaluation of the resources.

The fourth chapter discusses the club's beginning from 1903 to 1958, as well as their hockey fields. The reason why those particular dates was used was because there was no minutes or reports for those years. Therefore there had to be relied on secondary resources.

The history of the women's hostels is explained in chapter five as well as the results of the hostel hockey. The first-years-tournament, hostel league and the Prestige-tournament also formed part of hostel hockey.

In chapter six the inter-university tournaments from 1940 is discussed. After each tournament a SAU-team (Protea-team) was chosen to tour overseas or in South Africa.

The origins of indoor hockey are described in chapter seven followed by the indoor hockey league at Stellenbosch.

In chapter eight the club and league activities are discussed from 1959 to 1992. Individual activities and school camps are highlighted that were presented by the Women's club. Attention was also given to tours and tournaments which the teams undertook and a few coaches that stood out from the rest. Finally the social aspect of the club was examined.

The top achievers of the Women's club, who were all SA-players, are discussed in chapter nine.

The study is concluded with a summary of all the important facts and findings. Appendix A to G covers all the SAU-players, players who received sport-colors, the national tournament results, coaches, club awards and provincial players.

In 1992 the men's and women's hockey clubs merged and became known as the US-hockey club.

OPSOMMING

Die doel van die studie was om die oorsprong en gebeure van die Universiteit van Stellenbosch se Dameshokkieklub na te vors en te dokumenteer. Die kern van die studie handel dus oor die ontwikkeling van die Dameshokkieklub vanaf 1903 tot 1992.

Alhoewel daar wel oor die universiteit se sport geskryf is, is die meeste van die klubs se inligting nie bewaar nie en daarom bestaan daar nog groot leemtes in die sportgeskiedenis. Omdat die onderhawige onderwerp sportgeskiedkundig van aard is, is die histories-wetenskaplike metode gevolg. Primêre bronne was hoofsaaklik notules, bestuurs- en voorsittersverslae asook onderhoude met oud-spelers.

Die inleiding verskaf 'n oorsig van die ontwikkeling van hokkie regoor die wêreld en die verskillende vorms wat deur verskillende lande gespeel is. Daarna is daar aan die ontwikkeling van die hokkiestok en -bal aandag gegee asook hokkie gedurende die negentiende en twintigste eeu. Die ontwikkeling van vrouehokkie in Engeland en die VSA, asook die Internasionale Federasie vir Vrouehokkieverenigings (IFWHA) word bespreek.

Die tweede hoofstuk handel oor die geskiedenis van vrouehokkie in Suid-Afrika. Daar word aandag aan die oorsprong van vroueklubs en -verenigings geskenk, sowel as aan interprovinsiale toernooie wat gespeel is. Die “All South African and Rhodesia Women’s Hockey Association” en hulle grondwet asook die Suid-Afrikaanse Hokkie-unie word aangerak. Daarna word die ontstaan van die Springbokembleem vir hokkie bespreek asook toere wat na en van Suid-Afrika plaasgevind het.

Die derde hoofstuk handel oor die metodiek van die studie. Dit dek die doel, probleemstelling, navorsingsmetode en die evaluering van die bronne.

Die vierde hoofstuk handel oor die vroeë geskiedenis van die Dameshokkieklub vanaf 1903 tot 1958, asook die ontstaan van die hokkievelde. Die rede vir hierdie afbakening, is omdat die notules en verslae vir daardie jare ontbreek en daar dus op sekondêre bronne staatgemaak moes word.

Die geskiedenis van die dameskoshuise word in hoofstuk vyf bespreek en daarna word die uitslae opgesom. Die eerstejaarstoernooi, koshuisliga en Prestige-toernooi vorm almal deel van koshuishokkie.

In hoofstuk ses word inter-universitêre toernooie vanaf 1940 bespreek. Na afloop van elke toernooi is daar 'n SAU-span (Proteaspan) gekies wat verskeie toere onderneem het.

Die ontstaan van binnenshuise hokkie op nasionale sowel as universiteitsvlak word in hoofstuk sewe behandel.

In hoofstuk agt word die klub- en ligabedrywighede vanaf 1959 tot 1992 bespreek. Prestasies van individue word uitgelig asook skolekampe wat aangebied is. Aandag word geskenk aan toere en toernooie wat die spanne onderneem het, 'n paar afrigters wat 'n groot aanwinst vir die klub was asook die sosiale aspekte rondom die klub.

Die toppresterders van die Dameshokkieklub, wat almal Springbokspelers was, word in hoofstuk nege behandel.

Die studie word afgesluit met 'n samevatting van al die belangrike feite en bevindinge. Bylaes A tot G sluit al die SAU-erolverteenwoordigers, spelers wat erekleure ontvang het, die nasionale toernooi-uitslae, afrigters, klubtoekennings en 'n lys van provinsiale spelers vir veldhokkie en binnenshuise hokkie in.

Nadat die Dameshokkieklub vir 89 jaar afsonderlik gefunksioneer het, het die mans- en damesklub in 1992 saamgesmelt om die US-hokkieklub te vorm en is dit steeds hoe hulle vandag bekendstaan.

VOORWOORD

Baie dankie aan al die persone wat ingestem het om hulle kennis met my te deel en al die instansies wat baie behulpsaam was ten opsigte van al die inligting wat ek benodig het.

'n Spesiale woord van dank aan my studieleier, prof. F.J.G. van der Merwe, vir al sy hulp en bystand tydens die studie.

Baie dankie ook aan mes. Elaine Joubert en Helena Botha vir die taalversorging.

Aan my ouers wil ek baie dankie sê vir hulle ondersteuning en aanmoediging.

H. Laubscher

STELLENBOSCH

2010

INDEKS

ABSTRACT	iii
OPSOMMING	v
HOOFSTUK EEN	
INLEIDING	1
Ontstaan van die spel	1
Vroeë variasies van die spel	4
• <i>La soule</i>	4
• <i>Knappan</i>	4
• <i>Shinty</i>	5
• <i>Bandy/Bandy-ball/Goff</i>	5
Etimologie	5
Geskiedenis van die hokkiestok en -bal	6
Die ontwikkeling van hokkie deur die negentiende en twintigste eeu	6
Ontwikkeling van vrouehokkie	9
• Engeland.....	9
• Verenigde State van Amerika	11
International Federation of Women's Hockey Association (IFWHA)	11
Samevatting	13
HOOFSTUK TWEE	
GESKIEDENIS VAN VROUEHOKKIE IN SUID-AFRIKA	14
Die oorsprong van vroueklubs en -verenigings in Suid-Afrika	14
• Kaapprovinsie (Wes-Kaap)	14
• Kaapprovinsie (Oos-Kaap)	14
• Transvaalse unies	15
• Rhodesië	15
Inter-provinsiale toernooie	16
All South African and Rhodesia Women's Hockey Association (ASA & RWHA)	16
Konstitusie van die ASAWHA	17
Suid-Afrikaanse hokkievereniging (SAHV)	18
Die verandering van speeldrag en Springbokembleem	18
Toere na en van Suid-Afrika	20
IFWHA-konferensies	24
Proteaspantoere	25
Samevatting	26
HOOFSTUK DRIE	
METODIEK	27
Doel en probleemstelling	27
Afbakening van die studieterrein	28
Metode van ondersoek	29
Beperkende faktore	30

HOOFSTUK VIER

DIE ONTSTAAN VAN DIE UNIVERSITEIT VAN STELLENBOSCH

DAMESHOKKIEKLUB	32
Vroeë geskiedenis van US-dameshokkieklub	32
1905-1958	32
• Beginjare: 1903-1907	32
• Bestuur	33
• Intervarsity	34
• WP-liga	36
• Probleme	38
Velde	39
• Die Vlakteveld	39
• Die Pawiljoenveld	40
• Coetzenburg-sportterrein (Welgevallenvelde)	40
Samevatting	41

HOOFSTUK VYF

KOSHUIHOKKIE	42
Die ontstaan van koshuissport op Stellenbosch	42
Dameskoshuise op Stellenbosch	42
• Harmonie	43
• Monica	43
• Heemstede	43
• Huis Ten Bosch	44
• Huis van Niekerk (Sonop)	44
• Huis de Villiers	45
• Lydia	45
• Greylock	45
• Minerva	45
• Irene	46
• Erica	46
• Serruria	46
• Nemesis	46
• Huis Francie van Zyl	47
• Nerina	47
• PSO (Privaat Studente Organisasie)	47
• Boland Kollege	47
Koshuisliga	48
• Bestuur	48
• Liga	50
• Punte-toekenning vir koshuisliga	53
• Toernooie	53
• Kleredrag	56
• Probleme	56
Samevatting	58

HOOFSTUK SES	
INTER-UNIVERSITÊRE TOERNOOIE	60
SAU-toernooie	60
Samevatting	65
HOOFSTUK SEWE	
BINNENSHUISE HOKKIE	66
Die ontstaan van binnenshuise hokkie	66
Binnenshuise hokkie aan die universiteit	66
Samevatting	72
HOOFSTUK AGT	
KLUBAKTIWITEITE: 1959-1992	73
Klub- en ligabedrywighede vanaf 1959	73
• Bestuur	73
• Finansies	74
• Probleme	76
• WP-liga	78
• Prestasies	84
• Kampe en kursusse	85
• Toernooie	86
• Toere	86
Afrigters	88
Sosiale hoogtepunte van die klub	89
Samesmelting van die mans- en dameshokkieklub	91
Samevatting	91
HOOFSTUK NEGE	
TOPPRESTEERDERS	93
Shirley Grace	93
Lauretta Maree (nee Boshoff)	94
Arlene Wiley (nee Coates)	94
Claire Nicholson	95
Rennie Rose-Innes (nee Basson)	96
Debbie Jordaan (nee Cromhout)	96
Annemarie Meyer	97
Sherylle Calder	98
Annalette Luttig	99
HOOFSTUK TIEN	
GEVOLGTREKKING	101
BRONNELYS	106

BYLAAG A 112

BYLAAG B 115

BYLAAG C 120

BYLAAG D 122

BYLAAG E 125

BYLAAG F 129

BYLAAG G 139

HOOFSTUK EEN

INLEIDING

Die term “sport” word vandag in die praktyk gebruik as ’n algehele term “relatief tot alle fisieke aktiwiteite wat op die mens in beweging betrekking het”.¹ Met ander woorde met “sport” word daar verwys na “speel, spel, sport, liggaamlike opvoeding en rekreasie”.² In die pre-historiese tyd is “sport” beskou as ’n godsdienstige aktiwiteit en ’n integrale deel van die mens se bestaan. Dit spruit uit die mens se begeerte om te oorwin, die invloed van natuurkragte en ook om die vrugbaarheid van hul landerye te bevorder. In sy alledaagse aktiwiteite moes die mens homself verdedig en het hy allerlei vaardighede aangeleer – vaardighede wat ook vir vermaak toegepas is. So byvoorbeeld het die Amerikaanse Makah Indiane tydens die walvisjagseisoen ’n primitiewe vorm van hokkie gespeel, waar ’n walvisbeen as stok gebruik is. Dié stok het die oorlogsgod se staf gesimboliseer. Ook die Wichistam op die Rooirivier van Oklahoma het ’n soortgelyke spel as vandag se moderne hokkie gespeel. Die spel het ’n stryd tussen winter en lente gesimboliseer, naamlik die hernuwing van lewe teen die bese kragte. Mense het ook geglo dat sport hul uithouvermoë, selfbeheer en stamina gee sodat hulle hul beste vir hul alledaagse take kon lewer.³ Daar word selfs gespekuleer dat hokkie die voorvader is van nie net stok-en-balspele soos krieket, bofbal en gholf nie, maar ook bal-en-doelspele soos sokker en voetbal.⁴

ONTSTAAN VAN DIE SPEL

’n Groot verskeidenheid bal-en-stokspele is in die antieke tyd beoefen, sover terug as 4 000 jaar gelede in Egipte en 1000 v.C. in Ethiopië.⁵ ’n Moontlike bal-en-stokspel soortgelyk aan hokkie wat so vroeg as 2000-1800 v.C. deur die antieke Egiptenare beoefen is, is op die mure van Graf 16 by Beni-Hasan in die Nylvallei waargeneem.⁶ In die tekening word twee mans uitgebeeld met twee stokke wat aan die voorpunt in ’n 90°-hoek gebuig was. Op die grond is daar ’n ronde voorwerp wat die bal kon gewees het.⁷

---

¹ F.J.G. van der Merwe. *Sportgeskiedenis*, 1999, p. xi.

² F.J.G. van der Merwe. *Sportgeskiedenis*, 1999, p. xi.

³ R. Brasch. *How did sports begin?*, 1974, pp.1-3, 6.

⁴ R. Hickok. *New encyclopedia of sports*, 1977, p.181.

⁵ F.J.G. van der Merwe. *Sportgeskiedenis*, 1999, p.172.

⁶ J. Arlott. *The Oxford companion to sports and games*, 1975, p.482.

⁷ J.A. Cuddon. *The Macmillan dictionary of sports and games*, 1980, p.410.

Daar bestaan ook 'n reliëf uit 478 v.C. op die muur van Temistokles in Athene, wat *keretizein*-spelers uitbeeld. Daarop word ses figure uitgebeeld waarvan twee besig is om stokke met krom punte teen mekaar te slaan, met 'n bal in die middel,⁸ amper soos die drietik van weleer.

Daar is destyds aanvaar dat hokkie in 500 v.C. in Persië uit die spel polo ontstaan het. Die spel is deur die regering bevorder omdat daar geglo is dat dit militêre vaardighede sou verbeter.⁹ Volgens die *Encyclopaedia Britannica* is polo tussen die sesde en die eerste eeu v.C. beoefen.¹⁰ Dit wil voorkom asof dié vorm van hokkie 'n té ruwe spel vir die adellikes was en daarom is die spel vir hulle meer “beskaafd” gemaak deur dit te perd te speel. As dit inderdaad is hoe polo ontstaan het, is dit volgens Rowley¹¹ 'n aanduiding dat hokkie nie uit polo ontstaan het nie (soos sommige bronne beweer nie). Avedon en Sutton-Smith¹² voer aan dat hokkie as polo sonder perde beskou kan word. Volgens dr. Danie Craven word daar nêrens genoem dat dit oorspronklik 'n spansport was nie, maar dat dit bloot individuele mededinging was met stok en bal.¹³

Die eerste werklike bewyse van Middeleeuse hokkie dateer van voor die sewentiende eeu. Hierdie voorlopers van moderne hokkie was *hurling* of *bairne* in Ierland (1272 v.C.), *shinty* in Skotland en *bandy* in Engeland en Wallis.¹⁴ Ander vorme was *jeu de mail* in Frankryk, *het kolven* in Holland en *kolbe* in Duitsland.¹⁵ Volgens Calder¹⁶ was daar soortgelyke spele in Ethiopië naamlik *ghenna*, *holani* in Turkye asook *knattleikr* in Ysland.

Portugese setlaars het 'n soortgelyke spel, *cheuca*, in Suid-Amerika onder die Araucano-Indiane waargeneem. Die spel is met 'n gebuigde stok gespeel en die bal het 'n leeromhulsel gehad. Die grootte van die veld het gewissel na gelang van die hoeveelheid spelers wat gespeel het, maar was gewoonlik ongeveer 100 treë lank en 10 treë breed en daar het vier, ses

---

⁸ F.J.G. van der Merwe. *Sportgeskiedenis*, 1999, p.172.

⁹ R. Brasch. *How did sports begin?*, 1974, p.276.

¹⁰ *The new Encyclopaedia Britannica IX*, 1986, p.570.

¹¹ P. Rowley. *The book of hockey*, 1964, p.12.

¹² E.M. Avedon & B. Sutton-Smith. *The study of games*, 1971, p.67.

¹³ D.H. Craven. *Evolution of major games*, 1978, p.175.

¹⁴ F.J.G. van der Merwe. *Sportgeskiedenis*, 1999, p.172.

¹⁵ M.V. Myburgh. *Die historiese ontstaan en ontwikkeling van vrouehokkie in Suid-Afrika*, 1981, p.15.

¹⁶ S.L. Calder. *Die geskiedenis van manshokkie op Stellenbosch*, 1990, pp.4-5, 11.

of agt aan 'n kant gespeel.¹⁷ Die Indiane het die spel beoefen om fiks te bly en hul gesond te hou. Die verskil tussen *cheuca* en Europese hokkie was dat die wedstryde baie langer geduur het, soms van die oggend tot die aand.¹⁸

Die Asteke in Meso-Amerika het die spel met stokke van been gespeel. Die Indiane van Chile het met balle van klip wat met vel oorgetrek was, gespeel en die stokke is ook gebruik om opponente te slaan. In Noord-Amerika het die Rooihuide ook 'n vorm van hokkie beoefen, soos die Sioux-stam wat met 'n kort stok met 'n haak aan die onderkant gespeel het.¹⁹

Op die katedrale van Kantelberg (1200) en Gloucester (1360) se glasvensters word 'n "spel met 'n stok waarvan die punt krom is", uitgebeeld²⁰ en daar kan afgelei word dat die spel baie gewild was onder die kerklui.²¹

In 1365 is die spel *cambuca* en *bandy* deur die Engelse koning Edward III verbied, omdat hy geglo het dat dit met hul oorlogsvoorbereiding, veral boogskiet, ingemeng het.²² Dit was duidelik dat hy ontevrede was met "the people pleasing themselves with diverse games such as handball, bandyball, football...the realm is likely, in a short time, to be destitute of archers".²³ Daar is volgens hom te veel tyd aan hokkie spandeer en daarom het hy dié verbod geplaas.²⁴ 'n Tweede verbod was nodig as gevolg van swak wetstoepassing deur die polisiemag, daarom het Richard II in 1388 alle stokke en balle laat vernietig.²⁵ Met die koms van buskruit in die dertiende eeu, het gewere boogskiet vervang en kon hokkie weer in Brittanje beoefen word. Met die instelling van reëls het die spel gaandeweg meer beskaafd geword.²⁶ Volgens Baker²⁷ kon hokkie selfs die eerste toeskouersport gewees het.

---

¹⁷ J. Arlott. *The Oxford companion to sports and games*, 1975, p.482.

¹⁸ P. Rowley. *The book of hockey*, 1964, p.14.

¹⁹ S.L. Calder. Die geskiedenis van manshokkie op Stellenbosch, 1990, p.12.

²⁰ F.J.G. van der Merwe. *Sportgeskiedenis*, 1999, p.172.

²¹ S.L. Calder. Die geskiedenis van manshokkie op Stellenbosch, 1990, p.6.

²² P. Rowley. *The book of hockey*, 1964, p.15.

²³ R. Brasch. *How did sports begin?*, 1974, p.179.

²⁴ E. Dunning. *Sociology of sport*, 1976, p.117.

²⁵ M. Pollard. *Your book of hockey*, 1959, p.14.

²⁶ R. Brasch. *How did sports begin?*, 1974, pp.179-180.

²⁷ W. Baker. *Sports of the Western world*, 1982, p.46.

VROEË VARIASIES VAN DIE SPEL

La soule

Hierdie spel is deur die Franse in die twaalfde eeu beoefen, en het verskeie streeksbenamings gehad soos *soule*, *choul*, *la choule*, *choll* en *jeu de solles*.²⁸ Die spanne is volgens die streke waarin hulle gewoon het, verdeel asook volgens huwelikstatus, byvoorbeeld ongetroude mans teen getroude mans. Die stokke met 'n kurwe aan die onderkant het gewissel in grootte en is gebruik om 'n bal te slaan.²⁹ Die bal kon met die voet geskop word, met die hand geslaan word of met verskeie soorte stokke gespeel word. Die bal is van leer gemaak en met wol of soortgelyke materiale opgestop. Die doel van die spel was om die bal in 'n waterpoel te doop wat as doel gedien het. Die spel word ook as die voorloper van die Noord-Amerikaanse spel "lacrosse" beskou, nadat die spel by Franse reisigers waargeneem is. Dit is afgelei van die Franse benaming vir veldhokkie "jeu de la crosse".³⁰

In sommige stede was daar spesiale vereistes met betrekking tot die bal, byvoorbeeld sommige dorpe het 'n bal van swart leer gebruik wat eers sag gemaak is met olie, en ander het weer die bal versier met verskillende kleure asook motiewe. In die veertiende eeu is die spel steeds gespeel en die doel daarvan was om die bal so ver as moontlik in die opposisie se gebied in te dryf. Die spel was steeds rof en in 1830 is 'n priester met 'n stok deur die gesig geslaan, waarna daar gedreig is om die spel te verban. Die spel is juis nogal geesdriftig deur Christene beoefen.³¹

Knappan

In Wallis is die spel halfnaak gespeel en identies aan die spel *hurling*. Die bal is in die lug opgegooi en wanneer dit land, is dit opgetel of gevang en na die doel gegooi, geskop of geslaan. Daar het soms tydens Paasfees 1 000 tot 1 500 spelers oor 'n veld wat 804 m lank was, gespeel.³²

---

²⁸ D.H. Craven. *Evolution of major games*, 1978, p.178.

²⁹ R.W. Henderson. *Ball, bat and bishop*, 1947, p.39.

³⁰ D.H. Craven. *Evolution of major games*, 1978, p.178.

³¹ R.W. Henderson. *Ball, bat and bishop*, 1947, pp.40-41, 44.

³² R.W. Henderson. *Ball, bat and bishop*, 1947, pp.87-98.

Shinty

Die spel is in Skotland beoefen. Dit is met 'n “caman” of “club”, wat as stok gedien het, op grasvelde gespeel, en was soortgelyk aan *knappan* en *hurling*. Die enigste verskil met *hurling* was dat die bal nie gevang, gedra, geskop of gegooi kon word nie, maar nét met die stok geslaan is.³³ Die bal kon ook met albei kante van die stok geslaan, en met die voete gestop word. Die bal is gemaak van kurk met 'n leeromhulsel en was dieselfde grootte as 'n hedendaagse tennisbal.³⁴ Soortgelyk hieraan was 'n spel waar opponerende spanne die bal in 'n reeks gate moes dryf, wat kan aansluit by die spel gholf.³⁵

Bandy/Bandy-ball/Goff

Die spel is identies aan *shinty* en *hurling*, behalwe dat die stok óf 'n horing óf 'n krom stok met 'n metaalpunt was.³⁶ Kenmerkend aan die spel was die doelhokke wat 200 tot 300 treë uitmekaar was, en die bal kon geskop, geslaan, of op die stok gedra word.³⁷

ETIMOLOGIE

In die Galway-statute van 1527 word “hockie” deur John Bunyan as een van die verbode sportsoorte geklassifiseer. Hy het dit as sonde beskou om hokkie op Sondae te speel. Daar is ook baie bewerings dat die woord “hockey” afgelei is van “comocke” of van die woord “hoc” wat “hook” beteken. Ander glo weer dat “hoquet” die oorsprong was, wat verwys na 'n skaapwagter se krom stok. In Wes-Sussex is daar in 1838 na “hawkey” verwys. “Hockey” was ook 'n spel wat in die vroeë negentiende eeu deur die Engelse staatskole gespeel is. Dit is net gespeel vir ontspanning en was dus nog nie geïnstitusioneel nie. Dorpenaars het veral op vakansiedae op grondpaaie teen mekaar gespeel.³⁸ Omdat daar 'n ander soort bal gebruik is, kan die spel onderskei word van sportsoorte waar die bal geskop en gegooi is.³⁹

---

³³ S.L. Calder. *Die geskiedenis van manshokkie op Stellenbosch*, 1990, pp.7-8.

³⁴ ScottishSport. *Shinty in Scotland*, 2000 – 2007, Hyperlink
[<http://www.scottishsport.co.uk/othersports/shinty.htm>]. 28 April 2009.

³⁵ R.W. Henderson. *Ball, bat and bishop*, 1947, p.90.

³⁶ R. Brasch. *How did sports begin?*, 1974, p.38.

³⁷ J. Arlott. *The Oxford companion to sports and games*, 1975, p.511.

³⁸ M. Pollard. *Your book of hockey*, 1959, pp.14-15.

³⁹ D.H. Craven. *Evolution of major games*, 1978, p.180.

GESKIEDENIS VAN DIE HOKKIESTOK EN -BAL

Daar word gespekuleer dat klippe die eerste “bal” was en dat stokke van hout of been gebruik is om dit te slaan. Soms is hout, leer of bene vir ’n bal gebruik. Teen die 1860’s was die bal as ’n “large oblong cube of rubber” wat ongeveer 170-180g geweeg het. In 1927 is ’n waterdigte bal in gebruik geneem, maar die bal is nie deur die Internasionale Reëlsraad goedgekeur nie. ’n Plastiekbal is in die 1970’s ontwikkel wat geskik is vir alle toestande.⁴⁰ In *Cassell’s Popular Educator* in 1867 is die hokkiestok beskryf soos dit gebruik is: “It was simply a weapon with a bent knob or hook at the end, large or small, thick or thin, according to the option of the player”.⁴¹ Die moderne hokkiestok is eers in die vroeë 1800’s bekendgestel. Die eerste stok is gemaak van hout met ’n plat kop. In die 1920’s het spelers bande om hul stokke gedraai om die greep te verbeter en is die kop ook versterk. Na die Tweede Wêreldoorlog het ’n Indiese vervaardiger van hokkiestokke moerbeihout begin gebruik. Kenmerkend van dié stok was sy kort onderkant of haak, vandaar die benaming Indiese stok. Hierdie tipe stok het beter balbeheer verseker en is aan die begin van die 1950’s gebruik. In die 1960’s was daar ’n behoefte aan ’n fermere greep en daarom is daar rubber omgesit. Die moontlikheid van ’n stok wat van plastiek gemaak is, is ook in die 1970’s ondersoek.⁴² In die vroeë 1980’s is die stokke van metaal gemaak en teen die begin van die een-en-twintigste eeu was daar drie tipes stokke, naamlik van hout, veselglas en aluminium.⁴³

DIE ONTWIKKELING VAN HOKKIE DEUR DIE NEGENTIENDE EN TWINTIGSTE EEU

Hokkie het gegroei van ’n gewelddadige spel in 1850 na ’n spel wat selfs dames kon speel in 1980.⁴⁴ Primitiewe verdedigings– en aanvalstegnieke het later so ontwikkel dat daar definitiewe beskrywings vir sekere posisies was en so het die spel wat deel is van die doelfamilie, verder ontwikkel.

Die evolusie van die spel het bestaan uit die volgende stappe: “Advancing – attack – defence – passing – differentiation – team”. Die “advancing” stadium was waar die inwoners van twee

---

⁴⁰ J. Arlott. *The Oxford companion to sports and games*, 1975, p.485.

⁴¹ J. Arlott. *The Oxford companion to sports and games*, 1975, p.485.

⁴² J. Arlott. *The Oxford companion to sports and games*, 1975, p.485.

⁴³ Saperecom. *History of sports*, 2009, Hyperlink [http://historyofhockey.net/history_of_hockey.html]. 28 April 2009.

⁴⁴ P. Moss. *Sports and pastimes through the ages*, 1963, p.154.

dorpe teen mekaar gespeel het en op neutrale grond op 'n gelyke afstand van mekaar af begin het. Hulle het aanhou speel totdat hulle een van die twee dorpe bereik het. Die “attack-defence” stadium het ontstaan uit die behoefte om hulle stad of dorp te beskerm. Dit het daartoe gelei dat verdedigers hul plek ingeneem het tussen hulle dorp en die aanvallers. Dié vorm van spel het die getal spelers ook drasties verminder. Omdat daar 'n opeenhoping van spelers was wat die bal wou speel, het die spelers maniere probeer vind wat nie so baie tyd sou mors nie, en so het die “passing” stadium begin. As gevolg van die differensiasie in spelpatrone, het dit tot gevolg gehad dat daar 'n “span” ontstaan het, met vaste posisies en spesifieke vaardighede wat met daardie posisies gepaard gegaan het.⁴⁵ Veranderinge in die reëls in 1889 het daartoe gelei dat die piramide-sisteme ontstaan het van vyf voorspelers, drie middelspelers, twee agterspelers en 'n doelwagter.⁴⁶ Voor die piramide-sisteem is spanne in twee groepe verdeel ten opsigte van hul funksie, hetsy aanvallend of verdedigend. Die sisteem het struktuur aan die spel verskaf en verhoed dat die bal doelloos rondgeslaan word.⁴⁷

Die spel wat ons vandag ken, het in 1860 by Eton Kollege in Birkshire, Engeland ontstaan en in Oktober 1862 is die hokkiespelers van die voetbalspelers geskei. Teen 1870 het dit geblyk dat die spel al geïnstitusioneel was.⁴⁸ Soos die spel meer gewild geword het in Engeland, het dit ook regoor die Britse Ryk versprei. Sover bekend was Blackheath die eerste manshokkieklub in Engeland, aangesien die klub 'n notuleboek besit wat vanaf 1861 dateer.⁴⁹ Die spel was rof, die veld was ongeveer 247 m lank en 64 m breed, en die bal was van rubber.⁵⁰ Na 'n wedstryd is die stokke in 'n hoek gegooi, en kon die spelers wat volgende gespeel het, 'n stok kies waarmee hy gemaklik was.⁵¹ Ander klubs is kort hierna gestig, naamlik Teddington, Surbiton, en Richmond.⁵² Die reëls het baie gewissel, en 'n interessante feit is dat die totale aantal doele oor 'n reeks wedstryde bepaal het wie die uiteindelijke wenner was.⁵³

---

⁴⁵ D.H. Craven. *Evolution of major games*, 1978, pp.184-185.

⁴⁶ R. Brasch. *How did sports begin?*, 1974, p.180.

⁴⁷ H. Wein. *The science of hockey*, 1973, p.186.

⁴⁸ S.L. Calder. *Die geskiedenis van manshokkie op Stellenbosch*, 1990, p.13.

⁴⁹ J. Arlott. *The Oxford companion to sports and games*, 1975, p.482.

⁵⁰ Wikipedia Foundation. *History of field hockey*, 2009, Hyperlink
[http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_field_hockey]. 28 April 2009.

⁵¹ J. Arlott. *The Oxford companion to sports and games*, 1975, p.485.

⁵² M.V. Myburgh. *Die historiese ontstaan en ontwikkeling van vrouehokkie in Suid-Afrika*, 1981, p.17.

⁵³ P. Rowley. *The book of hockey*, 1964, p.9.

Elke klub het natuurlik sy eie styl gehad en ook volgens sy eie reëls gespeel.⁵⁴ Die eerste hokkierreëls is in die *Eton College Chronicle* in 1868 gepubliseer⁵⁵ en die eerste streeksbeheerliggaam vir hokkie is in 1876 gestig. Daarna het ander klub-, streek- asook nasionale beheerliggame gevolg. Die reëls van hokkie is eers in 1883 deur die Wimbledonse Hokkieklub geformuleer. Die eerste nasionale beheerliggaam was die “Hockey Association” wat met Koning Edward VII, Prins van Wallis, as president, in 1886 tot stand gekom het.⁵⁶ Die Blackheath-klub was nie tevrede met die reëls nie en het hulle aan die liggaam onttrek. Hulle het toe hul eie nasionale hokkie-unie gestig,⁵⁷ maar dit het slegs tot 1894 bestaan.⁵⁸

In 1893 is die Ierse hokkievereniging, in 1897 die Walliese vereniging en in 1902 die Skotse vereniging gestig. Die eerste internasionale wedstryd is tussen Wallis en Ierland gespeel met Ierland wat 3-0 gewen het. In 1900 is die Internasionale Reëlraad gestig en is daar besluit om die reëls van die spel te standaardiseer, aangesien skeidsregters tot op daardie tydstip hul eie oordeel kon volg. In 1907 is volle beheer aan die skeidsregters toegestaan.⁵⁹

Die eerste internasionale wedstryd buite Brittanje is in 1907 tussen Engeland en Frankryk in laasgenoemde land gespeel.⁶⁰ So het die spel dan ook verder uitgebrei met wedstryde teen spanne van België, Duitsland, Holland, Switserland, Spanje, Denemarke en Oostenryk en van daar na Australië, Suid-Afrika, Nieu-Seeland, Japan, Indië en Pakistan. Hokkie is vir die eerste keer in 1908 by die Olimpiese Spele-program gevoeg, maar is slegs deur mans gespeel.⁶¹ Die speelveld was oorspronklik gras, maar soos tye verander het, het sintetiese speeloppervlaktes vanaf die 1970's populêr geraak. Dié sintetiese oppervlakte het die spel ook heelwat vinniger gemaak.⁶²

---

⁵⁴ M. Pollard. *Your book of hockey*, 1959, p.15.

⁵⁵ S.L. Calder. Die geskiedenis van manshokkie op Stellenbosch, 1990, p.12.

⁵⁶ J. Arlott. *The Oxford companion to sports and games*, 1975, p.484.

⁵⁷ J. Arlott. *The Oxford companion to sports and games*, 1975, p.484.

⁵⁸ S.L. Calder. Die geskiedenis van manshokkie op Stellenbosch, 1990, p.14.

⁵⁹ S.L. Calder. Die geskiedenis van manshokkie op Stellenbosch, 1990, p.15.

⁶⁰ F.J.G. van der Merwe. *Sportgeskiedenis*, 1999, p.172.

⁶¹ S.L. Calder. Die geskiedenis van manshokkie op Stellenbosch, 1990, p.15.

⁶² D. Levinson & K. Christensen. *Encyclopedia of world sport*, 1996, p.420.

ONTWIKKELING VAN VROUEHOKKIE

Engeland

Die Molesey dameshokkieklub is in 1887 in Londen gestig. Later is nog twee klubs, naamlik Ealing en Wimbledon geopen. Die Wimbledonklub wat in 1889 gestig is, is vandag die oudste bestaande vrouehokkieklub ter wêreld, aangesien die ander twee nie meer bestaan nie. Wimbledon het in hul eerste seisoen teen 'n damesklub van Molesey gespeel, maar was nie beïndruk met hulle vaardighede nie. Hulle het volgens die Engelse manshokkievereniging se reëls, met 'n geverfde krieketbal en houtstokke gespeel. Een probleem wat die vroue ondervind het, was hul kleredrag, want hulle uitrustings was die heersende mode van die dag. Hulle het met rompe gespeel wat tot by hul enkels gehang het en in baie gevalle was hulle geklee in voorskote, korsette, stywe krae, dasse en strooihoede.⁶³

Die “English Women’s Hockey Association” het in die 1890’s voorgestel dat die mans-unie met die dames-unie moes saamsmelt, maar dit is deur Stanley Christopherson, die sekretaris van die “Hockey Association”, om die volgende rede teengestaan:

“My own opinion is that anything of the sort would be undesirable for the game as played by men and ladies must always remain so totally different a thing. I have no hesitation in saying that any ordinary club team, long before their match was over, would run off their...feet – the finest team of lady players in England, provided, of course, that the men could put all their energies into it without consideration for the feelings, mental or corporate, of their fair opponents.”⁶⁴

Hokkie is nie as geskik vir dames beskou nie as gevolg van sommige kultuurgroepe se beskouing dat vroue ondergeskik is aan mans. Vrouehokkiespelers wat in illustrasies uitgebeeld is, is voorgestel as verspot of as Amasones. Mans was bang dat hokkiespelende vroue se vroulikheid skade kon lei en dat hokkiespelende mans se manlikheid sodoende in gevaar gestel kon word.⁶⁵ Dit het groot spanning tussen mans- en damespanne veroorsaak.

---

⁶³ J. Arlott. *The Oxford companion to sports and games*, 1975, p.487.

⁶⁴ D. Levinson & K. Christensen. *Encyclopedia of world sport*, 1996, p.421.

⁶⁵ D. Levinson & K. Christensen. *Encyclopedia of world sport*, 1996, p.421.

Daar word beweer dat die vrou se toetrede tot sport direk verwant is aan vroulike hoër onderwys, soos byvoorbeeld die pogings van die stigterslede van die eerste vroulike kolleges by Oxford en Cambridge om vrouedeelname aan sport te bevorder. Vroeë opvoeders het beweer dat vroue nie terselfdertyd kon studeer en fisiek volwasse word nie. Daarom is 'n gebalanseerde fisieke opvoedingsprogram ontwikkel, alhoewel “manlikheid” en “vroulikheid” steeds sterk beklemtoon is.⁶⁶ Vroue kon nie aan kompeterende sportbyeenkomste deelneem nie, omdat dit as 'n stresvolle ervaring beskou is en die vrou daarom as onvroulik beskou kon word. Deelname aan verskeie kleiner spele is aangemoedig, omdat dit die vroue selfbeheer en uithouvermoë geleer het. Veldhokkie was een van die sportsoorte wat geen fisieke kontak of baie krag vereis het nie en daarom was dit aanvaarbaar vir meisies en vroue om die sport te beoefen.⁶⁷

Weens die behoefte aan oefening het vroulike deelname toegeneem en teen 1911 is daar 10 000 spelers by 300 Engelse hokkieklubs geaffilieer. Op aandrang van me. Lilian Faithful is die “All England’s Women’s Hockey Association” (AEWHA) in 1895 gestig en het hulle die reëls van die mansunie gebruik. Daar was 'n paar gemengde wedstryde, maar die dames is nooit deur die manlike spelers ernstig opgeneem nie.⁶⁸

Die eerste vrouetoer het in 1894 na Ierland plaasgevind en een van die wedstryde was tussen die gasheer, Alexandra Kollege in Dublin en Newnham Kollege van Cambridge, Engeland.⁶⁹ In 1896 het die eerste internasionale wedstryd tussen Engeland en Ierland in Dublin plaasgevind, Ierland het 2-0 gewen. Die eerste Ierse hokkie-unie vir vroue is in 1894 gestig.⁷⁰ Daar is ook gevoel dat hokkie nie vir trofee gespeel moes word nie en dit het so gebly tot die 1960's.⁷¹ Teen 1939 was daar al 2 100 hokkieklubs in Engeland.⁷² In die 1970's het die standaard van Engeland se hokkie baie verbeter as gevolg van die bekendstelling van binnenshuise hokkie, asook die liga- en bekerkompetisies sedert die Tweede Wêreldoorlog.

---

⁶⁶ D.M. Costa & S.R. Guthrie. *Women and sport*, 1994, pp.74-76.

⁶⁷ D.M. Costa & S.R. Guthrie. *Women and sport*, 1994, pp.74-76.

⁶⁸ D. Levinson & K. Christensen. *Encyclopedia of world sport*, 1996, p.421.

⁶⁹ J. Arlott. *The Oxford companion to sports and games*, 1975, p.488.

⁷⁰ Wikipedia Foundation. *History of field hockey*, 2009, Hyperlink
[http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_field_hockey]. 28 April 2009.

⁷¹ J. Arlott. *The Oxford companion to sports and games*, 1975, p.488.

⁷² D. Levinson & K. Christensen. *Encyclopedia of world sport*, 1996, p.421.

Die bekendste hokkiespeler van Engeland was die voorspeler Marjorie Pollard, terwyl ander spelers, waarvan hulle name onbekend is, soos Chapman, Parry, Robinson, Russel-Vick en Vincent ook topspelers was. Verdedigers het legendes soos Barnes, Delforce en Lodge (president van die AEWHA van 1957 tot 1968) ingesluit.⁷³

Verenigde state van Amerika

In die VSA is hokkie hoofsaaklik as 'n vrouesport geklassifiseer, nadat die Amerikaanse mans dit vroeër jare probeer speel het, maar dit “te rof” bevind het. Constance Applebee, wat op 4 Junie 1873 in Engeland gebore is, het soos sy ouer geword het, besef dat 'n aktiewe leefstyl vir veral vroue voordelig is. Nadat sy gegradeer het aan die Britse Kollege vir Liggaamlike Opvoeding het sy in 1901 na die VSA vir 'n kursus gegaan. Daar het sy in haar vrye tyd die spel aan haar klasmaats bekendgestel. Die spel is reeds vir 20 jaar in Engeland onder vroue beoefen.⁷⁴ Sy het dit eers by die Universiteit van Harvard gedemonstreer en later ook by ander vooraanstaande kolleges aangebied. Sy het van yshokkiestokke en 'n bofbal gebruik gemaak vir haar demonstrasies.⁷⁵ Vir die volgende 60 jaar het sy 'n dominante invloed op hokkie gehad.⁷⁶ In 1922 het sy 'n “summer field-hockey camp” in die streek van die Pocono-berge van Pennsylvania geopen.⁷⁷ Sy het in dieselfde jaar ook gehelp om die “United States Field Hockey Association” te stig, wat die beheerliggaam geword het vir die 14 000 dames wat hokkie gespeel het. Hierdie vereniging het parallel geloop met die “Field Hockey Association” van die mans en het later saamgesmelt, aangesien die Olimpiese owerhede geweier het om meer as een vereniging te erken.⁷⁸

INTERNATIONAL FEDERATION OF WOMEN'S HOCKEY ASSOCIATION (IFWHA)

Vrouehokkie het in verskeie lande vinnig ontwikkel en in 1930 is die Internasionale Federasie vir Vrouehokkieverenigings (International Federation of Women's Hockey Associations) gestig. Stigterslede was Australië, Denemarke, Engeland, Ierland, Skotland, Suid-Afrika,

---

⁷³ J. Arlott. *The Oxford companion to sports and games*, 1975, p.489.

⁷⁴ Answers.com. *Constance Applebee*, 2010. Hyperlink [<http://www.answers.com/topic/constance-applebee>]. 22 September 2010.

⁷⁵ R. Hickok. *New encyclopedia of sports*, 1977, p.182.

⁷⁶ D. Levinson & K. Christensen. *Encyclopedia of world sport*, 1996, pp.421-422.

⁷⁷ R. Hickok. *New encyclopedia of sports*, 1977, p.182.

⁷⁸ D. Levinson & K. Christensen. *Encyclopedia of world sport*, 1996, pp.421-422.

Amerika en Wallis.⁷⁹ Die IFWHA het besluit om elke drie jaar 'n internasionale konferensie te hou en die eerste een was in 1930 in Genève, Switserland. Die eerste vrouehokkie wêreldtoernooi het by die volgende konferensie in Kopenhagen, Denemarke, in 1933 plaasgevind. Ses van die agt lede het spanne gestuur en die reëls van die tuisspan is gebruik. Tydens die derde IFWHA konferensie in Philadelphia in 1936, is daar voorgestel dat die oorsese spanne ook die gasheerland se landmerke en besienswaardighede moes verken. Wedstryde wat tydens die konferensies gespeel is, was tot die 1970's slegs op 'n vriendskaplike basis.⁸⁰ By die konferensie in 1967 in Keulen is die verskille in reëls tussen mans en dames bespreek en dit het gelei tot die totstandkoming van die "Women's International Hockey Rules Board" (WIHRB). Al die lede van die IFWHA het onderneem om volgens dié reëls te speel. Met 19 nasies wat deelgeneem het, was hierdie konferensie die grootste ooit. Die mees suksesvolle spanne was Engeland en Suid-Afrika nadat hulle die meeste wedstryde gewen het.⁸¹

Die twee bestaande beheerliggame vir die universiteite van Suid-Afrika was die "South African Universities Men's Hockey Union" (SAUMHU) en die "South African Universities Women's Hockey Union" (SAUWHU). Hulle het geskakel met die Suid-Afrikaanse Hokkie-unie wat op sy beurt weer by die internasionale liggame,⁸² die FIH (International Hockey Federation) vir mans en die IFWHA (Women's International Hockey Federation)⁸³ vir dames, geaffilieer was. Suid-Afrika was ook 'n stigterslid van die IFWHA-liggaam in 1930. Albei bogenoemde liggame was lede van die "Federation International de Hockey".⁸⁴ In 1974 is 'n kompeterende toernooi, die "Women's World Cup" deur die FIH bekendgestel, alhoewel die IFWHA daarteen gekant was. In 1982 het die twee hokkieliggame saamgesmelt. Vrouehokkie is terloops eers in 1980 by die Olimpiese Spele ingesluit.⁸⁵

---

⁷⁹ *Standard Encyclopedia of Southern Africa*, vol. v., 1972, p.548.

⁸⁰ J. Arlott. *The Oxford companion to sports and games*, 1975, pp.488-489.

⁸¹ J. Arlott. *The Oxford companion to sports and games*, 1975, p.489.

⁸² *Standard Encyclopedia of Southern Africa*, vol. v., 1972, p.548.

⁸³ D. Levinson & K. Christensen. *Encyclopedia of world sport*, 1996, p.422.

⁸⁴ *Standard Encyclopedia of Southern Africa*, vol. v., 1972, p.548.

⁸⁵ Wikipedia Foundation. *History of field hockey*, 2009, Hyperlink
[http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_field_hockey]. 28 April 2009.

SAMEVATTING

Alhoewel die presiese oorsprong van hokkie onbekend is, kan die sterk moontlikheid dat dit 4 000 jaar gelede al beoefen is daarop dui dat die spel van die oudste ter wêreld is. In sy primitiewe vorm was die spel baie rof en het dit selfs talle lewens geëis, maar soos die spel deur die eeue ontwikkel het, het dit meer beskaafd geraak. Soos die spel regoor die wêreld versprei het, het sy gewildheid toeneem, totdat die eerste hokkieklub by Blackheath gestig is.

Vroulike deelname aan die sport is van die vroegste tye af gekritiseer. Dit het daartoe gelei dat hokkie hoofsaaklik 'n mansport was. Soos die spel deur die jare ontwikkel het, het vroue wel die spel begin speel en in sommige lande was die vroue selfs meer suksesvol as die mans. Met afrigting wat by verskeie kolleges aangebied is, het die sport vinnig gewildheid verwerf en so ook na vroue in ander lande versprei. Die uiteinde was dat die eerste vrouespanne in 1980 aan die Olimpiese Spele (in Moskou) kon deelneem en dit het die spel nóg meer stukrag gegee.

HOOFSTUK TWEE

GESKIEDENIS VAN VROUEHOKKIE IN SUID-AFRIKA

DIE OORSPRONG VAN VROUEKLUBS EN –VERENIGINGS IN SUID-AFRIKA

Kaapprovinsie (Westelike Provinsie)

Voor die Wes-Kaap in 1994 'n afsonderlike provinsie geword het, het dit vroeër jare die Kaapprovinsie die Noord-, Oos- en Wes-Kaap ingesluit.⁸⁶ Sover bekend het die eerste georganiseerde vrouehokkiewedstryd in 1899 in Kaapstad plaasgevind. Die organiseerder, V.A. van der Byl, was terloops ook later die eerste president van die Westelike Provinsie Hokkie-unie vir mans wat in 1902 gestig is. Die populariteit van die sport het vinnig onder die dames toegeneem, sodat die eerste vrouehokkieklub in die land in 1901 in Kaapstad gestig is. Voor 1901 is hokkie met gemengde spanne (mans en dames) gespeel met 'n teepouse tydens rustyd. Die eerste provinsiale unie vir vroue, Westelike Provinsie, is in 1907 gestig.⁸⁷ Die ses klubs wat daaraan behoort het was Atlanta, Springfield-klooster, Groen- en Seepunt, SA Kollege, Westelike Provinsie en Stellenbosch. Die Boland-vrouehokkievereniging, alhoewel dit toe nog as die Hugenate-vrouehokkievereniging bekendgestaan het, is eers in 1924 gestig.⁸⁸

Kaapprovinsie (Oos-Kaap)

In 1902 is die eerste dameshokkieklub in Oos-Londen deur me. Alice Christian gestig. Me. Carver, 'n speler wat al vir Engeland verteenwoordig het, het aangebied om hulle af te rig. Daar was egter nie 'n veld tot hul beskikking nie en hulle moes tevrede wees met 'n klein stukkie grond in 'n hoek wat die voetbalveld met vyf treë oorvleuel het. Die spelers in hul deftige bloese, broeke, dasse en hoede het die spel vinnig gesnap en het goed op dreef gekom sodat al hoe meer vir wedstryde opgedaag het. In teenstelling met die Oos-Londense hokkieklub se klein veld was Queenstown se veld 'n gruisbaan en so groot soos 'n voetbalveld. In 1903 het drie onderwysers van St. Andrews-kool voorgestel dat daar 'n gemengde hokkieklub gestig moes word, maar daar is in 1904 besluit om liever twee aparte klubs te vorm. Daar is in Queenstown baie aandag aan die basiese beginsels van hokkie op skoolvlak gegee en hulle kon ook met twee spelers spog wat in 1935 vir die eerste Suid-Afrikaanse span gespeel het. Reeds vanaf die Anglo-Boereoorlog is daar gemengde hokkie gespeel tussen die offisiere en die inwoners van Queenstown, Oos-

---

⁸⁶ Mieliestronk. 9 Provinsies van SA. Hyperlink [<http://www.mieliestronk.com/provinsies.html>]. 18 Augustus 2009.

⁸⁷ *Standard Encyclopedia of Southern Africa*, vol. v., 1972, p.548.

⁸⁸ M.V. Myburgh. Die historiese ontstaan en ontwikkeling van vrouehokkie in Suid-Afrika, 1981, pp.34-38.

Londen en King William's Town. Nog 'n liggaam wat in 1924 gestig is, was die Oostelike Provinsie-vrouehokkievereniging in Port Elizabeth en dit het klubs soos Uitenhage, Grahamstad, Rhodes, Humansdorp, Fort Beaufort en King William's Town verteenwoordig. Die Grahamstad-damesklub het wedstryde teen Queenstown en Oos-Londen gespeel.⁸⁹

Transvaal se unies

Voor 1994 het Gauteng as Suid-Transvaal bekend gestaan. Wes-Transvaal is vandag Noordwes, Noord-Transvaal is Limpopo en Oos-Transvaal is Mpumalanga.⁹⁰ In 1908 is die Suid-Transvaalse Vrouehokkievereniging by die Wanderersklub in Johannesburg gestig. Wes-Transvaal het danksy mnr. Glen Scorgie, ook toe begin hokkie speel. Die Wes-Transvaalse eerstespan wat gekies is, het vir sewe jaar dieselfde gebly. In 1922 is die Noord-Transvaalse vrouehokkievereniging gestig. Die konstitusie is deur me. E.P. Hart van Pretoria Meisieskool opgestel en die eerste president was mnr. C.P.A. Batho. In 1923 het die vroue aan 'n toernooi tussen Natal, Suid-Transvaal en Noord-Transvaal deelgeneem.⁹¹ Die lede van hokkieklubs soos Barberton, Ermelo, Bethal en Lydenburg het die Oos-Transvaalse Vrouehokkievereniging, met mnr. Roux as president, in 1936 gestig. 'n Transvaalse hokkietoerspan het ook op die toneel verskyn. In 1913 het dié toerspan die Kaap besoek en in 1914 het die WP-span op sy beurt weer na Johannesburg gereis. Dit was die begin van Suid-Afrikaanse interprovinsiale toernooie.⁹²

Rhodesië

Die rede waarom Rhodesië (nou Zimbabwe) by hierdie bespreking ingesluit word, is omdat hulle ook vanaf 1928 by die ASA & RWHA geaffilieer was en dus met die hele Suid-Afrika meegeding het.⁹³ St. John's skoolklub is in 1906 in Bulawayo gestig en het gefloreer tot 1914, waar dit selfs tydens die oorlogsjare (1914-1918) voortbestaan het. Die eerste tussendorpse en interprovinsiale wedstryde het in Gatooma plaasgevind tussen spanne van Matabeleland, Mashonaland en Middellande. Die wedstryde het ook 'n jaarlikse instelling geword.⁹⁴

---

⁸⁹ M.V. Myburgh. Die historiese ontstaan en ontwikkeling van vrouehokkie in Suid-Afrika, 1981, pp.17, 35-40.

⁹⁰ Mieliestronk. 9 Provinsies van SA. Hyperlink [<http://www.mieliestronk.com/provinsies.html>]. 18 Augustus 2009.

⁹¹ M.V. Myburgh. Die historiese ontstaan en ontwikkeling van vrouehokkie in Suid-Afrika, 1981, pp.36,40.

⁹² M.V. Myburgh. Die historiese ontstaan en ontwikkeling van vrouehokkie in Suid-Afrika, 1981, p.39.

⁹³ M.V. Myburgh. Die historiese ontstaan en ontwikkeling van vrouehokkie in Suid-Afrika, 1981, p.48.

⁹⁴ M.V. Myburgh. Die historiese ontstaan en ontwikkeling van vrouehokkie in Suid-Afrika, 1981, pp.36, 39-40.

INTER-PROVINSIALE TOERNOOIE

Vroue afkomstig van sewe dorpe (naamlik Kaapstad, Stellenbosch, Graaff-Reinet, Oos-London, King William's Town, Queenstown en Grahamstad) het in 1909 aan 'n toernooi in Grahamstad deelgeneem. Die Kaapstadspan het met die louere weggestap. Vervoer na en van die veld was met behulp van 'n ossewa wat tot 50 passasiers kon dra en die dames was netjies aangetrek in lang rokke, bloese, dasse en hoede. Die sport het soveel aanklank onder die dames gevind dat daar in dieselfde jaar nóg 'n toernooi in Johannesburg tussen Mafeking, Kimberley en die gasheerstad plaasgevind het met Johannesburg as wenner. Spanne van Johannesburg, Grahamstad, Bloemfontein, Westelike Provinsie, Potchefstroom, Krugersdorp en Vereeniging het gereeld teen mekaar gespeel. Klubhokkie het steeds in 1914-1918 voortgegaan al was daar 'n oorlog aan die gang, maar geen toere het plaasgevind nie. In 1926 het die eerste amptelike interprovinsiale vrouehokkietoernooi in Johannesburg plaasgevind. Die spanne van die mans en dames is, soos in die vorige hoofstuk genoem, onderskeidelik deur SAUMHU en SAUWHU beheer.⁹⁵ In 1980 was daar reeds 15 000 vroulike spelers, alhoewel daar nog geen internasionale kompetisies gespeel is nie.⁹⁶

ALL SOUTH AFRICAN AND RHODESIA WOMEN'S HOCKEY ASSOCIATION (ASA & RWHA)

Hierdie vereniging vir senior vroulike spelers is op 21 Julie 1923 deur afgevaardigdes van Natal, Suid-Transvaal en Noord-Transvaal gestig. Dit was die inisiatief van vier onderwysers van Pretoria Hoër Meisieskool, mes. Yell, Hart, Warren en Bowman.⁹⁷ Op hierdie stigtingsvergadering by die Wanderersklub in Johannesburg was me. Poyton van Natal as president van die vereniging verkies met me. Hart as voorsitter.⁹⁸ Rhodesië het in 1928 lid geword en die affiliasie van die Rhodesiese mans en dames is in 1976, nadat Rhodesië onafhanklike Zimbabwe geword het, beëindig. Dit het hulle in staat gestel om direk met die internasionale beheerliggaam te skakel.⁹⁹ Dit het ook gelei tot die naamsverandering na "The All South African Women's Hockey Association" (ASAWHA).¹⁰⁰

---

⁹⁵ *Standard Encyclopedia of Southern Africa*, vol. v., 1972, pp.547-548.

⁹⁶ RGN-sportondersoek. *Sportgeskiedskrywing en -dokumentasie*, 1982, p.86.

⁹⁷ O. Horwood & P. Goldhawk. *A guide to South African sport*, 1978, p.103.

⁹⁸ M.V. Myburgh. Die historiese ontstaan en ontwikkeling van vrouehokkie in Suid-Afrika, 1981, pp.41-42.

⁹⁹ J. Donaldson. *A century of South African sport*, g.d., p.42.

¹⁰⁰ O. Horwood & P. Goldhawk. *A guide to South African sport*, 1978, p.103.

KONSTITUSIE VAN DIE ASAWHA

Die naam van die vereniging sou (aanvanklik) die “All South African Women’s Hockey Association” wees en slegs amateurs kon lede wees. Daar is voorgestel dat die vereniging deur ’n komitee bestuur moes word, met ’n president, vise-president, ere-sekretaris-tesourier en nog ’n addisionele lid. Hulle sou jaarliks by die Algemene Jaarvergadering verkies word. Hierdie vergadering sou tydens die interprovinsiale toernooi plaasvind, op ’n tyd wat vir almal gepas het. Daar sou dan ’n reëlskomitee gestig word om alle sake in verband met die reëls te hanteer. Daar is besluit om die spelreëls van die “All England Women’s Hockey Association” (AEWHA) te aanvaar en dat alle provinsies daarvolgens moes speel. ’n Klub of vereniging kan slegs met die toestemming van die ASAWHA gestig word. Skeidsregters moes volgens die reëls van die vereniging optree en daar moes twee skeidsregters wees vir provinsiale wedstryde. Op voorstel van me. Baumann, moes daar ’n skeidsregtersvereniging gestig word en skeidsregters moes ook ’n mondelinge en ’n praktiese toets slaag.

Daar was ook ’n behoefte aan ’n keurkomitee wat spanne en reserwes vir internasionale wedstryde moes kies. Geen speler mag meer as een dorp of provinsie verteenwoordig het nie. Wangedrag deur enige speler of klub kon volgens die vereniging (ASAWHA) se eie diskresie hanteer word. Dit was die sekretaris se plig om die wedstryde te reël en al die inligting vir die betrokke spanne ses weke voor die toernooi bekend te maak. Wedstryde sou 25 minute per helfte wees met vyf minute rustyd tussen helftes. Kleredrag van provinsiale spanne moes by die sekretaris van die vereniging geregistreer word en daar is besluit dat Springbokkleure ’n “geel bloes, donker groen tuniek met ’n goue springbok in die middel voor, ’n geel gordel, swart skoene en swart lang kouse en ’n goudkleurige band om die kop” sou wees. Die ASAWHA was by die AEWHA geaffilieer en die beskermvrou van die vereniging was lady Mary Cambridge, wat lid was van die Britse koninklike familie.¹⁰¹ Bogenoemde vereniging was ook gasheer van verskeie kampioenskappe soos die “Allied Rose Bowl” (die senior kampioenskap), die Allied-o.21-kampioenskap, die Allied Suidelike Hokkietrofee, asook die Allied Noordelike Hokkietrofee. Tydens die Allied jaarlikse nasionale kampioenskap vir seniors en skole is twee topspanne van elke seniorspan deur die SAWHA keuringskomitee gekies vir die Springbokspan, die “Allied X1” (SA-B-span - tans word dit ’n A-span genoem), SA-skolespan, asook die SA-

---

¹⁰¹ M.V. Myburgh. Die historiese ontstaan en ontwikkeling van vrouehokkie in Suid-Afrika, 1981, pp.42. 45-46.

skole-B-span. 'n SA-o.21-span is ook deur 'n nasionale keurkomitee gekies. Teen die einde van elke hokkieseisoen het die agt klubspanne wat die onderskeie ligas in hulle provinsies gewen het aan die Kampioen-van-kampioenetoernooi deelgeneem.¹⁰²

SUID-AFRIKAANSE HOKKIEVERENIGING (SAHV)

Aangesien dr. Verwoerd, eerste minister van Suid-Afrika en skepper van apartheid, teen enige gemengde sportbeoefening in Suid-Afrika gekant was, het dit tot gevolg gehad dat:

- “geen gemengde Suid-Afrikaanse spanne oorsee kon deelneem nie;
- gemengde buitelandse toerspanne nie in Suid-Afrika toegelaat is nie;
- Suid-Afrikaanse sportlui van verskillende rasse nie toegelaat is om binne of buite Suid-Afrika teen mekaar mee te ding nie; en
- Slegs blanke Suid-Afrikaanse kampioene of Springbokke kon word”.¹⁰³

In Februarie 1979 het die SAHV die oorkoepelende liggaam vir beide mans- en vrouehokkie in Suid-Afrika geword.¹⁰⁴ Die uitvoerende Raad van die SAHV het bestaan uit 'n voorsitter, sekretaris en twee addisionele lede. Die doel van die liggaam was om sake op internasionale vlak te hanteer en daarom het die stigting van die liggaam gelei tot die affiliasie van die mans- en vrouehokkieverenigings met die FIH asook die SA Olimpiese en Nasionale Spelevereniging.¹⁰⁵ Die SAHV se werk het tussen 1971 en 1991 egter gestaak as gevolg van die apartheidsbeleid.¹⁰⁶

DIE VERANDERING VAN SPEELDRAG EN SPRINGBOKEMBLEEM

Daar bestaan groot dispuut rondom die Springbokwapen asook die gebruik van die kenmerkende Groen-en-goud-kleure. Reeds vanaf 1893 was Suid-Afrika se sportdrag hoofsaaklik groen, nadat een van Suid-Afrika se eerste internasionale sportmanne, 'n fietsryer Laurens S. Meintjes, in 1893 in Brittanje en die VSA daarin deelgeneem het.¹⁰⁷

---

¹⁰² J.A. du Pisani. John Vorster en die verlig-verkrampstryd, 1988, pp.33-34.

¹⁰³ O. Horwood & P. Goldhawk. *A guide to South African sport*, 1978, p.103.

¹⁰⁴ O. Horwood & P. Goldhawk. *A guide to South African sport*, 1978, p.107.

¹⁰⁵ M.V. Myburgh. Die historiese ontstaan en ontwikkeling van vrouehokkie in Suid-Afrika, 1981, pp.43-46, 71-72.

¹⁰⁶ O. Horwood & P. Goldhawk. *A guide to South African sport*, 1978, p.103.

¹⁰⁷ F.J.G. van der Merwe The green en gold: who can claim it? *African Journal for Physical, Health Education, Recreation and Dance*, 13(4):361-367, December 2007.

Die heel eerste span wat as Springbokke bekendgestaan het, was die rugbytoerspan na Groot-Brittanje en Frankryk onder leiding van Paul Roos in 1906-07. In die *Daily Mail* is daar berig dat daar 'n bok, inheems aan Afrika, op die spelers se linkerbors gepryk het, net soos die kangaroo die embleem van Australië is. Volgens die notuleboeke van die Suid-Afrikaanse Rugbyraad (tans die Suid-Afrikaanse Rugbyvoetbalunie), kan die Springbokembleem teruggevoer word na 1903. In 1908 het Suid-Afrika se eerste Olimpiese span die Springbokkleure gedra en dit het daartoe gelei dat alle sportsoorte daarna die rugby-embleem gebruik het.¹⁰⁸ Die Suid-Afrikaanse vrouehokkiespan het sedert 1927 as die vrouehokkie Springbokke bekendgestaan.¹⁰⁹

Tydens die Algemene Jaarvergadering van die ASAWHA in 1931, is daar besluit dat die hokkie-Springbokkleure ook groen en goud sou wees en in 1933 is daar ooreengekom dat geen provinsie dieselfde “groen tunieke” mag dra nie.¹¹⁰ In 1937 het die embleem vir die eerste keer regsbeskerming ontvang en is dit op grond van die Wet op Beskerming van Name, Uniforms en Wapens (Wet 23 van 1935) deur die Suid-Afrikaanse Rugbyraad geregistreer. Die embleem is beskryf as 'n “representation of a jumping Springbok with the word Rugby below”. Dit is as gevolg van dié registrasie dat die Suid-Afrikaanse Rugbyraad hom as alleeneienaar van die Springbok geag het. Die Departement van Binnelandse Sake het dit egter onder die aandag van die Suid-Afrikaanse Rugbyraad gebring, dat hulle nie volgens die Wet eksklusiewe regte gehad het om die embleem te gebruik nie, aangesien dit deur alle verteenwoordigende Suid-Afrikaanse spanne tydens oorsese toere gebruik word.

Die Springbok is as 'n heraldiese figuur beskou en niemand kon dit uitsluitlik vir homself eien nie. Die enigste vereiste was dat die embleem 'n “eiesoortige samestelling of verband” moes weergee. Daar is ook gevoel dat verskillende sportsoorte verskillend moes lyk met dieselfde embleem. Baie geregistreerde wapens en kentekens het van die Springbok gebruik gemaak en dit was nie net vir sportliggame nie, maar ook ander verenigings, klubs en skole.

Pogings om die vollyf-springende springbok op 'n groen agtergrond as onderskeidende sportsimbool uit te sonder, is aangewend sodat Suid-Afrikaanse spanne wat sport op

---

¹⁰⁸ F.J.G. van der Merwe, *Sportgeskiedenis*, 1999, pp.224-225.

¹⁰⁹ J. Donaldson. *A century of South African sport*, g.d., p.42.

¹¹⁰ M.V. Myburgh. Die historiese ontstaan en ontwikkeling van vrouehokkie in Suid-Afrika, 1981, pp.43-46, 71-72.

internasionale vlak beoefen, dit kon gebruik. 'n Kenteken wat as addisionele simbool moes dien om die verskillende sportsoorte te onderskei, was 'n vereiste en het gepaard gegaan met die springbok, wat deur die Raad vir Heraldiek goedgekeur is. Tydens 'n vergadering met alle sportvertegenwoordigers in 1950, is daar op 'n nuwe springbokwapen ('n vollyf springende springbok) vir hokkie besluit en dit is op 4 Julie 1951 deur die ASA & RWHA so aanvaar. Daar is ook besluit om nie meer in lang kouse te speel nie, maar met driekwartlengte kouse. In 1955 is die Springbokdrag verander na 'n groen verdeelde romp, 'n goudkleurige bloes en groen kouse. Die verdeelde romp het in 1966 verander na 'n gewone romp met plooië.¹¹¹

Volgens die memorandum van die Raad van Heraldiek het die Suid-Afrikaanse Vrouehokkievereniging goedkeuring ontvang om tot September 1967 die Springbok op 'n groen agtergrond met 'n bypassende kenteken, naamlik twee gekruisde hokkiestokke, te gebruik.¹¹²

In 1968 het die Direkteur van die Sportfederasie briewe aan alle nasionale sportbeheerliggame gestuur om uit te vind hoeveel ten gunste van eenvormige Springbokkleure was, en die meerderheid het saamgestem.¹¹³ In 1974 is daar besluit dat die amptelike drag van die Suid-Afrikaanse B-span 'n groen romp, wit hemp en kouse, en 'n wit sweetpakbaadjie met 'n wapen sou wees.¹¹⁴

TOERE NA EN VAN SUID-AFRIKA

In 1925 was die “English Women” op toer in Suid-Afrika, en Engeland het al drie wedstryde gewen. Die Suid-Afrikaanse damespan, onder leiding van me. Yell,¹¹⁵ het op hul beurt in 1927 weer in Europa gaan toer waar hulle Frankryk geklop het en teen Wallis, Engeland, Skotland, Ierland en België verloor het.¹¹⁶

---

¹¹¹ M.V. Myburgh. Die historiese ontstaan en ontwikkeling van vrouehokkie in Suid-Afrika, 1981, pp.49-50, 52-54, 62.

¹¹² J.J.J. Potgieter. Die geskiedenis van die Suid-Afrikaanse sportfederasie, 1988, pp.72-76, 78.

¹¹³ J.J.J. Potgieter. Die geskiedenis van die Suid-Afrikaanse sportfederasie, 1988, pp.73-76, 78.

¹¹⁴ M.V. Myburgh. Die historiese ontstaan en ontwikkeling van vrouehokkie in Suid-Afrika, 1981, pp.49-50, 52-54, 62.

¹¹⁵ RGN-sportondersoek. *Sportgeskiedskrywing en –dokumentasie*, 1982, p.87.

¹¹⁶ *Standard Encyclopedia of Southern Africa*, vol. v., 1972, p.548.

Tydens die Britse Rykstoernooi van 1930, het Engeland, Australië en Skotland Suid-Afrika besoek.¹¹⁷ Suid-Afrika was in die bevoorregte posisie om dié toernooi daardie jaar vir die eerste keer in Johannesburg aan te bied¹¹⁸ en hulle span is deur L. Poland gelei.¹¹⁹ Suid-Afrika het vier wedstryde teen elke span gespeel waarvan Engeland drie van die vier wedstryde gewen en een gelykop gespeel het. Skotland het een wedstryd gewen, twee gelykop gespeel en een verloor, terwyl Australië een wedstryd gelykop gespeel en drie verloor het. Watter span die toernooi gewen het, is egter onbekend, maar Suid-Afrika het vier van die 12 wedstryde gewen.¹²⁰ Hierdie toernooi is reeds vyf jaar vroeër voorgestel, maar kon nie verwesenlik word nie. Daar is ook besluit dat die besoekende spanne 'n uitgebreide toer deur Suid-Afrika en Rhodesië sou onderneem. Hulle het by Port Elizabeth begin en vandaar deur Grahamstad, Queenstown, Oos-Londen, Durban, Bulawayo, Gwelo, Salisbury, Benoni, Pretoria, Johannesburg, Pietermaritzburg, Bloemfontein, Kimberley, die Paarl en Kaapstad getoer.¹²¹

Op pad terug vanaf die IFWHA-konferensie in Philadelphia (VSA) in 1936 het Suid-Afrika drie wedstryde in die Verenigde Koninkryk teen Ierland, Skotland en Engeland gespeel, maar al drie verloor.¹²² Tydens die toer van die Engelse damespan in Suid-Afrika in 1954, is daar vier wedstryde gespeel en Suid-Afrika het een verloor, twee gelykop gespeel en een gewen.¹²³ In 1958 het Skotland en die VSA in Suid-Afrika getoer en Suid-Afrika het die VSA twee maal gewen en een wedstryd gelykop gespeel. Suid-Afrika het ook al vier wedstryde teen Skotland gewen.¹²⁴ Suid-Afrika se damespan, onder leiding van Beth Dunker,¹²⁵ het in 1959 in Europa getoer en 23 wedstryde gespeel waarvan hulle 11 gewen, vyf gelykop gespeel en sewe verloor het.¹²⁶ 'n Engelse vrouespan het in 1961 na Suid-Afrika getoer en het drie wedstryde gelykop gespeel en een verloor.¹²⁷

¹¹⁷ *Standard Encyclopedia of Southern Africa*, vol. v., 1972, p.548.

¹¹⁸ *Die Huisgenoot*, XIV(432), 18 Julie 1930, p.79; *Standard Encyclopedia of Southern Africa*, vol. v., 1972, p.548.

¹¹⁹ RGN-sportondersoek. *Sportgeskiedskrywing en –dokumentasie*, 1982, p.87.

¹²⁰ *Standard Encyclopedia of Southern Africa*, vol. v., 1972, p.548.

¹²¹ *Die Huisgenoot*, XIV(432), 18 Julie 1930, p.79; *Standard Encyclopedia of Southern Africa*, vol. v., 1972, p.548.

¹²² *Standard Encyclopedia of Southern Africa*, vol. v., 1972, p.548.

¹²³ RGN-sportondersoek. *Sportgeskiedskrywing en –dokumentasie*, 1982, p.88.

¹²⁴ *Standard Encyclopedia of Southern Africa*, vol. v., 1972, p.549.

¹²⁵ RGN-sportondersoek. *Sportgeskiedskrywing en –dokumentasie*, 1982, p.89.

¹²⁶ *Standard Encyclopedia of Southern Africa*, vol. v., 1972, p.549.

¹²⁷ *Standard Encyclopedia of Southern Africa*, vol. v., 1972, p.549.

Die Suid-Afrikaanse span het in 1965 na Europa getoer en 15 wedstryde uit 18 gewen, een gelykop gespeel en twee verloor. Hulle het met die spanne van Engeland, Wallis, Skotland en Nederland afgereken.¹²⁸ Wat hierdie toer so besonders gemaak het, was die feit dat ongeveer 60 000 toeskouers die wedstryd tussen Suid-Afrika en Engeland bygewoon het.¹²⁹

'n Nederlandse hokkiespan het in 1966 in Suid-Afrika getoer en kon slegs een wedstryd gelykop speel en het drie verloor.¹³⁰ In 1969 het 'n Walliese toerspan na Suid-Afrika getoer en al drie hul wedstryde teen Suid-Afrika verloor.¹³¹

Na die IFWHA-konferensie in Duitsland het Suid-Afrika aan 'n driehoekige internasionale toernooi in Birmingham deelgeneem waar hulle Engeland geklop het, maar gelykop teen Australië gespeel het.¹³² Tydens ander wedstryde in Engeland, het die vrouespan Nederland en Ierland verslaan. Die twee Suid-Afrikaanse kapteins, Angela Harrison en Anthea Allin, is ook deur die Duitse tydskrif *Hockey* in sy wêreldspan opgeneem. Vrouehokkie is in dieselfde jaar ook as Suid-Afrika se sportsoort van die jaar aangewys. Die Staatspresident-sporttoekenning is aan Angela Harrison vir haar vertonings en leierseienskappe toegeken. Sy was een van die sportsterre van die jaar en die "Helms Foundation" van die VSA het ook 'n spesiale toekenning aan haar gemaak.

'n Australiese span het in 1970 na Suid-Afrika getoer en een wedstryd gewen, een gelykop gespeel en een verloor.¹³³ In 1971 het die internasionale druk teen die Suid-Afrikaanse apartheidsregering breekpunt bereik en alle kulturele en sportbande met die buitewerld is beëindig.¹³⁴ Dit het veroorsaak dat die Suid-Afrikaanse vrouehokkiespan aan die internasionale toernooi in Nieu-Seeland moes onttrek weens vrees vir hul veiligheid ná dreigemente van geweld deur anti-apartheidsgroepe. Tydens 'n besoek van 'n Nieu-Seelandse span in 1973 het Suid-Afrika die eerste wedstryd verloor, maar wel die tweede een gelykop gespeel. Daar was egter onwettige betogings deur anti-apartheidsgroepe wat die geesdrif van die spelers gedemp het. In

---

¹²⁸ *Standard Encyclopedia of Southern Africa*, vol. v., 1972, p.549.

¹²⁹ O. Horwood & P. Goldhawk. *A guide to South African sport*, g.d., p.103.

¹³⁰ *Standard Encyclopedia of Southern Africa*, vol. v., 1972, p.549.

¹³¹ *Standard Encyclopedia of Southern Africa*, vol. v., 1972, p.550.

¹³² RGN-sportondersoek. *Sportgeskiedskrywing en -dokumentasie*, 1982, pp.91-92.

¹³³ *Standard Encyclopedia of Southern Africa*, vol. v., 1972, p.550.

¹³⁴ B.J. Liebenberg & S.B. Spies, *South Africa in the 20th century*, 2000, p.163.

dieselfde jaar het hulle vir Wes-Duitsland 1-0 geklop en toe gelykop teen Rhodesië in Salisbury gespeel.

In 1974 het die VSA 'n besoek aan Suid-Afrika gebring, net om albei hul wedstryde te verloor. In 1975 het 'n SA-junior vrouespan, die Nomads, op toer na die VSA gegaan, en in 14 wedstryde is daar slegs een doel teen hulle aangeteken. Die Nomads het ook in 1976 na Europa getoer en om betogings te vermy, het hulle as 'n Engelse toerspan gereis. Hulle het 18 van die 23 wedstryde gewen en het ook die internasionale Paasfeestoernooi in Den Haag gewen. Die span het boonop die toekenning vir die beste sportmanskap ontvang. 'n Nederlandse toerspan het in dieselfde jaar besoek in Suid-Afrika afgelê, alhoewel die wedstryd nie amptelik erken is nie. Hulle is in twee wedstryde deur die Suid-Afrikaners verslaan en het een gelykop gespeel.

Die Züg Vogels, 'n Duitse vrouehokkiespan, het ondanks die feit dat hul deelname aan die Olimpiese Spele in gedrang was deur na Suid-Afrika te toer, steeds voortgegaan en drie wedstryde gespeel. Besoeke van internasionale spanne het hierna opgedroog weens die politieke druk.

Die Franse afrigter, Ernst Willig, het 'n vrouespan, bekend as die Internasionale Wanderers met sewe Engelse en twee Suid-Afrikaanse spelers, van April tot Julie 1978 in Suid-Afrika afgerig, waarna hulle deur die land getoer het. In die nat weer het hulle teen Suid-Afrika in Kaapstad en Pietermaritzburg verloor, maar gelykop in Johannesburg geëindig. Dit was egter duidelik dat Suid-Afrika se dryfkrag ontbreek het, weens die feit dat hulle nie meer op internasionale vlak kon meeding nie.

In 1980 is die Nederlandse speelpatroon deur Riet Cooper ('n bekende Nederlandse afrigter) aan die Suid-Afrikaners verduidelik. In dieselfde jaar het 'n vroue-Springbokspan, met die skuilnaam Nomads, onder leiding van Arlene Coates, besoek aan Europa afgelê en 11 wedstryde gespeel. Hulle het België en Oostenryk geklop, maar teen Wes-Duitsland en 'n Nederlandse klubspan verloor.¹³⁵

---

¹³⁵ RGN-sportondersoek. *Sportgeskiedskrywing en –dokumentasie*, 1982, pp.93-95.

In 1991 kon Suid-Afrika weer die sportarena betree nadat sankies beëindig is.¹³⁶ Na Suid-Afrika se hertoetreding tot die hokkietoneel in 1992, was Suid-Afrika ook die gasheer vir spanne van Spanje, Duitsland, Nederland en Australië, maar kon ongelukkig nie een van die spanne wen nie.¹³⁷

IFWHA-KONFERENSIES

Gedurende die Suid-Afrikaanse damespan se toer na Europa in 1926/27 het die inhuldiging van die IFWHA plaasgevind en Suid-Afrika was een van sewe lande wat dit bygewoon het.¹³⁸ Op hierdie toer was dit die eerste keer dat die Suid-Afrikaners op grasvelde gespeel het. In 1936, tydens die IFWHA-konferensie in Philadelphia (VSA), het Engeland en die VSA albei vir Suid-Afrika geklop, terwyl Suid-Afrika Skotland en Australië gewen en gelykop teen Wallis gespeel het.¹³⁹ Hierdie was Suid-Afrika se eerste verskyning by dié toernooi. Engeland sou in 1939 die IFWHA-toernooi aangebied het, maar dit moes gekanselleer word as gevolg van die Tweede Wêreldoorlog. Die toernooi in 1947 is ook gekanselleer omdat Engeland steeds nie gereed was nie.¹⁴⁰

Tydens 1950 is die IFWHA-konferensie in Suid-Afrika gehou en daar is 11 wedstryde gespeel, waarvan Suid-Afrika ses gewen, twee gelykop gespeel en drie verloor het, met 39 doele aangeteken en 17 teen hulle.¹⁴¹ Tydens dié toernooi het Engeland, Ierland, die International Wanderers, Skotland en die VSA vir agt weke deur Suid-Afrika getoer om teen al die provinsiale spanne te speel.¹⁴² In Oktober 1953, tydens die IFWHA-toernooi in Folkestone, het Suid-Afrika vir Wallis, die VSA, Skotland, België en Australië gewen en slegs teen Engeland verloor. Daarna het Suid-Afrika teen Ierland en Nieu-Seeland gespeel en albei geklop. Hulle het egter weer teen Engeland verloor.¹⁴³ Tydens die IFWHA-toernooi in Australië in 1956 het Suid-Afrika 12 wedstryde gespeel, 11 van hulle gewen en een verloor. Hulle het 40 doele aangeteken en slegs

---

¹³⁶ B.J. Liebenberg & S.B. Spies. *South Africa in the 20th century*, 2000, p.203.

¹³⁷ J. Donaldson. *A century of South African sport: Records and results*, g.d., p.48.

¹³⁸ J. Donaldson. *A century of South African sport: 1900-1999*, p.30.

¹³⁹ *Standard Encyclopedia of Southern Africa*, vol. v., 1972, p.548.

¹⁴⁰ J. Donaldson. *A century of South African sport: 1900-1999*, p.47.

¹⁴¹ *Standard Encyclopedia of Southern Africa*, vol. v., 1972, p.548.

¹⁴² J. Donaldson. *A century of South African sport: 1900-1999*, p.47.

¹⁴³ RGN-sportondersoek. *Sportgeskiedskrywing en –dokumentasie*, 1982, p.88.

nege teen hulle gehad.¹⁴⁴ Die tydskrif *The Hockey Circle* het die Suid-Afrikaners beskou as die wenner van die nie-amptelike wêreldkampioenskap. In 1963 het Suid-Afrika, onder leiding van Ursula Fairbairn, aan die IFWHA-konferensie in Tucson, Amerika, deelgeneem. Hulle het 16 wedstryde gespeel en 47 doele aangeteken. Tydens hulle besoek aan Baltimore het hulle vir die eerste keer met 'n anti-Suid-Afrikaanse politieke betoging kennisgemaak.¹⁴⁵

Gedurende 1967 by die IFWHA-konferensie in Duitsland het die Suid-Afrikaanse span teen Engeland verloor, maar kon hulle die VSA, Skotland, Ierland, Australië en Nederland klop. Hulle is ook as die beste span van die toernooi aangewys.¹⁴⁶

PROTEAS-TOERE

Gedurende die Proteas, 'n Suid-Afrikaanse Universiteitspan, se toer in Europa in 1950/51 het die Suid-Afrikaanse span 15 wedstryde gespeel waarvan hul vier gewen, sewe gelykop gespeel en vier verloor het, met 37 doele vir hulle en 32 teen hulle.¹⁴⁷ Dit was die eerste verskyning op internasionale vlak van Suid-Afrika se universiteitshokkie.¹⁴⁸ Daar sou voortaan elke drie jaar 'n span gekies word om oorsee te toer.¹⁴⁹ Die Proteas het in 1954/55 na Europa getoer en die dames het 21 wedstryde gespeel en 12 daarvan gewen, vier gelykop gespeel en vyf verloor. Die damespan het 60 doele aangeteken en 36 afgestaan. Tydens die volgende toer na Europa in 1957/58 het Suid-Afrika 21 wedstryde gespeel waarvan hulle 16 gewen, een gelykop gespeel en vier verloor het. Hulle het 81 doele teenoor hul opponente se 31 aangeteken.

Die Proteas het in 1960 na Oos-Afrika getoer, waar die dames 10 wedstryde gespeel het, waarvan agt gewen, een gelykop gespeel en een verloor is. Hulle het 58 doele teenoor die opponente se vier aangeteken.¹⁵⁰ Die volgende Protea-toer na Engeland het in 1961/62 plaasgevind en Suid-Afrika het 21 wedstryde uit die 26 gewen, twee gelykop gespeel en drie verloor, met slegs 23 doele teen hulle.¹⁵¹ Hulle het onder andere besoek by lande soos België,

---

¹⁴⁴ *Standard Encyclopedia of Southern Africa*, vol. v., 1972, p.548.

¹⁴⁵ RGN-sportondersoek. *Sportgeskiedskrywing en –dokumentasie*, 1982, p.90.

¹⁴⁶ *Standard Encyclopedia of Southern Africa*, vol. v., 1972, p.549.

¹⁴⁷ *Standard Encyclopedia of Southern Africa*, vol. v., 1972, p.548.

¹⁴⁸ RGN-sportondersoek. *Sportgeskiedskrywing en –dokumentasie*, 1982, p.88.

¹⁴⁹ M.V. Myburgh. Die historiese ontstaan en ontwikkeling van vrouehokkie in Suid-Afrika, 1981, p.88.

¹⁵⁰ L. Maree. Plakboek.

¹⁵¹ *Standard Encyclopedia of Southern Africa*, vol. v., 1972, p.550.

Spanje, en Duitsland afgelê. Statisties is die toer as die mees suksesvolle toer van die Proteas beskou.¹⁵² Die Proteas het tydens hul toer na Europa in 1965/66, 25 wedstryde gespeel en 19 daarvan gewen met 95 doele wat hul aangeteken het,¹⁵³ alhoewel daar ontwigting deur betogers veroorsaak is. Hulle het egter die betogers geïgnoreer omdat die hoofdoel van die span was “om hul land op die hokkieveld te verteenwoordig”.¹⁵⁴ In 1969/70 het die Proteaspan in Europa 18 wedstryde gespeel en slegs twee daarvan verloor.¹⁵⁵ Weens politieke redes het die Proteas tot 1992 van die internasionale hokkietoneel verdwyn.¹⁵⁶

SAMEVATTING

Vrouedeelname aan hokkie moes aan die begin baie struikelblokke oorkom, maar later het dit soos 'n veldbrand onder dames en skooldogters landwyd versprei. Alhoewel die vroue steeds met lang rokke, langmouhemde en hoede gespeel het, het dit nie hul entoesiasme vir die sport gedemp nie. Deur die jare het die kleredrag saam met die sport ontwikkel en so ook die Springbokembleem. Tydens die Wêreldoorloë is die sportdeelname op nasionale vlak gestaak, alhoewel daar steeds 'n paar plaaslike wedstryde gespeel is. Daar het ook baie toere na die buiteland plaasgevind, alhoewel die politieke situasie in Suid-Afrika dit tussen 1971 en 1991 negatief beïnvloed het. Suid-Afrika het vanaf 1925 tot 1980 ongeveer 120 toerwedstryde gespeel waarvan hulle 94 gewen het, 'n paar gelykop gespeel en 'n paar verloor het. Hulle het in 1976 die toekenning vir die beste sportmanskap verower. Wat interessant is, is die feit dat die meeste wedstryde wat Suid-Afrika gewen het, oorsee gespeel is. Wat die IFWHA-konferensies aanbetref, kon Suid-Afrika 31 uit hul 40 wedstryde wen en is in 1967 ook as die beste span van die toernooi aangewys. Tydens die Proteaspantoere kon Suid-Afrika in 96 uit die 136 wedstryde as oorwinnaars uit die stryd tree.

---

¹⁵² L. Maree. Plakboek.

¹⁵³ *Standard Encyclopedia of Southern Africa*, vol. v., 1972, p.550.

¹⁵⁴ L. Maree. Persoonlike onderhoud, 12 Desember 2009.

¹⁵⁵ *Standard Encyclopedia of Southern Africa*, vol. v., 1972, p.550.

¹⁵⁶ J. Donaldson. *A century of South African sport*, p.43.

HOOFSTUK DRIE

METODIEK

DOEL EN PROBLEEMSTELLING

Alhoewel sport 'n baie belangrike deel van die Suid-Afrikaanse kultuur vorm, is dit kommerwekkend dat daar so min gedoen word om belangrike dokumentasie van onderlinge sportsoorte te bewaar. Dit lei tot ernstige gebreke in die Suid-Afrikaanse sportgeskiedenis. Tot 1982, met die vrystelling van 'n RGN-sportondersoek, was daar byvoorbeeld geen omvattende nasionale sportbibliografie nie.¹⁵⁷

Hierdie agterstand kan onder andere toegeskryf word aan 'n gebrek aan opgeleide en ervare sportgeskiedskrywers en dat sportgeskiedenis baie laag op die prioriteitslys (indien wel) van universiteite se akademiese aanbod lê.¹⁵⁸ Voornemende nagraadse studente word gou ontmoedig wanneer hulle vind dat primêre bronne in hul gekose onderwerp van navorsing óf skraps is óf heeltemal verlore geraak het. Hierdie situasie word in die praktyk vererger deur amateuragtige sportadministrateurs wat nie die waarde van hul sport of instansie se eietydse geskiedenis besef nie.

In 1963 is daar 'n poging aangewend om die geskiedenis van die Dameshokkieklub op Stellenbosch te dokumenteer. Volgens mnr. Jannie Krige (destydse sportsekretaris van die US) was daar tot op daardie stadium geen rekords van die klub nie. Die voorsitter, me. L. Snyman, het in Mei daardie jaar onderneem om die rekords in die universiteitsbiblioteek op te spoor en na te vors.¹⁵⁹ Die resultaat was dat daar op 18 September 1963 op 'n komiteevergadering die geskiedenis van die US-dameshokkieklub in boekvorm aan die komitee voorgelê is.¹⁶⁰ Hierdie “boek” kon terloops nêrens opgespoor word nie. Volgens me. Snyman het die boek in 1963 verlore geraak tydens die verskuiwing van die hokkiekantore.¹⁶¹

---

¹⁵⁷ RGN-sportondersoek. Sportgeskiedskrywing en –dokumentasie, 1982, p. 384.

¹⁵⁸ RGN-sportondersoek. Sportgeskiedskrywing en –dokumentasie, 1982, p. 385.

¹⁵⁹ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 29 Mei 1963.

¹⁶⁰ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 18 September 1963.

¹⁶¹ L. Snyman. Telefoniese onderhoud, 3 Februarie 2010.

Met hierdie situasie in ag genome, het die versoek van die US-dameshokkieklub amper 45 jaar later gekom dat hul geskiedenis gedokumenteerd moet word. Die versoek hou verband met 'n vroeëre studie oor die geskiedenis van manshokkie op Stellenbosch.¹⁶²

Dit kan met 'n groot mate van sekerheid gesê word dat die Universiteit Stellenbosch die enigste universiteit in die land is wat met 'n redelik goed gedokumenteerde sportgeskiedenis kan spog. Die universiteit se rugbygeskiedenis is op datum,¹⁶³ terwyl manshokkie (soos genoem), krieket,¹⁶⁴ atletiek¹⁶⁵ en boks ook by geleentheid gedokumenteerd is.¹⁶⁶

AFBAKENING VAN DIE STUDIETERREIN

Soos gemotiveer handel hierdie studie net oor dameshokkie op Stellenbosch. Daar heers onsekerheid oor die stigtingsdatum van die hokkieklub vir dames, wat wissel van 1902 tot 1903, maar aangesien 'n artikel in die *Stellenbosch Students' Quarterly* pertinent na 1903 verwys as die jaar waarin die klub gestig is,¹⁶⁷ word hiermee volstaan. Dit word ook bevestig in die Jaarverslag van 1992-2002 waarin die Dameshokkieklub se stigtingsdatums as 1903 aangegee word.¹⁶⁸ Daar is egter in 1962 verwys na die hokkieklub wat 60 jaar oud was en dat dit saam met die opening van die nuwe klubhuis gevier sou word.¹⁶⁹ Indien die klub wel 60 jaar oud was, dui dit daarop dat die klub in 1902 gestig is. Hier kon dalk 'n berekeningsfout ingesluip het.

Die afsnydatum vir hierdie studie is 1992 omrede dit die jaar was waarin die mans- en dameshokkieklubs saamgesmelt het om een nuwe klub te vorm.

Binne hierdie afbakening is aspekte gedek soos die internasionale geskiedenis van die spel (ter inleiding) asook die geskiedenis van vrouehokkie in Suid-Afrika as eerste hoofstuk. Ander afdelings dek die ontstaan van die US-dameshokkieklub, koshuishokkie, interuniversitêre toernooie, binnenshuise hokkie, algemene klubbedrywighede en toppresteerders van die klub.

---

¹⁶² S.L. Calder. Die geskiedenis van manshokkie op Stellenbosch, 1990.

¹⁶³ D.H. Craven & P. Jordaan. *Met die Maties op die rugbyveld*, 1880-1995, 1955; D.H. Craven. *Die groot rugbygesin van die Maties*, 1980; F.J.G. van der Merwe. *Matieland is rugbyland*, 1980-2006, 2007.

¹⁶⁴ G.B. Stander. Die geskiedenis van Matie-krieket 1865-2000, 2000.

¹⁶⁵ F.J.G. van der Merwe. *Honderd jaar Matie-atletiek*, 1984.

¹⁶⁶ J.J. Martheze. *Universiteit van Stellenbosch Amateurboksklub: 1926-1983*, 1988.

¹⁶⁷ *Stellenbosch Students' Quarterly*, VII(2): 30, Junie 1906.

¹⁶⁸ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1992-2002.

¹⁶⁹ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 28 Mei 1962.

Aan die einde van die studie volg 'n samevatting asook lyste van afrigters, provinsiale spelers, spelers wat erekleure ontvang het, klubtoekennings en nasionale toernooi-uitslae wat as bylaes aangeheg is.

METODE VAN ONDERSOEK

Navorsing is volgens die histories-wetenskaplike metode gedoen en daarom is dit kwalitatief van aard. Dit behels die gebruik van primêre bronne, waarna eksterne en interne kritiek op die inligting toegepas is. Eksterne kritiek bepaal die betroubaarheid van die bron, outeur en datum. Daarna word interne kritiek gebruik om die akkuraatheid en betroubaarheid van die feite-inhoud te bepaal. Aangesien die ideaal was om so na as moontlik aan die waarheid te kom, was die betroubaarheid en geldigheid van die bronne van groot belang.¹⁷⁰

Die primêre bronne het hoofsaaklik uit onderhoude met oud-spelers en die notules, bestuursverslae, voorsittersverslae en foto's van die US-dameshokkieklub bestaan. Die jaarverslae van die US-dameshokkieklub was van onskatbare waarde, alhoewel sommige jare s'n ontbreek. Die Raad- en Senaatsnotules van die Universiteit is by die US Argief geraadpleeg. As gevolg van die vooruitgang van tegnologie was al die Raad- en Senaatsnotules elektronies beskikbaar wat die navorsing aansienlik vergemaklik het. Ongelukkig is daar geen inligting van waarde daarin gevind nie en so ook nie in die Repertorium van Suid-Afrikaanse tydskrifartikels nie. Notules van die ou Sportkantoor is by die US Sportburo nagegaan.

Daar is ook met verskeie oud-spelers gekorrespondeer. Die inligting wat so verkry is, is vergelyk met die ingesamelde feite om die betroubaarheid te verifieer.

Die vernaamste sekondêre bronne was in die vorm van universiteitspublikasies, koerante en boeke. Die universiteitspublikasies wat met vrug gebruik is, is die *Die Stellenbosse Student (Die Student)*. Daar is vanaf 1940 tot 1946 gepoog om die blad maandeliks uit te gee, waarna dit in 1947 na vyf en 1948 tot 1954 na vier uitgawes verminder het. Sedert 1955 tot op hede verskyn dit as 'n jaarblad wat al die universiteitsaktiwiteite bevat. Die *Stellenbosch Students' Quarterly* is vir die eerste keer in Junie 1898 uitgegee, waarna die blad se naam in 1918 na *Stellenbosch Universiteitsblad* verander is.¹⁷¹ Die *Jaarboeke en Kalenders van die Kollege* is ook geraadpleeg.

---

¹⁷⁰ J.R. Thomas *et al. Research methods in physical activity*, 2005, p.221.

¹⁷¹ H.B. Thom. *Stellenbosch 1866-1966*, 1966, pp.286, 372.

Die Matie se eerste uitgawe het op 1 Augustus 1941 die lig gesien as 'n “forum vir die uitwisseling van studentemenings”¹⁷² en het elke tweede week verskyn. In 1946 het *Die Matie* van die toneel verdwyn, net om in 1947 weer sy verskyning te maak en het dit daarna van “gehalte en omvang van krag tot krag gegaan”.¹⁷³

Al die koerante is in die J.S. Gericke-biblioteek in die Kompaktus-afdeling geraadpleeg. Dit sluit dagblaaie in soos *Die Burger*, *The Cape Argus*, *The Cape Times*, *Die Eikestadnuus*, *Die Rapport* en *The Sunday Times*.

Boeke wat waardevolle inligting bevat het was onder andere prof. H.B. Thom se *Stellenbosch 1866-1966*, prof. F. Smuts se *Stellenbosch drie eeue*, S.L. Calder se ongepubliseerde magistertesis oor die geskiedenis van manshokkie op Stellenbosch, asook M.V. Myburgh se magistertesis oor die ontstaan en ontwikkeling van vrouehokkie in Suid-Afrika.

Inligting van primêre bronne het voorkeur geniet omdat dit betroubaar en geldig was, terwyl die sekondêre bronne slegs gebruik is, indien dit betroubaar gevind is.

BEPERKENDE FAKTORE

Die doel van die studie is om die gebeure rondom die stigting en ontwikkeling van die Dameshokkieklub so akkuraat en objektief as moontlik weer te gee. As gevolg van die verlies van die US-dameshokkieklub se notules vanaf 1903 tot 1958, moes daar vir hierdie tydperk hoofsaaklik op sekondêre bronne staatgemaak word. Daar bestaan ongelukkig geen amptelike rekord van die stigting van die US-dameshokkieklub nie. Alle moontlik bronne is geraadpleeg om die ontstaansgeskiedenis te verklaar. Die verlies van die inligting kan aan nalatigheid toegeskryf word.

Die feit dat die notules vanaf 1959 handgeskrewe is, het die taak ook aansienlik bemoeilik omdat die handskrif soms onleesbaar was. Daar word ook nie van bladsynommers gebruik gemaak nie, bloot omdat die notules nie chronologies ingeplak is nie en soms selfs ontbreek het.

---

¹⁷² H.B. Thom. *Stellenbosch 1866-1966*, 1966, pp.377-378.

¹⁷³ H.B. Thom. *Stellenbosch 1866-1966*, 1966, pp.377-378.

Daar is ook bevind dat sommige universiteitspublikasies soos byvoorbeeld *Die Matie*, soms inligting verkeerdelik weergegee het. Die inligting is met die primêre bron vergelyk (jaarverslae of notules) en eers dan aanvaar. Daarmee saam is die spelers se name soms verkeerd gespel en foutiewe uitslae is gepubliseer. Om dit te korrigeer, is onder andere, jaarboeke, kalenders en foto's van die US-dameshokkieklub geraadpleeg.

HOOFSTUK VIER

DIE ONTSTAAN VAN DIE UNIVERSITEIT VAN STELLENBOSCH DAMESHOKKIEKLUB

VROEË GESKIEDENIS VAN US-DAMESHOKKIEKLUB

Hokkie is klaarblyklik reeds vanaf 1889 onder die mans op Stellenbosch gespeel. Mnr. A. Nicholson en sy vriende sou gereeld aan die voet van Simonsberg, op 'n plaas genaamd Schoongesicht, bymekaar gekom het om die spel te geniet. Die spel het verder ontwikkel totdat die “Stellenbosch Hockey Club” op Paasmaandag 1901 gestig is. Hierdie klub was slegs vir mans met mnr. Nicholson as die eerste “Matie-kaptein”. In Kaapstad was daar op daardie tydstip al drie hokkieklubs, naamlik Rovers, Nomads en Kaapstad.¹⁷⁴

Alhoewel daar groot onsekerheid is oor die presiese jaar waarin die US-dameshokkieklub gestig is, kan dit tussen 1902 en 1903 afgebaken word. In 'n artikel in die *Stellenbosch Students' Quarterly* word daar pertinent na 1903 verwys as die jaar waarin die klub gestig is.¹⁷⁵ In die Jaarverslag van 1992-2002 word die mans- en damesklub se stigtingsdatums aangedui, met die damesklub wat in 1903 gestig is.¹⁷⁶ Daar is egter in 1962 verwys na die hokkieklub wat 60 jaar oud is en dat dit saam met die opening van die nuwe klubhuis gevier sou word.¹⁷⁷ Indien die klub wel 60 jaar oud was, dui dit daarop dat die klub in 1902 gestig is.¹⁷⁸ Volgens die navorsing wat deur mej. L. Snyman gedoen is, kon sy ook bevestig dat die klub in 1903 gestig is.¹⁷⁹ Aangesien meer konkrete bewyse vir 1903 bestaan, sal daar by hierdie datum volstaan word.

1905 – 1958

Beginjare: 1903-1907

Daar bestaan geen notules vanaf 1903 tot 1958 nie en daarom moes daar op sekondêre bronne soos koerante en tydskrifte staatgemaak word. In 1905 het Maties se tweedespan die WP-junior-kampioenskappe gewen, terwyl die eerstespan tweede in hul liga geëindig het.¹⁸⁰ Die spanne se

---

¹⁷⁴ Universiteit van Stellenbosch. Studente Verteenwoordigende Raad. Intervarsity Soewenier, 1939, p.45.

¹⁷⁵ *Stellenbosch Students' Quarterly*, VII(2): 30, Junie 1906.

¹⁷⁶ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1992-2002.

¹⁷⁷ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 28 Mei 1962.

¹⁷⁸ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 28 Mei 1962.

¹⁷⁹ L. Snyman. Persoonlike onderhoud, 16 Februarie 2010.

¹⁸⁰ *Stellenbosch Students' Quarterly*, VII(2): 30, Junie 1906.

sukses kon aan die afrigter, prof. C.S. Edgar van die Departement Grieks toegeskryf word.¹⁸¹ Volgens 'n artikel in die *Stellenbosch Students' Quarterly* van 1906 was baie mense nie daarvan bewus dat daar 'n Dameshokkieklub bestaan het nie. Die spel is nietemin met groot entoesiasme deur die paar dames gespeel en as dit nie was dat party van hulle “hulle vingers moet oppas” vir die musiekeksamens nie, sou hulle meer as een span gehad het. Die Maties se eerstespan (en enigste span) het gedurende die eerste helfte van die seisoen reeds twee bekerwedstryde gespeel. Die een het gelykop teen Springfield Convent geëindig, terwyl die ander wedstryd teen S.A. Kollege gewen is.¹⁸²

Teen September 1906 het die Maties steeds net een span gehad en hulle geen gereelde afrigter gehad nie. Daar word egter nie verduidelik wat van prof. Edgar geword het nie. Al logiese verklaring is dat hy nie meer so baie tyd aan die afrigting van die dames kon bestee het nie of dalk met langverlof was. Dit was baie sigbaar in hulle wedstryd teen Atlantas wat hulle 0-4 verloor het. Tydens hulle wedstryd teen Springfield Convent is die wedstryd 20 minute voor die tyd beëindig en die Maties wou by die Dameshokkie-unie appelleer. Groot was die verbasing toe hulle uitvind dat dié Unie nie bestaan nie.¹⁸³

Bestuur

Die jaar 1951 was 'n baie suksesvolle sportjaar vir alle sportsoorte op Stellenbosch. Dit kon toegeskryf word aan die geleenthede wat die Universiteit gebied het deur 'n verskeidenheid sportsoorte vir die studente aan te bied.¹⁸⁴ In 1958 is daar 140 lede, veral baie nuwelinge, by die klub ingeskryf. Dit het verseker dat die damesklub meer as een span vir die WP-liga kon inskryf. Daar is altesaam agt spanne ingeskryf, alhoewel die laaste vyf spanne uit gekombineerde koshuisspanne bestaan het.¹⁸⁵ Baie PSO-studente (Privaat Studente Organsisasie) het ook belangstelling in hokkie getoon, maar ongelukkig was daar te veel klublede. Die gebrek aan geriewe het genoodsaak dat studente slegs op uitnodiging van die komitee aan die klub kon

---

¹⁸¹ H.B. Thom. *Stellenbosch 1866-1966*, 1966, p.40.

¹⁸² *Stellenbosch Students' Quarterly*, VII(2): 30, Junie 1906.

¹⁸³ *Stellenbosch Students' Quarterly*, VIII(3): 30, September 1906.

¹⁸⁴ *Die Stellenbosse Student*, LI(3&4):59, Oktober 1951.

¹⁸⁵ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1958.

behoort¹⁸⁶ Om alle spelers genoeg wedstryd blootstelling te gee, is daar besluit dat hulle teen die beginners moes oefen en dat daar vriendskaplike wedstryde vir hulle gereël sou word.¹⁸⁷

Daardie jaar (1958) is daar deur die bestuurskomitee van die US-dameshokkieklub ooreengekom dat indien 'n speler nie 'n oefening bywoon nie, daar 'n boete van 10/- sou wees.¹⁸⁸ Om te verseker dat die lede die reëling gehoorsaam, moes hulle 'n vorm teken waarby hulle hul neerlê by die volgende reël: “Ek onderneem om, indien ek van 'n wedstryd of oefening af wegbly, sonder grondige verskoning en bekendmaking aan een van die komiteelede daarvan, ek 10/- aan die hokkieklub sal betaal”.¹⁸⁹

Alhoewel dit moeilik was om wedstryde te sentraliseer, is daar in 1958 deur die bestuur van die klub besluit om 'n versoek aan die WP-unie te rig om tuis- en wegwedstryde beter te koördineer. Dit sou die taak van die skeidsregters en die organisasie van die wedstryde aansienlik vergemaklik.¹⁹⁰ Omstandighede is verder deur onversorgde velde bemoeilik en dit was so erg dat daar 'n brief aan die Matie-sportkomitee geskryf is om hierdie misnoeë uit te spreek. Ongelukkig moes hulle steeds daarop oefen.¹⁹¹ Twee weke later is die velde egter in 'n beter toestand gebring en die kleedkamers ook opgeknop.¹⁹²

Intervarsity

Intervarsity het tussen die Universiteite van Stellenbosch (Maties) en Kaapstad (Ikeys) plaasgevind. Daar bestaan egter 'n ernstige leemte in hierdie geskiedenis. Die rede vir die verlies van inligting is as gevolg van onvoldoende notulering van die Intervarsity-gebeure, alhoewel daar in sommige koerante wel inligting gevind is.¹⁹³ Hiervolgens het die Maties in 1918 'n aanskoulike Intervarsitywedstryd met 2-0 gewen.¹⁹⁴ Alhoewel Maties 'n goeie seisoen in 1920 gehad het, het hulle tydens die jaarlikse Intervarsity met 0-6 teen Ikeys verloor,¹⁹⁵ so ook hulle tweede wedstryd in September, wat hulle met 1-5 verloor het. Die hokkie-Intervarsity is

---

¹⁸⁶ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 31 Maart 1958.

¹⁸⁷ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 6 Mei 1958.

¹⁸⁸ US-dameshokkieklub. Notule van die Afsluitingsvergadering, 1958.

¹⁸⁹ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 31 Maart 1958.

¹⁹⁰ US-dameshokkieklub. Notule van die Afsluitingsvergadering, 1958.

¹⁹¹ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 8 April 1958.

¹⁹² US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 22 April 1958.

¹⁹³ *Stellenbosch Students' Quarterly*, XXI(3): 93, September 1920.

¹⁹⁴ *Stellenbosch Universiteitsblad*, XIX(2): 34, Junie 1918.

¹⁹⁵ *Stellenbosch Universiteitsblad*, XX(5): 35, September 1919.

ongelukkig swak deur die studente ondersteun. Die spel was nou wel nie so interessant soos rugby nie, maar die swak ondersteuning het nogtans 'n swak indruk geskep.¹⁹⁶ In 1921 het Ikeys vir Maties goed laat les opsê deur hulle 11-1 te klop.¹⁹⁷ Alhoewel Maties in 1922 weer slegs een doel tydens hulle wedstryd teen Ikeys kon aanteken, sou die Matiespan beslis die prys vir die “beste gees waarin die spel gespeel is” gekry het. Hulle het dapper teen die aanslag van Ikeys geveg, maar moes die stryd later gewonne gee.¹⁹⁸

Die Intervarsity van 1923 het weer dieselfde uitslag as al die voorafgaande jare gehad en Maties het met 1-6 teen Ikeys verloor.¹⁹⁹ In Augustus van daardie jaar het Maties die tweede wedstryd weer eens met 2-9 verloor. Boonop was daar min toeskouers omdat hierdie wedstryd ná die mans s'n plaasgevind het.²⁰⁰ Ten spyte van die gebrek aan bekwame spelers en toeskouers in 1924, kon Maties vir die tweede keer in die geskiedenis keer dat Ikeys hulle nie klop nie. Die telling was 1-1.²⁰¹ Maties het op 4 Augustus 1924 weer met Ikeys kragte gemeet, maar het ongelukkig 0-4 verloor.²⁰² Alhoewel daar in 1925 'n sigbare verbetering in die Maties se spel was, het slegs hulle tweedespan aan die Intervarsity deelgeneem. Hulle moes met 'n pak van 1-6 tevrede wees.²⁰³

Tydens die Intervarsity van 1939 het die eerstespan goed in die nat toestand vertoon, alhoewel hulle steeds verloor het.²⁰⁴ In 1941 kon slegs die 1A-span vir Ikeys wys wie baas op die hokkieveld was (Maties se spanne het as I, IA, 2, 2A, 2B bekend gestaan).²⁰⁵ Maties het in 1943 vier spanne gehad wat aan die Intervarsity deelgeneem het. Hulle het in vier verskillende ligas (waarvan die benaming verander het) naamlik I-span (eersteliga), IR-span (eerste reserwespan), II-span (tweedeliga) en IIR-span (tweede reserwespan) deelgeneem. Maties I het Ikeys 2-1 geklop, terwyl die Maties IR-span met 4-4 gelykop gespeel het. Die Maties II-span het 1-2

---

¹⁹⁶ *Stellenbosch Universiteitsblad*, XXI(3): 92, September 1920.

¹⁹⁷ *Stellenbosch Universiteitsblad*, XXII(3): 92, September 1921.

¹⁹⁸ *Stellenbosch Universiteitsblad*, XXIII(3): 85, Oktober 1922.

¹⁹⁹ *Stellenbosch Universiteitsblad*, XXIV(2):95, Junie 1923.

²⁰⁰ *Stellenbosch Universiteitsblad*, XXIV(3):95, Augustus 1923.

²⁰¹ *Die Stellenbosse Student*, XXV(4):128, Junie 1924.

²⁰² *Die Stellenbosse Student*, XXV(5):163, Augustus 1924.

²⁰³ *Die Stellenbosse Student*, XXVI(6):219, September 1925.

²⁰⁴ *Die Stellenbosse Oud-Student*, XL(3):131, Mei 1939.

²⁰⁵ *Die Stellenbosse Oud-Student*, XLI(4):201, Junie 1940.

verloor en die Maties IIR-span het 3-2 gewen.²⁰⁶ Tydens Intervarsity in 1957 het al ses spanne van Maties die Ikeys geklop, met die hoofwedstrydtelling 6-1.²⁰⁷

WP-liga

Maties se tweedespan het in 1924 albei hulle wedstryde teen hul eweknieë van Wellington II en Somerset-Wes gewen. Daar is ook besluit om die volgende jaar (1925) 'n derdespan op die been te bring.²⁰⁸ In 1925 het dit gelyk asof Maties 'n goeie jaar sou hê omdat daar genoeg spelers vir vier spanne was. Die eerstespan is in die WP-seniorliga en die tweedespan in die WP-juniorliga ingeskryf.²⁰⁹ Dié jaar (1925) was weer eens nie 'n goeie jaar vir Maties nie, aangesien hulle weekliks omtrent elke wedstryd verloor het. Daar kon wel gesê word dat Maties se tegniek en vorm baie verbeter het.²¹⁰ In 1926 is daar vir die eerste keer in baie jare hokkie van goeie gehalte deur die Maties gespeel.²¹¹ Ongelukkig het hulle weens gebrekkige kombinasie onder die agterspelers met 2-6 teen die Ikeys verloor. Geen verslag van die tweedespan is bekend nie, maar wel dat hulle gelykop teen die Ikeys gespeel het.²¹²

Die Maties het in 1926 die tweede laaste posisie op die lys bekleed, maar dit het steeds nie hulle geesdrif vir die spel gedemp nie. Die geldelike ondersteuning van die universiteitsowerhede kon ook 'n bydraende faktor vir hulle geesdrif gewees het, alhoewel die rede agter die skenking nie vermeld word nie.²¹³ Alhoewel die Maties in 1927 hulle eerste wedstryd van die seisoen verloor het, het hulle darem dieselfde afrigter, mnr. J. Adler, gehad wat weer die eerste- en tweedespanne afgerig het.²¹⁴

In die dertigerjare het Maties se posisie in die liga tussen laaste en tweede laaste gewissel. Juis daarom het Greta Bremer en haar span die volgende jaar (1940) hard teruggeveg om hulle in die tweede posisie net onder die Westelike Provinsie te vestig. Sodoende het hulle vir Ikeys ore

---

²⁰⁶ *Die Matie*, III(11):4, 21 Mei 1943.

²⁰⁷ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1957, p.46.

²⁰⁸ *Die Stellenbosse Student*, XXV(6):198, September 1924.

²⁰⁹ *Die Stellenbosse Student*, XXVI(2):69, April 1925.

²¹⁰ *Die Stellenbosse Student*, XXVII(7):258, Oktober 1925.

²¹¹ *Die Stellenbosse Student*, XXVII(4):153, Junie 1926.

²¹² *Die Stellenbosse Student*, XXVII(4):153, Junie 1926.

²¹³ *Die Stellenbosse Student*, XXVII(6):232, September 1926.

²¹⁴ *Die Stellenbosse Student*, XXVIII(3):118, Mei 1927.

aangesit.²¹⁵ In 1942 het 'n toerspan van die Universiteit van Pretoria by die Maties besoek afgelê en Maties, onder aanvoering van Iris Etling, het as trotse oorwinnaars uit die stryd getree.²¹⁶

Toerspanne van Tukkie en die Universiteit van die Oranje-Vrystaat het in 1946 op Stellenbosch besoek afgelê, maar ongelukkig kon die US-dameshokkieklub slegs twee uit die ses wedstryde wen. Dié nederlae kon aan die verlies van hulle drie provinsiale spelers, wie se name onbekend is, toegeskryf word.²¹⁷ Die US-dameshokkiespan het in 1951 goed presteer onder die kapteinskap van mej. D. Vorster en hulle het drie spelers: mes. D. Vorster, M. Maré en L. le Roux in die WP-span gehad.²¹⁸

Ongelukkig moes Maties weer die volgende jaar (1952) feitlik van vooraf 'n eerstespan opbou omdat die spelerkorps, anders as by stadsklubs waar hulle vir 'n groot aantal jare van hulle spelers se dienste verseker was, jaarliks verander het. Uit die 11 wedstryde wat Maties reeds in 1952 gespeel het, kon hulle slegs twee wen en twee gelykop gespeel, terwyl hulle die oorblywende sewe wedstryde verloor het. Hulle het wel hulle tweede wedstryd teen Ikeys met 5-1 gewen.²¹⁹ Die dames was ook baie opgewonde oor die ruskamer wat in 1952 vir onthale na wedstryde opgerig is.²²⁰ Die US-dameshokkieklub het daardie jaar (1952) ook 'n uitnodiging van Suidwes-Afrika (tans Namibië) ontvang wat 'n toerspan genooi het om gedurende die April-vakansie daar te gaan speel.²²¹ Dit is egter onbekend of die toer wel plaasgevind het.

Met die toenemende belangstelling het die damesklub se ledetal tot ongeveer 100 gestyg. Dit het meegebring dat die eerstespan in 1954 'n toer na die Rand met goeie resultate aangepak het.²²² In 1956 het die damesklub se ledetal tot 157 gegroei. Daar is ses Matiespanne in die WP-liga asook 'n sewende- en agtstespan in hulle eie liga op Stellenbosch ingeskryf. In die April-vakansie het die eerstespan 'n toer na die Skiereiland onderneem en onoorwonne teruggekeer. Die Maties was ten opsigte van vriendskaplike wedstryde onoorwonne en het net drie ligawedstryde verloor. Daar het ook 'n aangename gees onder die spelers geheers as gevolg van die sukses van behaal

---

²¹⁵ *Die Stellenbosse Oud-Student*, XLI(4):201, Junie 1940.

²¹⁶ *Die Stellenbosse Oud-Student*, XLIII(4):181, Augustus 1942.

²¹⁷ *Die Stellenbosse Oud-Student*, XLVI(4):53, Augustus 1946.

²¹⁸ *Die Stellenbosse Student*, LI(3&4):59, Oktober 1951.

²¹⁹ *Die Stellenbosse Student*, LII(4):63-64, Jaarbladuitgawe 1952.

²²⁰ *Die Stellenbosse Student*, LII(4):63-64, Jaarbladuitgawe 1952.

²²¹ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 8 April 1958.

²²² *Die Stellenbosse Student*, LIV(4):84, Jaarbladuitgawe 1954.

is.²²³ Die ledetal van die klub het die volgende jaar tot 134 gedaal, maar daar was steeds sewe spanne in die onderskeie WP-ligas ingeskryf. Die standaard van die Maties-eerstespan was baie hoog en hulle het hulle plek bo-aan die WP-puntelys behou.²²⁴

Die hele eerstespan is vir die WP-proewe van 1958 ingeskryf. Slegs twee van die drie Matiespelers in die bestaande WP-span kon hul plek behou, naamlik mes. B. Wiid en S. Grace. Mejj. W. Hendricks en Y. Cilliers is vir die Skiereilandspan gekies. Agt van Maties se spelers het aan die junior proefwedstryde deelgeneem, maar ongelukkig kon nie een van hulle die span haal nie. Na die provinsiale toernooi is me. S. Grace na die Springbokproefwedstryd genooi, maar sy het ongelukkig nie die span gehaal nie. Sy is wel later daardie jaar vir die Springbokspan gekies, toe spanne van Skotland en die VSA Kaapstad besoek het.²²⁵ Aan die einde van die 1958-seisoen was al die resultate van die ligawedstryde nie bekend nie, maar wat wel bekend was, is dat die eerstespan in die derde plek geëindig het, met Tuine bo-aan en Groen- en Seepunt in die tweede plek.²²⁶

Probleme

Dameshokkie is vroeër jare nie ernstig opgeneem nie. Die rede daarvoor was dat baie eerstejaars afkomstig was van die twee plaaslike meisieskole (Rhenish en Bloemhof), wat hokkie afgekeur het. Dit is as onvanpas beskou vir 'n skoolmeisie om 'n onvroulike sport soos hokkie op skool te beoefen. Daar was in 1923 slegs 30 meisies wat wel hokkie kon speel uit die 160 damesstudente op Stellenbosch wat by die klub aangesluit het. Hulle het steeds nie 'n veld gehad nie en moes die mans se veld gebruik wanneer dit beskikbaar was.²²⁷

Die daaropvolgende seisoen (1924) is gekenmerk deur 'n gebrek aan entoesiasme deur die spelers omdat daar met meer as 150 spelers nie twee ordentlike spanne saamgestel kon word nie. Die rede daarvoor was omdat daar nie eers 22 spelers was wat regtig kon hokkie speel nie.²²⁸ Tussen 1944 en 1946 het Maties se ledetal ongeveer met die helfte verminder, alhoewel hulle standaard baie verbeter het. Die verminderde getal spelers kon toegeskryf word aan die feit dat

---

²²³ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1956, p.23-24.

²²⁴ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1957, p.46.

²²⁵ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1958.

²²⁶ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1958.

²²⁷ *Stellenbosch Universiteitsblad*, XXIV(1): 25, Mei 1923.

²²⁸ *Die Stellenbosse Student*, XXV(2):61, April 1924.

laer spanne dikwels nie behoorlike afrigting gekry het nie en daarom belangstelling verloor het. Hulle het steeds geen professionele afrigter gehad nie, maar het danksy me. Garlick se hulp 'n goeie gees gehandhaaf. As gevolg van die daling in spelertal was die klub se komitee verplig om twee spanne te skrap.²²⁹ Stremmende faktore soos die gebrek aan kleedkamers asook permanente afrigters het in 1952 'n groot invloed op die Maties se prestasies gehad.²³⁰

VELDE

Behalwe vir die plaas “Schoongesicht” was daar drie velde tot die hokkiespelers (mans en dames) se beskikking. Dit was die Vlakteveld, 'n deel van die Pawiljoenveld wat noord van die Dagbreekkoshuis was, en die Coetzenburgveld.²³¹ Die eerste speelterrein was 'n ou krieketveld in die Vlakte aan die onderkant van die gholfbaan. Hierdie veld was vir 25 jaar die enigste hokkieveld op Stellenbosch.²³² Later is 'n ou voetbalveld wat geleë was waar die JS Gericke-Biblioteek tans is, ook in 'n hokkieveld omskep. In 1928 is daar 'n nuwe veld noordoos van Dagbreekkoshuis aangelê en dit het nuwe entoesiasme vir dié sport tot gevolg gehad.²³³

Die Vlakteveld

Die Vlakte was 'n buurt wat in 1850 ontstaan het en is deur Victoria- en Birdstraat sowel as Banghoekweg en Joubertstraat omgrens – waar die Verkeersdienste en die Bosbou en Ingenieursfakulteite vandag is. Dit is oorspronklik hoofsaaklik deur kleurlinge bewoon. Volgens die historiese argeoloog H.N. Vos, verwys “die vlakte” na die klipvlakte noord van Pleinstraat tussen Van Ryneveld- en Andringastraat.²³⁴ Nadat die voetbal- en krieketspelers in 1886 van die Braak na die Vlakte verskuif het, het die veld die nie-amptelike sportterrein van die Stellenbosch College geword. Daar is egter baie probleme ondervind, veral omdat dit munisipale eiendom was en almal daar kon speel. Dit het baie botsings tussen die studente en die inwoners veroorsaak. Die Vlakteveld is ook vir hokkie gebruik totdat daar in 1928 'n nuwe veld by Dagbreek aangelê is.²³⁵

---

²²⁹ *Die Stellenbosse Oud-Student*, XLVI(4):53, Augustus 1946.

²³⁰ *Die Stellenbosse Student*, LII(4):63-64, Jaarbladuitgawe 1952.

²³¹ S.L. Calder. *Die geskiedenis van manshokkie op Stellenbosch*, 1990, p.64.

²³² *Studente Verteenwoordigende Raad. Intervarsity Soewenier*, 1939, p.45.

²³³ *Studente Verteenwoordigende Raad. Intervarsity Soewenier*, 1939, p.46.

²³⁴ H.G. Giliomee. *Nog altyd hier gewees*, 2007, pp.xiii, 6.

²³⁵ S.L. Calder. *Die geskiedenis van manshokkie op Stellenbosch*, 1990, pp.64-66.

Die Pawiljoenveld

Onder die bekwame leiding en entoesiasme van ds. J.H. Neethling (1858-1904), wat ook 'n ywerige sportentoesias was, het die Pawiljoenveld tot stand gekom. Die veld is so genoem omdat dit een van die min velde was wat 'n pawiljoen gehad het.²³⁶ Ds. J.H. Neethling het in 1892 vir 'n stuk onbenutte grond van 200 vierkante meter agter die huis van prof. MacDonald aansoek gedoen. Dit is waar die Gericke-Biblioteek en Wilcocks- en Carnegiegeboue tans is. In 1923 is daar besluit om 'n verdere stuk grond op te knap en te omskep in velde wat spesifiek vir hokkie gebruik sou word. So het dit dan gebeur dat die manshokkieklub sy eie veld gekry het net bokant die Dagbreekkoshuis²³⁷ en sewe jaar later (1935) is daar 'n veld vir die dames langs daardie veld aangelê.²³⁸ Spelergetalle het so gegroei dat daar in 1938 'n derde veld aangelê moes word en drie jaar later 'n vierde veld. Die oudste van die vier velde is ook opgegradeer. Die velde het egter in 1951 begin agteruitgaan en 'n oormaat onkruid het die spel aansienlik bemoeilik.²³⁹ In 1960 moes ruimte afgestaan word om plek te maak vir die manskoshuis, Eendrag.²⁴⁰ Sodoende het daar twee van die velde in die slag gebly.²⁴¹ Die manshokkieklub het die Dagbreekvelde, wat oos van die Pawiljoenveld was, tot April 1962 gebruik.²⁴²

Coetzenburg-sportterrein (Welgevallelde)

In 1960 is die grond tussen Coetzenburgplaas van oorlede Jannie Marais en die Universiteitsplaas, Welgevallelde, vir R12 000 aangekoop.²⁴³ Die hokkieklub is op dié terrein gehuisves en sou met vyf hokkievelde spog. Twee van die velde was spesifiek vir die Dameshokkieklub geoormerk.²⁴⁴ In April 1962 is daar besluit om die beplande drie grasvelde en twee gruisvelde aan te lê teen R15 000. Teen Junie (1962) was die twee gruisvelde reeds in gebruik, maar die ander drie velde moes nog aangelê word. Een gruisveld is deur die mansklub gebruik, terwyl die ander een deur die dames gebruik is. 'n Pawiljoen/klubhuis is ook goedgekeur en in 1963 is die klubhuis voltooi. In April 1963 is die grasvelde in gebruik geneem.

---

²³⁶ F. Smuts. *Stellenbosch Drie Eeue*, 1979, p.448.

²³⁷ S.L. Calder. Die geskiedenis van manshokkie op Stellenbosch, 1990, pp.67-68.

²³⁸ Studente Verteenwoordigende Raad. Intervarsity Soewenier, 1939, p.46.

²³⁹ S.L. Calder. Die geskiedenis van manshokkie op Stellenbosch, 1990, p.70.

²⁴⁰ S.L. Calder. Die geskiedenis van manshokkie op Stellenbosch, 1990, p.69.

²⁴¹ Lombard, P.J. Nuwe manskoshuis. *Matieland* 4(1):23, April 1960.

²⁴² S.L. Calder. Die geskiedenis van manshokkie op Stellenbosch, 1990, p.67.

²⁴³ S.L. Calder. Die geskiedenis van manshokkie op Stellenbosch, 1990, p.72.

²⁴⁴ US-dameshokkieklub. Notule van die Algemene Jaarvergadering, 1961.

Bogenoemde gruisvelde is in 1978 met grasvelde vervang. Teen 1967 het die mans- en dameshokkieklubs gesamentlik agt velde gehad in die area wat nou as die Coetzenburg-sportterrein bekendstaan. Hiervan het die dames vyf en die mans drie gebruik.²⁴⁵ Teen 1988 het die damesklub sewe grasvelde gehad, waarvan twee met spreiligte, asook 'n binnenshuise baan in die DF Malan Gedenksentrum. Die binnenshuise baan was vir die mans- en dameshokkieklub se gebruik.²⁴⁶

SAMEVATTING

Hokkie is aan die begin hoofsaaklik deur mans op Stellenbosch beoefen, maar het vinnig die nuuskierigheid van die dames geprikkel. Met die gevolg dat daar in 1903 besluit is om 'n Dameshokkieklub vir die Universiteit te stig. Eerstejaars vanuit die plaaslike skole het die taak van die afrigters aansienlik bemoeilik, aangesien hulle geen ervaring van die spel gehad het nie. Gevolglik het dit in die beginjare van die klub maar sukkel-sukkel gegaan om spanne voltallig te kry. Met baie deursettingsvermoë en geduld het die damesklub se spelers deur die jare baie verbeter en vanaf die middel 1950's kompetierend begin raak. Daar is ook verskeie spelers vir provinsiale spanne gekies.

Ongelukkig word daar telkemale verwys na die notuleboeke en verslae wat verlore is, daarom moes daar op koerantberigte en tydskrifartikels as primêre bron staatgemaak word. Dit is met spyt dat die ontstaan van die klub, wat in "boekvorm" was, verlore geraak het, aangesien 'n baie belangrike deel van die universiteit se geskiedenis só verlore is.

---

²⁴⁵ S.L. Calder. Die geskiedenis van manshokkie op Stellenbosch, 1990, pp.72-73.

²⁴⁶ *Die Matie*, 11:12, 24 November 1988.

HOOFSTUK VYF

KOSHUIHOKKIE

DIE ONTSTAAN VAN KOSHUISSPORT OP STELLENBOSCH

Dr. Danie Craven het die interhuisrugbykompetisie wat jaarliks by Saint Andrew's (waar hy eers onderwys gegee het) plaasgevind het, op Stellenbosch bekendgestel. Hy het dit koshuisrugby genoem. Dit was hoofsaaklik vir spelers wat nie plek in 'n span kon haal nie en so het die fenomeen van koshuisrugby in 1949 begin. Die spelers het dit met groot entoesiasme aangedurf en wou net hul beste vir hulle onderskeie koshuise gee. Dit het gelei tot 'n sterk band tussen die spelers en hulle koshuise asook 'n verbetering in koshuisgees. Hierdie gebeurtenisse het aanleiding tot die begin van koshuissport gegee.²⁴⁷

As gevolg van die groot aantal koshuise het daar 'n kultuur eie aan elke koshuis posgevat. Dit is onder andere deur huisdanse, koshuisvergaderings, koshuiswapens en kleure onderskei en het tot die ontstaan van koshuisvlae, koshuisliedere, sportdae en koshuiskoerante gelei. Daar het ook gesonde wedywing tussen die koshuise op die sportveld geheers. Die interkoshuiskompetisie het ander sportsoorte, soos dameshokkie, ingesluit.²⁴⁸

DAMESKOSHUISE OP STELLENBOSCH

In 1925 was Harmonie die enigste dameskoshuis op Stellenbosch. Aangesien die getal damestudente so vinnig toegeneem het, is daar in daardie jaar besluit om nog 'n koshuis vir damestudente te bou.²⁴⁹ Die bouwerk is in 1926 voltooi en die nuwe dameskoshuis het as Monica bekendgestaan. Hierdie ekstra koshuis was egter nie genoeg nie en in 1937 is Huis Ten Bosch gebou. Soos die getal damestudente toenemend gegroei het, is daar ekstra vloere en vleuels in die koshuise aangebring. Dit was steeds nie voldoende nie. Weens die styging in studentetalle was daar teen die einde van 1961 reeds 16 koshuise waarvan nege dameskoshuise was.²⁵⁰ Die koshuisliga was 'n belangrike deel van die US-dameshokkieklub, juis omdat dit die ontwikkeling en uitbreiding van die klub bevorder het.²⁵¹ Nie net was dit ten opsigte van 'n groter aantal

---

²⁴⁷ I. F. Huys. A history of "Koshuisrugby" at Stellenbosch, 2008, pp.44-45.

²⁴⁸ I. F. Huys. A history of "Koshuisrugby" at Stellenbosch, 2008, p.6.

²⁴⁹ Universiteit van Stellenbosch. Hyperlink [<http://sun.ac.za/harmonie/index.php>]. 8 Augustus 2009.

²⁵⁰ I. F. Huys. A history of "Koshuisrugby" at Stellenbosch, 2008, p.6.

²⁵¹ US-dameshokkieklub. Notule van die Algemene Jaarvergadering, 1976.

klublede nie, maar ook vooruitgang van dameshokkie op Stellenbosch.²⁵² Daarom is dit belangrik om die geskiedenis van al die dameskoshuise op Stellenbosch ter inleiding van die bespreking, voor te hou.

Harmonie

Harmonie is die oudste dameskoshuis op Stellenbosch en is in 1905 gebou. Dit is geleë agter die Botaniese tuine en kan tans 151 dames huisves.²⁵³ Die koshuis is in 1962 uitgebrei²⁵⁴ en in 1989 ten volle gerestoureer.²⁵⁵

Monica

Monica is die tweede oudste dameskoshuis op Stellenbosch en kan tans 134 studente huisves.²⁵⁶ Die koshuis is met behulp van bydraes van die ACVV gebou²⁵⁷ en tydens die amptelike inwyding op 14 Mei 1926 is die koshuis na St. Monica vernoem. Sy was 'n moeder van drie kinders waarvan een 'n seun was. Hy was St. Augustinus, en hy het sy lewe aan sy ma gewy, nadat sy hom tot die Christelike geloof bekeer het. Daarom staan die dames van Monica ook as die “saints” van Stellenbosch bekend.²⁵⁸

Heemstede

In 1902 het mnr. Hendrik Bergh en sy vrou Elsie in hul nuutgebooue huis ingetrek. Mnr. Bergh was die destydse bestuurder van Stellenbosch Distriksbank en ook sekretaris van die Raad van die Victoria College. Sy goeie vriend prof. Viljoen het in 1903/1904 die naam “Heemstede” vir hul huis (tans Heemstede-anneks)²⁵⁹ voorgestel en hulle het die huis daar en dan so gedoop.²⁶⁰ Die naam is afkomstig van die dorp Heemstede in Nederland. Die koshuis is in 1965/1966 langs die anneks gebou.²⁶¹ Die koshuiswapen is ook oorspronklik dié van die ou, adellike familie,

---

²⁵² US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 1978.

²⁵³ Universiteit van Stellenbosch. Hyperlink [<http://sun.ac.za/harmonie/index.php>]. 8 Augustus 2009.

²⁵⁴ H.B. Thom. *Stellenbosch 1866-1966*, 1966, p.208.

²⁵⁵ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1992, p.105.

²⁵⁶ Universiteit van Stellenbosch. Hyperlink [<http://sun.ac.za/monica/index.php>]. 8 Augustus 2009.

²⁵⁷ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1992, p.88.

²⁵⁸ Universiteit van Stellenbosch. Hyperlink [<http://sun.ac.za/monica/index.php>]. 8 Augustus 2009.

²⁵⁹ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1992, p.91.

²⁶⁰ Universiteit van Stellenbosch. Hyperlink [<http://sun.ac.za/heemstede/index.php>]. 8 Augustus 2009.

²⁶¹ M. la Vita. Die stamme van Heemstede. *Die Burger*, 2 Julie 2010, p.9.

Van Heemstede, wat in die middeleeue beheer oor die dorpie uitgeoefen het.²⁶² Die slagspreuk van die koshuis is “Het daghet overal” wat dieselfde as die Nasionale Pers s’n is. Die rede vir hierdie ooreenkoms was dat daar in 1914 in daardie huis tydens ’n vergadering besluit is om “een Hollands nieuwsblad uit te geven”.²⁶³ So het die koerant, *Die Burger*, tot stand gekom. Heemstede kan 230 studente huisves.²⁶⁴

Huis Ten Bosch

As gevolg van die toename in damestudente het die Raad van die Universiteit in 1935 eiendom vir die bou van ’n koshuis teen £2 250 aangekoop. In die middel van 1937 is die bouwerk voltooi en die koshuis is Huis Ten Bosch gedoop. Die huis genaamd Lindeshof (die eiendom langs Huis Ten Bosch) is in 1942 as die koshuis se anneks ingerig. Op daardie stadium kon die totale koshuis ongeveer 70 studente huisves. Die koshuis is in 1960 verder vergroot om nog 70 studente te akkommodeer en ’n eetkamer met ’n kafeteriastelsel in te rig. Die koshuis het ook ’n koerant, die *Boskraai* gehad, wat later *Boschgasie* herdoop is. Op 9 September 1983 het ’n brand in die koshuis uitgebreek en ’n derde van die inwoners het al hulle besittings verloor. Twee maande later is die dak reggemaak en die volgende jaar (1984) het die dames hul “nuwe” koshuis betree. Die koshuis het steeds sy voorkoms behou, behalwe dat die eetsaal verander is in ’n ontspanningsaal.²⁶⁵

Huis van Niekerk (Sonop)

Hierdie koshuis is in 1939 geopen en na mnr. van Niekerk, ’n weldoener, vernoem. Aan die begin kon hierdie koshuis slegs 102 studente huisves en is daarom in 1955 vergroot om 158 studente te akkommodeer. In 1972 het die koshuis toestemming verkry om die naam na Sonop te verander.²⁶⁶ Sonop was ’n noemnaam van die Dagbreekmanskoshuis vir dié koshuis wat oos van hulle geleë was. Hulle het gevoel dat ’n dagbreek altyd met ’n sonsopkoms gepaardgaan en vandaar die naam Sonop.²⁶⁷ Vanaf 1995 was Sonop vir ses jaar ’n manskoshuis wat Hombré geheet het,

---

²⁶² *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1992, p.91.

²⁶³ Universiteit van Stellenbosch. Hyperlink [<http://sun.ac.za/heemstede/index.php>]. 8 Augustus 2009.

²⁶⁴ Universiteit van Stellenbosch. Hyperlink [<http://sun.ac.za/heemstede/index.php>]. 8 Augustus 2009.

²⁶⁵ Universiteit van Stellenbosch. Hyperlink [<http://sun.ac.za/htb>]. 8 Augustus 2009.

²⁶⁶ Universiteit van Stellenbosch. Hyperlink [<http://sun.ac.za/sonop>]. 8 Augustus 2009.

²⁶⁷ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1992, p.104.

maar in 2000 het dit weer 'n dameskoshuis geword vir “dames met charisma”. Hierdie koshuis kan ongeveer 263 studente huisves.²⁶⁸

Huis de Villiers

Planne vir hierdie koshuis is reeds in 1939 opgetrek, in 1940 goedgekeur en die bouery het in 1941 begin. Dit was 'n baie klein koshuis, maar is in 1961 uitgebrei en kan ongeveer 156 studente akkommodeer. Tot 1995 was dit 'n dameskoshuis waarna dit na Universiteitswoonstelle vir senior mans- en damestudente verander is.²⁶⁹

Lydia

Lydia, oftewel “mooimeisiesfontein” is in 1953 geopen en is na dr. Lydia van Niekerk, Stellenbosch se eerste vroue hoogleraar, vernoem. Daar is plek vir ongeveer 170 dames.²⁷⁰

Greylock

Die presiese datum van die ontstaan van dié koshuis is onbekend. Wat wel bekend is, is dat die inwoners van hierdie koshuis vanaf 1966 hul etes by Lydia ontvang het. Hierdie koshuis in Van Riebeeckstraat (waar Molenvliet-woonstelle vandag geleë is) het slegs 14 kamers en 'n anneks met vier kamers gehad.²⁷¹

Minerva

Minerva, ook bekend as die “Huis van wysheid, skoonheid en kunste”, het in 1958 sy deure geopen en huisves 225 dames. Die naam Minerva is afkomstig van die Romeinse godin van wysheid, ekwivalent van die Griekse godin Athena. Dit is ook die naam vir die koshuis se kwartaallikse koerant. Die Griekse godin is as 'n uil uitgebeeld, wat 'n heilige dier was en wysheid gesimboliseer het. Minerva is ook sigbaar in die Universiteit van Stellenbosch se embleem as die simbool vir leer.²⁷²

---

²⁶⁸ Universiteit van Stellenbosch. Hyperlink [<http://sun.ac.za/sonop>]. 8 Augustus 2009.

²⁶⁹ Universiteit van Stellenbosch. Hyperlink [<http://sun.ac.za/huisdiv/general/history>]. 8 Augustus 2009.

²⁷⁰ Universiteit van Stellenbosch. Hyperlink [<http://sun.ac.za/lydia/history.html>]. 8 Augustus 2009.

²⁷¹ US Argief. Rapport van die subkomitee van die koshuiskomitee insake: Greylock, 1966.

²⁷² Universiteit van Stellenbosch. Hyperlink [<http://sun.ac.za/minerva/index.php>]. 8 Augustus 2009.

Irene

Hierdie koshuis wat in 1963 geopen is, kan ongeveer 171 studente huisves.²⁷³ Die naam van die koshuis beteken vrede en dit is ook in hulle embleem as 'n duif sigbaar.²⁷⁴ Dit is in Cluverweg, oos van Huis van Niekerk geleë.²⁷⁵

Erica

Erica is in 1974 geopen²⁷⁶ en na die blomfamilie²⁷⁷ *Ericaceae* vernoem.²⁷⁸ Hierdie koshuis kan 193 studente huisves.²⁷⁹

Serruria

Serruria is een van die jongste koshuise op Stellenbosch en is in 1978 in gebruik geneem.²⁸⁰ Die naam Serruria is van die blom *Serruria florida* ("Blushing bride") afkomstig²⁸¹ en die koshuis kan 193 dames huisves.²⁸²

Nemesia

Hierdie koshuis is in 1975 gebou²⁸³ en na die blomfamilie *Nemesia truticans* vernoem.²⁸⁴ Dit kan 192 studente akkommodeer. Dit is op die hoek van De Waal en Van Riebeeckstraat geleë.²⁸⁵ Saam met Serruria en Erica word dié drie as susterkoshuise beskou, omdat hulle langs mekaar geleë is en hulle al drie na 'n tipe fynbos vernoem is.²⁸⁶

---

²⁷³ Universiteit van Stellenbosch. Hyperlink [<http://sun.ac.za/irene/new/index.php>]. 8 Augustus 2009.

²⁷⁴ I. Reuter. 13 Mei 2010. [icareuter@sun.ac.za]. "Geskiedenis van Irene". Privaat e-pos aan Hanri Laubscher [hanri_laubscher@yahoo.com].

²⁷⁵ H.B. Thom. *Stellenbosch 1866-1966*, 1966, p.208.

²⁷⁶ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1992, p.99.

²⁷⁷ Erica. Hyperlink [<http://www0.sun.ac.za/erica/files/Grondwet2009.pdf>]. 8 Augustus 2009.

²⁷⁸ A. Hitchcock. Hyperlink [<http://www.plantzafrica.com/plantefg/ericacerinth.htm>]. 8 Augustus 2009;

²⁷⁹ E.M. Wolfe-Coote. 23 Oktober 2009, [14923742@sun.ac.za]. "Erica Hostel Information". Privaat e-pos aan Hanri Laubscher [hanri_laubscher@yahoo.com].

²⁸⁰ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1992, p.92.

²⁸¹ Serruria. Hyperlink [http://student.sun.ac.za/serruria/serruria_huislied.htm]. 8 Augustus 2009.

²⁸² J. Jansen. 22 Mei 2010. [janinej@sun.ac.za]. "Geskiedenis van Serruria". Privaat e-pos aan Hanri Laubscher [hanri_laubscher@yahoo.com].

²⁸³ US Argief. Jaarverslag van Huis Nemesia, 1980.

²⁸⁴ M.S. Letsela. Hyperlink [<http://www.plantzafrica.com/plantnop/nemesiafrutt.htm>]. 8 Augustus 2009.

²⁸⁵ Universiteit van Stellenbosch. Hyperlink [<http://sun.ac.za/nemesia>]. 8 Augustus 2009.

²⁸⁶ J. Jansen. 13 Mei 2010. [janinej@sun.ac.za]. "Geskiedenis van Serruria". Privaat e-pos aan Hanri Laubscher [hanri_laubscher@yahoo.com].

Huis Francie van Zyl²⁸⁷

Huis Francie van Zyl is die oudste koshuis op die Tygerbergkampus van die Universiteit Stellenbosch en is in 1968 as 'n manskoshuis in gebruik geneem. Die koshuis is na die eerste dekaan, prof. F.D. du Toit van Zyl van die fakulteit Geneeskunde vernoem. Na agt jaar (1976) is dames ook in die koshuis toegelaat. Dit het 'n gemengde koshuis gebly totdat die manskoshuis, Hippokrates, gebou is. Die eerste dames primaria is in 1976 aangestel en sedertdien is dit slegs 'n dameskoshuis vir 299 studente. Dit maak dit die grootste dameskoshuis van die Universiteit.²⁸⁸

Nerina

Nerina is vernoem na 'n inheemse blom, *Nerine Fliifolia*, en bouwerk aan die koshuis het in 1968 begin. Die bouwerk is egter eers in 1972 voltooi²⁸⁹ en kan 260 studente huisves.²⁹⁰

PSO (Privaat Studente Organisasie)

Die PSO is spesifiek vir die studente wat nie in 'n koshuis of studentehuis tuisgaan nie, maar steeds deel wil wees van die sosiale struktuur wat met koshuise gepaard gaan. Daar is vyf PSO-wyke naamlik Aristea, Aurora, Oude Molen, Libertas en Pieke,²⁹¹ waarvan Aristea, wat in 1972 gestig is,²⁹² uitsluitlik vir damestudente is.²⁹³

Boland Kollege

Boland Kollege bestaan uit vier kampusse. Die Stellenbosch kampus is die oudste en dateer sover terug as 1918. Dit was oorspronklik die Denneoord Onderwyskollege. Hierdie kampus het drie koshuise, waarvan twee dameskoshuise is,²⁹⁴ naamlik Rozenhof (wat 102 dames kan huisves) en Denneoord (wat 191 dames kan akkommodeer).²⁹⁵

---

²⁸⁷ Oorspronklik Huis Francie van Zyl

²⁸⁸ Universiteit van Stellenbosch. Hyperlink [<http://sun.ac.za/hkfranci/index.php>]. 8 Augustus 2009.

²⁸⁹ Universiteit van Stellenbosch. Hyperlink [<http://sun.ac.za/nerina/?erfenis/wie>]. 8 Augustus 2009.

²⁹⁰ R. Marais. 8 Augustus 2009, [14783924@sun.ac.za]. "Boodskap vanaf Nerina webwerf". Privaat e-pos aan Hanri Laubscher [hanri_laubscher@yahoo.com].

²⁹¹ I. F. Huys. A history of "Koshuisrugby" at Stellenbosch, 2008, p.42.

²⁹² *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1992, p.90.

²⁹³ I. F. Huys. A history of "Koshuisrugby" at Stellenbosch, 2008, p.42.

²⁹⁴ I. F. Huys. A history of "Koshuisrugby" at Stellenbosch, 2008, p.25.

²⁹⁵ Boland Kollege. [Hyperlink <http://www.bolandcollege.com/index.php>]. 8 Augustus 2009.

KOSHUISLIGA

Bestuur

Min mense was bewus van 'n koshuisliga vir dameshokkie op Stellenbosch wat in 1958 begin het.²⁹⁶ Daardie jaar (1958) is daar besluit om drie spanne (saamgestel uit die koshuise) in die WP se eerste liga as 'n proefneming in te skryf. Die vierde- tot sesdespanne van die damesklub sou ook koshuisspanne wees wat in die tweede liga sou deelneem.²⁹⁷ Elke span moes ook 'n vaste afrigter kry en me. J. Brink, wat nie by die klub betrokke was nie, het aangebied om die afrigters van die verskillende spanne te help. Koshuisverteenwoordigers moes tydens oefeninge die afrigters adviseer in terme van die behoeftes van die span. Al die interkoshuiswedstryde kon nie almal daardie jaar (1958) gespeel word nie omdat dit uitgereën het, en daarom het geen koshuis die beker ontvang nie. Volgens me. Hendriks, wat op daardie stadium die ere-president van die klub was, was dit “die gees waarin ons speel wat die klub altyd 'n groot sukses sal maak”.²⁹⁸

In 1962 moes daar besluit word of die koshuisliga sou voortgaan al dan nie. Daar is besluit om voort te gaan en daar sou elke week 'n ander koshuisspan as die vierdespan optree. Dié span sou teen die derdespan oefen en daardie week 'n wedstryd speel. Die derdespan sou hoofsaaklik uit eerstejaars bestaan. Hierdie plan sou sorg dat al die koshuisspanne die geleentheid kry om afrigting te ontvang. 'n Eerstespanlid moes ook sorg vir verdere afrigting van haar koshuisspan en beginners kon in die tweede helfte van die seisoen aansluit. Daar is ook gehoop dat die nuwe velde die volgende jaar beskikbaar sou wees.²⁹⁹ Elke koshuis moes 25c per speler betaal vir elke span wat aan die koshuisliga deelgeneem het. Indien die spelers met mekaar sou uitruil, moes hulle die 25c onder mekaar deel. Koshuise kon ook nie meer dieselfde spelers vir verskillende spanne gebruik nie.³⁰⁰

Die jaar 1963 was 'n goeie jaar vir die koshuisspanne aangesien daar 'n rekordgetal van ongeveer 200 spelers was wat koshuishokkie gespeel het.³⁰¹ Vanaf daardie jaar is die eerste drie universiteitspanne verbied om aan die koshuishokkie deel te neem omdat dit met hul

---

²⁹⁶ *Die Matie*, XII(11): 14, September 1958.

²⁹⁷ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1958.

²⁹⁸ US-dameshokkieklub. Notule van Afsluitingsvergadering, 1958.

²⁹⁹ US-dameshokkieklub. Notule van die Algemene Jaarvergadering afsluiting, 1962.

³⁰⁰ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 28 Augustus 1962.

³⁰¹ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1963, p.119.

ligaverpligtinge kon inmeng.³⁰² In 1966 is die koshuishokkie volgens 'n nuwe metode georganiseer. Elke koshuisspan moes sy eie afrigter uit spanspelers of derdejaar-“Jokl-studente” (liggaamlike opvoeding-studente) voorsien³⁰³ en daar is ook strenger op die spelers se kleredrag gelet.³⁰⁴ Die ledegeld was 60c per lid en almal moes dit betaal.³⁰⁵

Daar is besluit om in 1970 'n koshuiskomitee te kies wat die koshuise moes organiseer en hulle moes toesien dat alles vlot verloop het.³⁰⁶ Vir die eerste keer in koshuishokkie se geskiedenis is daar in 1971 'n komitee gestig wat slegs koshuishokkie behartig het. Hierdie komitee het 'n belangrike skakel tussen klub- en koshuishokkie gevorm en dit het 'n mate van eenheid tussen dié twee liggame bewerkstellig.³⁰⁷ Daar is ook besluit om koshuishokkie in 1976 van klubhokkie te skei om die organisasie van die twee afdelings te vergemaklik.³⁰⁸

In 1977 moes die 12 koshuise wat aan die interkoshuistoernooi deelgeneem het, vir die eerste keer 'n affiliasiefooie van R8 per koshuis betaal. Dit het hulle egter nie verhoed om in te skryf nie.³⁰⁹ Daar is daardie jaar (1977) weer 'n doelwagterskursus aangebied wat hierdie keer groot belangstelling gewek het.³¹⁰ Elke koshuis het twee Vrydagmiddae per seisoen gekry om 'n wedstryd te speel.³¹¹ Ledegeld was steeds R8 per koshuis in 1979.³¹²

Ledegeld in 1981³¹³ en 1982 was R15 per koshuis met 'n R20 deposito. Die feit dat spelers R15 per persoon affiliasiegeld moes betaal het, het hulle blykbaar nie afgeskrik nie.³¹⁴ In 1982 is daar van 'n poelstelsel met 10 spanne in die A- en B-ligas en 12 spanne in die C-liga gebruik gemaak.³¹⁵ 'n R25 deposito per speler was vanaf 1983 verpligtend, asook R15 per span. Indien spanne in die aand wou speel, moes daar 'n addisionele R5 per speler vir die spreiligte betaal

---

³⁰² US-dameshokkieklub. Notule van die Algemene Jaarvergadering, 1963.

³⁰³ US-dameshokkieklub. Notule van die Algemene Jaarvergadering, 1966.

³⁰⁴ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1966.

³⁰⁵ US-dameshokkieklub. Notule van die Algemene Jaarvergadering, 1966.

³⁰⁶ US-dameshokkieklub. Verslag van die damessportorganiseerder, 1974.

³⁰⁷ US-dameshokkieklub. Koshuishokkieverslag 1971.

³⁰⁸ US-dameshokkieklub. Notule van Algemene Jaarvergadering, 2 Maart 1976.

³⁰⁹ US-dameshokkieklub. Finansiëleverslag 1977.

³¹⁰ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1977.

³¹¹ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 20 April 1978.

³¹² US-dameshokkieklub. Notule van Algemene Jaarvergadering, 1979.

³¹³ US-dameshokkieklub. Notule van koshuisvergadering, 26 Februarie 1981.

³¹⁴ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 18 Februarie 1982.

³¹⁵ US-dameshokkieklub. Notule van koshuisvergadering, 3 Maart 1982.

word.³¹⁶ Alhoewel die affiliasiegeld in 1984 na R20 per span verhoog is, het daar steeds 30 koshuisspanne vir die koshuisliga ingeskryf.³¹⁷

Die getal deelnemende koshuise het in 1985 van 30 na slegs 23 spanne afgeneem.³¹⁸ Die vorige jaar is daar ook besluit dat elke koshuis steeds R20 inskrywingsgeld asook R5 per persoon (vir die ligte) moes betaal. Dit kan die afname in deelname verduidelik.³¹⁹ Na vele besprekings is daar besluit dat die koshuisliga-formaat vir 1986 aangepas moes word. 'n Speler mag slegs vir een span gespeel het, maar indien sy wel vir 'n ander span wou speel, moes sy twee agtereenvolgende wedstryde vir daardie span speel voordat sy weer in haar oorspronklike span toegelaat kon word.³²⁰

Liga

Die koshuisliga het oor 'n tydperk van 'n paar maande tussen die universiteit se koshuisspanne, op 'n rondomtalie basis plaasgevind.³²¹ In 1958 kon al die koshuisligawedstryde nie plaasgevind as gevolg van gure weer en daarom het geen koshuis die beker daardie jaar gewen nie.³²² Die volgende jaar (1959) is daar vyf spanne in die koshuisliga ingeskryf, maar ongelukkig is daar geen uitslae vir daardie jaar nie.³²³ Minerva het in 1962³²⁴ en 1963 die koshuisliga gewen.³²⁵ Die interkoshuisliga in 1963, wat oor 'n paar maande gestrek het, is deur Sonop gewen.³²⁶

Ten spyte van al die probleme wat in 1964 ondervind is, het Denneoord die koshuisliga gewen.³²⁷ Die koshuisspanne van 1965 het baie verbetering getoon en dit het outomaties die standaard van die liga verhoog. Denneoord het vir die tweede agtereenvolgende jaar die koshuisliga gewen.³²⁸ In die tweede helfte van die seisoen het Denneoord en Monica na liga I opgeskuif, terwyl Irene

---

³¹⁶ US-dameshokkieklub. Notule van koshuisvergadering, 22 Februarie 1983.

³¹⁷ US-dameshokkieklub. Notule van koshuisvergadering, 21 Februarie 1984.

³¹⁸ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1985, p.209.

³¹⁹ US-dameshokkieklub. Notule van koshuisvergadering, 20 September 1984.

³²⁰ US-dameshokkieklub. Notule van koshuisvergadering, 18 September 1985.

³²¹ US-dameshokkieklub. Notule van koshuisvergadering, 20 Februarie 1985.

³²² US-dameshokkieklub. Notule van die Algemene Jaarvergadering afsluiting, 1958.

³²³ US-dameshokkieklub. Notule van die Algemene Jaarvergadering afsluiting, 1959.

³²⁴ US-dameshokkieklub. Notule van die Algemene Jaarvergadering afsluiting, 1962.

³²⁵ US-dameshokkieklub. Koshuishokkieverslag 1965.

³²⁶ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1963.

³²⁷ US-dameshokkieklub. Notule van die Algemene Jaarvergadering afsluiting, 1964.

³²⁸ US-dameshokkieklub. Notule van die Algemene Jaarvergadering afsluiting, 1965.

en PSO na liga II afgeskuif het.³²⁹ Heemstede het in 1966 die koshuisliga gewen³³⁰ Die weners van die koshuisliga in 1967 was Lydia, met Heemstede en Huis Ten Bosch in die tweede en derde plek.³³¹

In 1969 het Heemstede die koshuisliga gewen en saam met Minerva die skild vir hul goeie deelname, gedrag en gees ontvang.³³² In 1970 is daar in drie ligas deelgeneem, met Heemstede en Harmonie, Minerva A en Harmonie B wat onderskeidelik die A-, B- en C-ligas gewen het.³³³ Daar het in 1971 23 spanne ingeskryf en hulle is in vier ligas ingedeel. Die kompetisie in die A-liga was van besondere hoë gehalte, met veral Nerina en Lydia se spanne wat baie goed vertoon het. Denneoord A, Huis Ten Bosch, Oud-studente en Sonop het onderskeidelik in die A-, B-, C- en D-ligas na die eerste helfte van die seisoen voorgeloop.³³⁴

Met 25 spanne in 1974 is daar in drie ligas meegeding, met agt spanne elk in die A- en B-ligas en nege spanne in die C-liga.³³⁵ Harmonie het as weners van die A-liga uit die stryd getree. Eikenhof en Heemstede B het onderskeidelik die B- en C-ligas gewen.³³⁶ Ten spyte van al die probleme wat in 1975 ondervind is, het daar steeds 22 hokkiespanne ingeskryf. Agt spanne het in die A- en B-ligas en ses spanne in die C-liga meegeding. Heemstede A en B het onderskeidelik die A- en C-ligas gewen, terwyl Huis de Villiers die B-liga gewen het.³³⁷

Daar is in 1976 in drie ligas meegeding, met agt spanne in die A-liga, sewe spanne in die B-liga en 'n C-liga. Die aantal spanne in die C-liga is ongelukkig nie bekend nie. Lydia het die A-liga met 24 punte gewen, terwyl Huis de Villiers en Eikenhof die B- en C-ligas onderskeidelik gewen het.³³⁸ Onder die bekwame afrigting van dr. B. Wiid en me. C. Rossouw het die koshuishokkie in

---

³²⁹ US-dameshokkieklub. Koshuishokkieverslag 1965.

³³⁰ US-dameshokkieklub. Koshuishokkieverslag 1966.

³³¹ *Die Matie*, XXX(14):12, 24 September 1976.

³³² US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1969.

³³³ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1970.

³³⁴ US-dameshokkieklub. Koshuishokkieverslag 1971.

³³⁵ US-dameshokkieklub. Koshuishokkieverslag 1974.

³³⁶ US-dameshokkieklub. Verslag van die damessportorganiseerder, 1974.

³³⁷ US-dameshokkieklub. Koshuishokkieverslag, 1975.

³³⁸ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1976.

1977 'n goeie seisoen agter die rug gehad, maar die uitslae is nie bekend nie as gevolg van inhaalwedstryde wat nog gespeel moes word.³³⁹

In 1978 is daar 'n rekordgetal spanne ingeskryf, met tot twee spanne per koshuis.³⁴⁰ Daar was drie koshuisligas, met 10 spanne in die A- en B-ligas wat deur Heemstede en Minerva onderskeidelik gewen is. Die getal spanne in die C-liga is onbekend en weens uitstaande wedstryde was daar nie 'n wenner nie.³⁴¹ Daardie jaar (1979) was daar ook drie ligas met 10 spanne elk. Dit was die ideale geleentheid vir afrigters en skeidsregters om ondervinding op te doen. Teen die einde van die seisoen het Nerina, Lydia en Aristeia B in hulle onderskeie ligas voorgeloop, maar daar was steeds 'n paar uitstaande wedstryde.³⁴²

Daar is in 1980 besluit om die A- en B-ligas te skei.³⁴³ Die oud-studentespan het in 1982 met 'n doelgemiddeld van 5.4 die A-liga gewen, met Lydia en Huis Francie van Zyl kort op hulle hakke. Huis Ten Bosch het die B-liga en Erica B die C-liga gewen.³⁴⁴ Daar het in 1983 altesaam 30 koshuisspanne in twee onderskeie afdelings aan die koshuisliga deelgeneem.³⁴⁵ In die A-liga het die eerste spanne volgens 'n poelstelsel meegeding, terwyl die tweede spanne in die B-liga 'n dubbelronde-rondomtalie-kompetisie gespeel het. Na die eerste helfte van die seisoen was die oud-studentespan die voorlopers van die A-poel. Die B-, C- en D-poel wenner was onderskeidelik Lydia, Huis Francie van Zyl en Minerva. In die B-liga was Nerina die voorlopers.³⁴⁶ In die A-liga het daar 10 spanne deelgeneem wat elk nege wedstryde gespeel het. Die B- en C-ligas het die toernooi in die vorm van 'n dubbele rondomtalie gespeel.³⁴⁷ Heemstede A, Heemstede B en Denneoord en het hulle onderskeie ligas gewen.³⁴⁸

---

³³⁹ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1977.

³⁴⁰ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering 20 April 1978.

³⁴¹ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1978.

³⁴² US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1979.

³⁴³ US-dameshokkieklub. Notule van koshuisvergadering, 4 Maart 1981.

³⁴⁴ US-dameshokkieklub. Koshuishokkieverslag, 1982.

³⁴⁵ US-dameshokkieklub. Notule van koshuisvergadering, 22 Februarie 1983.

³⁴⁶ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1983, p.197.

³⁴⁷ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1985, p.209.

³⁴⁸ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1985.

Punte-toekenning vir koshuisliga

Uit die notules van koshuisvergaderings in 1977 kan afgelei word dat daar twee punte vir 'n wen en een punt vir 'n gelyktelling toegeken is.³⁴⁹ Tydens 'n komiteevergadering aan die begin van 1985 is daar besluit dat vier punte vir 'n wen toegeken sal word, terwyl gelyk met doele twee punte en gelyk sonder punte slegs een punt sou kry.³⁵⁰ Later daardie jaar is daar besluit dat geen onderskeid tussen gelykop met of sonder doele getref kan word nie. 'n Wen sou dus drie punte wees en gelykop een punt.³⁵¹

Toernooie

Daar is verskeie jaarlikse toernooie deur die US-dameshokkieklub aangebied, naamlik die eerstejaarstoernooi, interkoshuistoernooi en die Prestige-toernooi. Die eerstejaarstoernooi het die geleentheid vir die US-dameshokkieklub gebied om potensiële klubspelers te identifiseer. Daar is om die Botha-trofee meegeding wat deur mnr. D.W. Botha, 'n weldoener, aan die klub vir koshuishokkie geskenk is.³⁵² Die interkoshuistoernooi het slegs een dag geduur en die verskillende koshuise³⁵³ het volgens 'n poelsisteem teen mekaar gespeel.³⁵⁴ Die Prestige-toernooi is aan die einde van die hokkieseisoen gehou om die jaar op 'n hoogtepunt af te sluit. Dit was ook die enigste toernooi waar klubspelers ook vir 'n koshuisspan kon speel.

Tydens die interkoshuistoernooi in 1963 het Huis de Villiers die toernooi gewen.³⁵⁵ In 1965 het daar 12 spanne meegeding om die pragtige skild wat spesiaal vir die interkoshuistoernooi gemaak is. Op die ou end was dit Sonop en PSO wat dit in die finaal moes uitbaklei. PSO het baie sterk vertoon en as wenner uit die stryd getree.³⁵⁶ In September 1966 het Harmonie en Heemstede in die finaal van die Prestige-toernooi teen mekaar te staan gekom. Heemstede het as wenner uit die stryd getree.³⁵⁷ Huis Ten Bosch het in 1969 die interkoshuisbeker verower.³⁵⁸

---

³⁴⁹ US-dameshokkieklub. Koshuishokkieverslag 1977.

³⁵⁰ US-dameshokkieklub. Notule van koshuisvergadering, 10 April 1985.

³⁵¹ US-dameshokkieklub. Notule van koshuisvergadering, 18 September 1985.

³⁵² US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1982.

³⁵³ US-dameshokkieklub. Koshuishokkieverslag 1965.

³⁵⁴ US-dameshokkieklub. Notule van koshuisvergadering, 15 April 1982.

³⁵⁵ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1963.

³⁵⁶ *Die Matie*, XX(13): 12, 22 Oktober 1965.

³⁵⁷ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1966.

³⁵⁸ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1969.

In September 1970 het die interkoshuistoernooi plaasgevind en PSO en Nerina het as gesamentlike weners uit die stryd getree.³⁵⁹ Die Welgevallensportterrein is in April 1976 met 'n verskeidenheid sporttoernooie ingewy, onder andere 'n hokkietoernooi - waar Huis Ten Bosch maklik vir Lydia in die finale wedstryd geklop het.³⁶⁰ Tydens die Prestige-toernooi in 1977 het Huis Ten Bosch, Aristeia A, Heemstede A en Lydia in die A1-liga deelgeneem, terwyl Huis de Villiers, Nerina, Sonop en Huis Francie van Zyl in die A2-liga meegeding het. Huis Ten Bosch het met 'n doelgemiddeld van 11 as die weners uit die stryd getree. Denneoord, Minerva A, Huis Neethling, Harmonie, Oud-studente, Irene, Erica en Eikenhof het in die B-liga gespeel en Serruria, Aristeia, Denneoord B, Huis Ten Bosch B, Lydia B, Sonop B, Nemesia B, Heemstede B en Minerva B in die C-liga. Die B- en C-ligas is in 'n rondomtalie formaat beslis. Die oud-studente en Aristeia het onderskeidelik die B- en C-ligas gewen.³⁶¹

Die interkoshuistoernooi in 1979 is deur Huis Francie van Zyl (A-liga), Denneoord (B-liga) en Huis Francie van Zyl B (C-liga) gewen.³⁶² Die weners van die Prestige-toernooi was Heemstede, Huis Ten Bosch en Nerina.³⁶³ Die volgende jaar (1979) is ingelui deur die interkoshuistoernooi waar Huis Francie van Zyl en Lydia onderskeidelik die A- en B-afdelings gewen het.³⁶⁴

Die Prestige-toernooi in 1979 het die seisoen op 'n suksesvolle noot afgesluit, alhoewel die uitslae nie in die jaarverslag aangeteken is nie.³⁶⁵ Tydens die jaarlikse Prestige-toernooi in 1980 het Huis Ten Bosch die A-liga en Aristeia die B-liga gewen. Teen die einde van die seisoen was daar vier weners in die onderskeie ligas; Lydia (A-liga), Aristeia (B-liga), Minerva B (C1-liga) en Nerina B (C2-liga).³⁶⁶ Huis Francie van Zyl het in 1981 die interkoshuistoernooi gewen.³⁶⁷ Die weners van 1981 se eerstejaarstoernooi se A-liga was Huis Francie van Zyl en Huis de Villiers het die B-liga gewen.³⁶⁸

---

³⁵⁹ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1970.

³⁶⁰ *Die Matie*, XXX(5):10, 15 April 1976.

³⁶¹ US-dameshokkieklub. Sportorganiseerder se Prestige-toernooi verslag 1977.

³⁶² US-dameshokkieklub. Notule van Algemene Jaarvergadering, 1979.

³⁶³ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1979.

³⁶⁴ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1979.

³⁶⁵ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1979.

³⁶⁶ US-dameshokkieklub. Koshuishokkieverslag, 1980.

³⁶⁷ US-dameshokkieklub. Notule van koshuisvergadering, 4 Maart 1981.

³⁶⁸ US-dameshokkieklub. Notule van koshuisvergadering, 4 Maart 1981.

Die eerstejaarstoernooi in 1982 is in twee afdelings verdeel met 14 koshuise wat deelgeneem het. Nerina het met die hoogste doelgemiddeld as weners uit die stryd getree.³⁶⁹ Die Prestige-toernooi is in 1982 deur Huis Ten Bosch gewen.³⁷⁰ Ongelukkig kon die interkoshuistoernooi weens reën nie plaasvind nie.³⁷¹ Die eerstejaarstoernooi is in 1983 weer deur Nerina gewen, terwyl Huis Francie van Zyl die interkoshuistoernooi gewen het.³⁷² Die Prestige-toernooi is vir die tweede agtereenvolgende jaar weens reën afgestel.³⁷³

Nerina het vir die derde agtereenvolgende jaar die eerstejaarstoernooi gewen, terwyl Huis Francie van Zyl die interkoshuistoernooi gewen het.³⁷⁴ Inskrywings vir die Prestige-toernooi het, in vergelyking met die vorige jare, aansienlik gedaal van 16 (in 1984) na 12 spanne. As gevolg van die swak ondersteuning was die toernooi nie baie suksesvol nie.³⁷⁵ Aristeia is nietemin as die wenner gekroon.³⁷⁶ Huis Ten Bosch was die wenner van die eerstejaarstoernooi en Huis Francie van Zyl het vir die derde agtereenvolgende jaar die interkoshuistoernooi gewen.³⁷⁷ Heemstede het tydens die Prestige-toernooi op 7 September as oorwinnaar uit die stryd getree.³⁷⁸

Daar het 25 spanne aan die koshuisliga van 1986 deelgeneem, met Nemesis wat die eerstejaarstoernooi gewen het. Huis Francie van Zyl het daardie jaar³⁷⁹ en die volgende jaar (1987) die interkoshuistoernooi gewen.³⁸⁰ In 1987 het daar 24 spanne vir die koshuisliga ingeskryf en daarom is daar in twee ligas meegeding. Nerina en Aristeia was die kampioene van hulle onderskeie ligas.³⁸¹ Ter wille van verskeidenheid is daar in 1989 besluit om 'n mini-aandtoernooi in Augustus te hou,³⁸² so ook in 1990.³⁸³ Die eerstejaarstoernooi van 1991 is deur

---

³⁶⁹ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1982.

³⁷⁰ US-dameshokkieklub. Koshuishokkieverslag 1982.

³⁷¹ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1982.

³⁷² *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1983, p.197.

³⁷³ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1983.

³⁷⁴ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1984, p.214.

³⁷⁵ US-dameshokkieklub. Notule van koshuisvergadering, 20 September 1984.

³⁷⁶ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1984.

³⁷⁷ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1985, p.209.

³⁷⁸ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1985.

³⁷⁹ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1986, p.220.

³⁸⁰ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1987, p.178.

³⁸¹ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1987.

³⁸² US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 26 Julie 1989.

³⁸³ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 13 Augustus 1990.

Serruria gewen. Daardie jaar het daar 21 spanne aan die koshuisliga deelgeneem, met Huis Francie van Zyl en Denneoord wat die A- en B-ligas onderskeidelik gewen het. Hulle het dus gekwalifiseer vir die Prestige-skild.³⁸⁴ Huis Francie van Zyl het vir die tweede agtereenvolgende jaar die A-liga gewen, terwyl Irene eerste in die B-liga geëindig het. Die eerstejaarstoernooi is vir die tweede keer deur Serruria gewen en die mini-aandtoernooi deur Huis Francie van Zyl.³⁸⁵

Tydens die eerstejaarstoernooi in 1992 het Serruria vir die tweede agtereenvolgende jaar gewen.³⁸⁶ Die koshuisliga het in April begin en daar is in twee afdelings meegeding. Huis Francie van Zyl A het die A-liga gewen, met Nerina en Huis Francie van Zyl B onderskeidelik in die tweede en derde plekke. Die weners van die B-liga was Irene, met Sonop en Serruria wat onderskeidelik tweede en derde geëindig het. Aan die einde van die seisoen in Augustus was daar 'n mini-aandtoernooi wat Huis Francie van Zyl weer gewen het.³⁸⁷

Kleredrag

Daardie jaar is daar ook besluit om gepaste speeldrag vir die verskillende koshuise aan te skaf. Die sokkies moes by die bloesies pas om die taak vir die skeidsregters te vergemaklik. Daar is egter bespiegel wie die drag moes aanskaf, die koshuis of die spelers self. Die komitee se aandag is daarop gevestig dat minder mense sou deelneem indien hulle self hulle uniforms moes kry. Tog is daar besluit dat indien spelers werklik belangstel om te speel hulle wel die uniforms sou aanskaf.³⁸⁸ Tydens 'n vergadering in 1966 is daar besluit om R5 per speler aan elke koshuis te verskaf om te help om die kleredrag eenvormig te kry.³⁸⁹

Probleme

In 1959 het baie spanne nie vir oefeninge en wedstryde opgedaag nie, weens swak beheer deur die koshuisverteenwoordiger.³⁹⁰ Daar is gepoog om die koshuisliga in 1960 uit te brei, maar dit het misluk as gevolg van die verlies van een van die hokkievelde.³⁹¹ Probleme is in 1964 ten

---

³⁸⁴ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1991.

³⁸⁵ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1992.

³⁸⁶ *Die Matie*, Nr.9:16, 19 Maart 1992.

³⁸⁷ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1992.

³⁸⁸ US-dameshokkieklub. Notule van die Algemene Jaarvergadering, 1963.

³⁸⁹ US-dameshokkieklub. Notule van die Algemene Jaarvergadering, 1966.

³⁹⁰ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 19 Mei 1959.

³⁹¹ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1960.

opsigte van die koshuise se speeldrag asook die bevoegdheid van die skeidsregters ondervind.³⁹² Koshuisspelers kon slegs een maal per week oefen en moes soms die baan met twee ander spanne deel. Hierdie probleem kon egter weens 'n tekort aan oefenvelde nie opgelos word nie.³⁹³

Tydens die interkoshuistoernooi (1974) van daardie jaar was daar groot teleurstelling vir Minerva wat die toernooi gewen het, maar die beker moes teruggee. Dit was nadat hulle 'n speler in hulle span laat speel het wat nie veronderstel was om vir hulle te speel nie. Hulle is dus gediskwalifiseer en die span wat tweede was, het die trofee ontvang. Die interkoshuiskampioenskappe het ook sy eie drama gehad. Die finale wedstryd tussen Aristeia en Nerina was 10 minute korter as normaalweg geskeduleer. Dit was as gevolg van die spelers of kapteine wat die reëls in eie hande geneem het en besluit het om die wedstryd korter te maak. Sulke gedrag was onaanvaarbaar en as 'n mors van tyd vir almal beskou. Daarom is geen trofee toegeken nie.³⁹⁴

Dit was egter nie die enigste probleme wat daardie jaar (1974) ondervind is nie. Daar was probleme met spelers wat byvoorbeeld verkeerde klere gedra het, wat te laat vir wedstryde opgedaag het, spanne wat wedstryde uitgestel het sonder om vir die Sportkantoor te laat weet, asook uitslagkaarte wat foutief ingevul is. Dan was daar ook probleme met skeidsregters wat nie opgedaag het nie, of hulle het nie-gegradeerde skeidsregters (wat nie die reëls geken het nie) gevra om in hulle plek te blaas. Hulle het ook nie toegesien dat die uitslagkaarte korrek ingevul word nie.³⁹⁵

Die volgende jaar (1975) is dieselfde probleme steeds ondervind. Asof dit nie genoeg was nie, het reën veroorsaak dat baie wedstryde gekanselleer moes word. Dit het meegebring dat baie agterstallige wedstryde nie ingehaal kon word nie.³⁹⁶ Vroeg in 1976 is daar probleme met 'n tekort aan skeidsregters ondervind. Die spelers se swak bywoning van oefensessies en hulle verlies aan motivering en dissipline het ook nie die situasie bevorder nie.³⁹⁷ Moeite is gedoen ten

---

³⁹² US-dameshokkieklub. Notule van die Algemene Jaarvergadering afsluiting, 1964.

³⁹³ US-dameshokkieklub. Koshuishokkieverslag 1971.

³⁹⁴ US-dameshokkieklub. Verslag van die damessportorganiseerder 1974.

³⁹⁵ US-dameshokkieklub. Koshuishokkieverslag, 1974.

³⁹⁶ US-dameshokkieklub. Koshuishokkieverslag, 1975.

³⁹⁷ US-dameshokkieklub. Notule van Komiteevergadering, 6 Mei 1976.

opsigte van kursusse wat vir die spelers aangebied is. 'n Spesiale doelwagterskursus en 'n algemene afrigtingskursus is aangebied, maar is ongelukkig swak bygewoon.³⁹⁸ Daar is egter baie spanne in 1977 wat R2-boetes ontvang het omdat hulle nie opgedaag het nie en nie hulle uitslagkaarte ingegee het nie.³⁹⁹

Semesterkursusse in 1978 het egter gesorg vir lang onderbrekings tussen wedstryde en daarom was daar steeds ongespeelde wedstryde.⁴⁰⁰ Swak interne organisasie het die koshuisliga benadeel en daarom is daar besluit dat elke koshuis sy eie hokkiekomitee moes hê om probleme op te los. Die finansies van die koshuishokkie sou ook vanaf die volgende jaar apart van die uitvoerende komitee s'n behartig word. In die toekoms sou die affiliasiegelde per persoon en nie per span bereken word nie.⁴⁰¹ Daar het groot ontevredenheid in 1990 geheers oor die hoë affiliasiefooie wat die koshuise moes betaal. Elke eerstespan moes R150 betaal, terwyl die koste vir elke ekstra span R100 beloop het. Hierdie besluit is egter twee jaar vantevore (1988) deur die primarias van al die dameskoshuise geneem. Die voorsitter van die Primaria Komitee en primaria van Lydia het gemeld dat dit 'n onredelike bedrag was terwyl ander klubs slegs R30 betaal het. Volgens die klub is 50% van die R150 weer aan die klub teruggegee, maar nie in die vorm van geld nie. Dit is vir toerusting en afrigtingsfooie aangewend.⁴⁰²

SAMEVATTING

Die dameskoshuisliga het in 1958 begin en na 'n paar jaar onder die klubopset het hulle tot 'n volwaardige liga op hul eie gegroei. Daar is verskeie jaarlikse toernooie aangebied, onder andere die eerstejaarstoernooi. Hierdie toernooi het geleentheid vir die US-dameshokkieklub gebied om potensiële klubspelers te identifiseer en daar is om die Botha-trofee meegeding. Nog 'n toernooi wat jaarliks plaasgevind het, was die interkoshuistoernooi. Hierdie toernooi het op een dag plaasgevind en daar is tussen die verskillende koshuise meegeding. Die koshuisliga het oor 'n tydperk van 'n paar maande gestrek en om die jaar af te sluit, is daar 'n Prestige-toernooi gehou. Dit was die enigste toernooi waar klubspelers ook vir 'n koshuisspan kon speel. Alhoewel die ledegelde jaarliks gestyg het, het dit nie die aantal spanne wat deelgeneem het, benadeel nie.

---

³⁹⁸ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1976.

³⁹⁹ US-dameshokkieklub. Sportorganiseerder se Prestige-toernooi verslag 1977.

⁴⁰⁰ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1978.

⁴⁰¹ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 17 Oktober 1984.

⁴⁰² *Die Matie*, Nr.9:15, 12 April 1990.

Koshuise wat goed gedurende die jare tydens die verskeie toernooie vertoon het, was Huis Francie van Zyl wat tussen 1962 en 1992 altesaam 10 toernooie gewen het. Nerina en Huis Ten Bosch het elkeen vyf toernooie agter hul naam geskryf. Ten opsigte van die koshuisligas wat tussen 1962 en 1992 plaasgevind het, het Heemstede agt ligas gewen, terwyl Denneoord en Lydia albei vyf koshuisligas verower het.

HOOFSTUK SES

INTER-UNIVERSITÊRE TOERNOOIE

SAU-TOERNOOIE

In 1940 sou daar vir die eerste keer 'n inter-universitêre toernooi in Johannesburg plaasvind waaraan die universiteite van Stellenbosch, die Witwatersrand, Kaapstad, Rhodes, Pretoria en Oranje-Vrystaat sou deelneem. Dit het egter weens die Tweede Wêreldoorlog nie plaasgevind nie.⁴⁰³ Rhodes Universiteit het na die oorlog, in 1946, die inisiatief geneem om alle universiteite na die eerste inter-universitêre toernooi te nooi. Manspanne van Johannesburg, Stellenbosch, Hugenate Kollege (Wellington) en Grahamstad het daaraan deelgeneem. In 1947 is die toernooi in Kaapstad aangebied en kon vroue vir die eerste keer deelneem.

Sedert 1948, toe dit in Stellenbosch aangebied is, het vroue elke jaar deelgeneem en in 1949 is die behoefte uitgespreek om 'n SAU-Hokkievereniging vir dames te stig. Die gevolg was dat die ses kapteine van die deelnemende universiteite later daardie jaar byeengekom het om so 'n vereniging vir dames te stig. Hulle was me. R. Soper (Stellenbosch), me. L. Walker (Grahamstad), me. S. Martin (Wits), me. A. Strauss (Kaapstad), me. R. Odendaal (Bloemfontein) en me. A. Saunders (Natal). Me. R. Soper het ook die vergadering gelei met me. A. Saunders as sekretaris. Die besluite wat tydens die vergadering geneem is, is soos volg:

- om die vereniging met die manshokkie se konstitusie te stig, alhoewel daar 'n paar veranderinge gemaak is;
- om botsings met die interprovinsiale toernooie te vermy;
- om die Universiteite van Potchefstroom en Pretoria te vra om aan te sluit;
- om 'n rooster van toekomstige toernooie op te stel;
- dat elke universiteit £10 (R20) per dag vir die koshuisfooi moes betaal;
- dat die koshuisreëls van die gasheer universiteit oral duidelik sigbaar moet wees;

---

⁴⁰³ *Die Stellenbosse Oud-Student*, XLI(4):201, Junie 1940.

- dat alle spelers nommers moes dra.⁴⁰⁴

In 1950 is die SAU-Hokkievereniging deur die ASA & RWHA erken en die eerste voorsitter van die vereniging was me. D. Vorster van Stellenbosch.⁴⁰⁵ Daar is ook na afloop van elke toernooi 'n gekombineerde SAU-span gekies. Dié span het bestaan uit die beste spelers van die deelnemende universiteite en sou as die Proteas bekendstaan. Sien Bylaag A vir die name van Matiespelers wat vir dié span gekies is.

Stellenbosch het vyfde uit sewe spanne by die jaarlikse toernooi in 1952 geëindig⁴⁰⁶ en in 1953 in Pretoria het Stellenbosch een wedstryd gewen, drie verloor en drie gelykop gespeel. Daar is ongelukkig nie een van Stellenbosch se spelers in die SAU-span opgeneem nie.⁴⁰⁷ In 1956 het Stellenbosch vierde geëindig en een speler is vir die SAU-span gekies.⁴⁰⁸

Tydens die twaalfde inter-universitêre toernooi in 1957 op Stellenbosch⁴⁰⁹ het die gasheerspan die kans op 'n oorwinning deur hulle vingers laat glip deur in die finale ronde 1-2 teen Rhodes te verloor.⁴¹⁰ Toestande is verder bemoeilik deur die nat velde, en daarom is daar op Coetzenburg se rugbyvelde asook op die gruisvelde by Sonop-koshuis gespeel.⁴¹¹ Daar is wel drie Matiespelers vir die SAU-span gekies, wat as troosprys gedien het. Die SAU-span sou later die jaar na Europa en die Britse Eilande toer.⁴¹² In 1958 het die dertiende jaarlikse inter-universitêre toernooi in Pietermaritzburg plaasgevind. Alhoewel Stellenbosch vyfde geëindig het, is daar vier spelers vir die SAU-span gekies.⁴¹³ Stellenbosch was nie die enigste span wat gesukkel het nie, aangesien slegs twee van die agt spanne wat deelgeneem het, die Ikeys kon klop.⁴¹⁴

Die veertiende jaarlikse inter-universitêre toernooi is in 1959 in Bloemfontein gehou, en Maties het saam met die Universiteit van Rhodes en Kaapstad die eerste plek gedeel.⁴¹⁵

⁴⁰⁴ M.V. Myburgh. Die historiese ontstaan en ontwikkeling van vrouehokkie in Suid-Afrika, 1981, pp.87-88.

⁴⁰⁵ M.V. Myburgh. Die historiese ontstaan en ontwikkeling van vrouehokkie in Suid-Afrika, 1981, pp.87-88.

⁴⁰⁶ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe LII(4):64, 1952.

⁴⁰⁷ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe LIII(4):64, 1953.

⁴⁰⁸ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1956, p.23.

⁴⁰⁹ *Die Matie*. 9 Augustus 1957, p.12.

⁴¹⁰ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1957, p.46.

⁴¹¹ *Die Matie*. 9 Augustus 1957, p.12.

⁴¹² *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1957, p.46.

⁴¹³ US-dameshokkieklub. Notule van Komiteevergadering, 29 Julie 1958.

⁴¹⁴ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1958.

⁴¹⁵ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1959.

In 1960, tydens die Julie-vakansie, is die vyftiende inter-universitêre toernooi by die Universiteit van die Witwatersrand (Wits) gehou. Stellenbosch moes met 'n derde plek tevrede wees⁴¹⁶ en tydens die inter-universitêre toernooi in 1961 in Grahamstad het Stellenbosch vyfde geëindig.⁴¹⁷

Die toernooi is in 1962⁴¹⁸ in Durban gehou en Stellenbosch het die laaste plek met die Universiteit van Oranje-Vrystaat gedeel.⁴¹⁹

In 1963 het Stellenbosch by die agttiende inter-universitêre toernooi op Potchefstroom vyfde uit die deelnemende agt spanne geëindig⁴²⁰ en in 1964 in Pretoria het Stellenbosch vyf uit die sewe wedstryde gewen om 'n tweede plek te behaal. Daar is ook twee spelers in die SAU-span opgeneem.⁴²¹

Pietermaritzburg het in 1965 die voorreg gehad om die twintigste inter-universitêre toernooi aan te bied, en Stellenbosch het weereens in die vyfde plek geëindig.⁴²² In 1966 was Stellenbosch die gasheer, en het saam met die Universiteit van Kaapstad en Natal die oorwinning gedeel. Drie van Stellenbosch se spelers is ook vir die Proteaspan gekies.⁴²³ Die Universiteit van Rhodes het in 1967 die inter-universitêre toernooi aangebied⁴²⁴ en daar is selfs oorweeg om hierdie toernooi slegs elke twee of drie jaar te hou as gevolg van hoë koste. Hierdie besluit is nie aanvaar nie, sodat die toernooi steeds jaarliks plaasgevind het.⁴²⁵ Daardie jaar het die Universiteit van Kaapstad die toernooi gewen, met Stellenbosch in die vierde plek.⁴²⁶

Tydens 1968 en 1969 se inter-universitêre toernooie, wat in Grahamstad⁴²⁷ en Kaapstad onderskeidelik aangebied is, het Stellenbosch tweede geëindig.⁴²⁸ In 1970 het Stellenbosch weer tweede geëindig⁴²⁹ en in 1971 was die Universiteit van Durban die gasheer en het hulle ook met

---

⁴¹⁶ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1960.

⁴¹⁷ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1961.

⁴¹⁸ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1962.

⁴¹⁹ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1962, p.107.

⁴²⁰ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1963.

⁴²¹ US-dameshokkieklub. Notule van Komiteevergadering, 27 Julie 1964.

⁴²² US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1965.

⁴²³ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1966.

⁴²⁴ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1967.

⁴²⁵ US-dameshokkieklub. Notule van Komiteevergadering, 9 Mei 1967.

⁴²⁶ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1967, p.193.

⁴²⁷ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1968.

⁴²⁸ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1969.

⁴²⁹ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1970, p.210.

die louere weggestap.⁴³⁰ Stellenbosch het in daardie jaar as gevolg van hulle prestasie in 1970 in die A-afdeling deelgeneem en kon drie wedstryde wen, een gelykop speel en het twee verloor.⁴³¹ Twee van Stellenbosch se spelers, me. Margaret Lightbody en Melanie Muller, is genooi om aan die Springbokproewe deel te neem.⁴³² Me. Muller, asook me. A. Pirie as reserwe, is in die SAU-span opgeneem.⁴³³

In 1972 is daar aangekondig dat die toernooi 'n ander vorm sou aanneem, met twee afdelings waarin ses wedstryde deur elke universiteit gespeel sou word.⁴³⁴ Die toernooi het in Potchefstroom plaasgevind en Stellenbosch het tweede geëindig met twee spelers in die SAU-span,⁴³⁵ maar hulle moes in 1973 in Pietermaritzburg met 'n vyfde plek tevrede wees.⁴³⁶ Stellenbosch het nie aan die toernooi in 1974 deelgeneem nie, as gevolg van te veel spelers wat in plaaslike verteenwoordigende spanne gespeel het.⁴³⁷ Me. Arlene Coates is as kaptein van die SAU-span in 1975 aangewys, nadat Stellenbosch tweede by die toernooi geëindig het.⁴³⁸

Vir die eerste keer in 10 jaar was Stellenbosch in 1976 die wenner van die inter-universitêre toernooi, wat in Grahamstad gehou is. Wat hierdie oorwinning merkwaardig gemaak het, was die feit dat Stellenbosch se span slegs vyf eerstespanspelers en ses tweedespanspelers gehad het. Vyf Maties is ook vir die SAU-span, waarvan me. J. Clarke die kaptein was, gekies.⁴³⁹ In 1977 in Potchefstroom was Stellenbosch steeds onoorwonne en het hulle vir die tweede agtereenvolgende jaar met die louere weggestap. Daar is ook ses spelers in die SAU-span ingesluit. Die SAU-span het ongelukkig teen Wes-Transvaal verloor. Drie van die Stellenbosch dames is ook gekies om op die SAU-komitee te dien. Me. Lightbody as voorsitter, me. C. Snyman as sekretaresse en mev. R. Rose-Innes (née Basson) as tesourier.⁴⁴⁰ Daar was altesaam 12 Proteaspelers in Stellenbosch se eerste en tweede spanne.⁴⁴¹

---

⁴³⁰ US-dameshokkieklub. Notule van Komiteevergadering, 15 September 1971.

⁴³¹ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1971, p. 220.

⁴³² US-dameshokkieklub. Notule van Komiteevergadering, 15 September 1971.

⁴³³ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1971.

⁴³⁴ US-dameshokkieklub. Notule van Komiteevergadering, 22 Augustus 1972.

⁴³⁵ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1972.

⁴³⁶ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1973.

⁴³⁷ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1974, g.p.

⁴³⁸ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1975, g.p.

⁴³⁹ US-dameshokkieklub. Bestuursverslag 1976.

⁴⁴⁰ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1977.

⁴⁴¹ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1977, g.p.

In 1978 moes Stellenbosch weer met 'n tweede plek tevrede wees, nadat die Universiteit van Kaapstad hulle in 'n naelbyt wedstryd met 2-1 geklop het. Twee spelers is vir die SAU-span gekies wat hulle wedstryd teen Vrystaat 2-1 gewen het.⁴⁴² Stellenbosch het in 1979 vir die derde keer in vier jaar die inter-universitêre toernooi in Johannesburg saam met die Universiteit van Port Elizabeth gewen.⁴⁴³ Onder die bekwame leiding van me. J. Wiese as bestuurder van Stellenbosch se span, kon Maties in 1980 daarin slaag om derde te eindig, met die Universiteit van Port Elizabeth in die eerste en die Universiteit van Pretoria in die tweede plek.⁴⁴⁴ Tydens die toernooi in 1981 in Pretoria, het Stellenbosch weer saam met die Universiteit van Port Elizabeth gewen. Dit was die vierde keer in ses jaar dat Maties dié toernooi gewen het.⁴⁴⁵

In 1982 het die Maties tweede⁴⁴⁶ geëindig en in 1983 het hulle koning gekraai tydens die toernooi by die Universiteit van Witwatersrand, nie net in veldhokkie nie, maar ook in binnenshuise hokkie.⁴⁴⁷ In 1984 is twee spanne van Stellenbosch vir die inter-universitêre toernooi ingeskryf, aangesien hulle die vorige jaar gewen het. Stellenbosch I en II het onderskeidelik tweede en elfde geëindig.⁴⁴⁸ Maties het sedert 1985 tot 1987 dié toernooi jaarliks gewen.⁴⁴⁹ Omdat Maties die toernooi die vorige jare gewen het, kon hulle twee spanne vir 1988 inskryf. Dié toernooi het by die Randse Afrikaanse Universiteit (RAU, tans Universiteit van Johannesburg) plaasgevind, maar ongelukkig ontbreek die notules met die uitslae.⁴⁵⁰ In 1989 is die toernooi in Stellenbosch gehou⁴⁵¹ en die tuisspan het ook met die louere weggestap, terwyl die Maties in 1990 by die Universiteit van Pietermaritzburg die goeie prestasie herhaal het.⁴⁵² In 1991 het Maties derde saam met RAU geëindig, terwyl Stellenbosch II (Vics) die negende plek met die universiteite van die Oranje-Vrystaat, Port Elizabeth en Durban gedeel het. Me. J. Wiese is in daardie jaar as voorsitter van die Suid-Afrikaanse Universiteite Hokkievereniging (SAUHV) aangestel.⁴⁵³

---

⁴⁴² US-dameshokkieklub. Bestuurdersverslag 1978.

⁴⁴³ US-dameshokkieklub. Voorsittersverslag 1979.

⁴⁴⁴ US-dameshokkieklub. Bestuursverslag 1980.

⁴⁴⁵ US-dameshokkieklub. Voorsittersverslag 1981.

⁴⁴⁶ US-dameshokkieklub. Bestuursverslag 1982.

⁴⁴⁷ US-dameshokkieklub. Voorsittersverslag 1983.

⁴⁴⁸ US-dameshokkieklub. Notule van Komiteevergadering, 9 Augustus 1984.

⁴⁴⁹ US-dameshokkieklub. Notule van Komiteevergadering, 12 Augustus 1987.

⁴⁵⁰ US-dameshokkieklub. Notule van Algemene Jaarvergadering, 23 Februarie 1988.

⁴⁵¹ US-dameshokkieklub. Notule van Komiteevergadering, 14 Februarie 1989.

⁴⁵² US-dameshokkieklub. Notule van Komiteevergadering, 13 Augustus 1990.

⁴⁵³ US-dameshokkieklub. Notule van Komiteevergadering, 25 Julie 1991.

Daar was groot teleurstelling in 1992 toe die toernooi, wat op Stellenbosch plaasgevind het,⁴⁵⁴ na die eerste ronde gekanselleer moes word as gevolg van baie nat toestande.⁴⁵⁵

SAMEVATTING

Na 'n nie-amptelike inter-universitêre toernooi vir mans in Grahamstad in 1946, het dit vanaf die volgende jaar 'n gereelde instelling geword vir man- en damespanne van universiteite regoor Suid-Afrika. Nadat die SAU-Hokkievereniging vir dames in 1949 gestig is, het die SAU-toernooi jaarliks plaasgevind en die gasheeruniversiteit het ook jaarliks gewissel. Na afloop van elke toernooi is daar 'n span gekies bestaande uit spelers van verskillende universiteite. Hierdie span is as die Protea-span bekend. Alhoewel daar baie ontbrekende inligting is, is dit duidelik dat Stellenbosch baie prominent vertoon het. As gevolg hiervan was Stellenbosch baie goed verteenwoordig by hierdie toernooie en is heelwat van hulle spelers in die gekombineerde SAU-spanne ingesluit. Vanaf 1952 tot 1991 het Stellenbosch 10 toernooie gewen, 10 keer tweede plek en drie keer derde geëindig. Hulle swakste vertonings het in die vroeë vyftiger- en sestigerjare plaasgevind, waar die Maties 12 keer met tussen vierde en laaste plek tevrede moes wees. Daar is egter vanaf 1950 tot 1991 meer as 100 Matiespelers in die SAU-span ingesluit.

---

⁴⁵⁴ US-dameshokkieklub. Bestuursverslag 1992.

⁴⁵⁵ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1992.

HOOFSTUK SEWE

BINNENSHUISE HOKKIE

DIE ONTSTAAN VAN BINNENSHUISE HOKKIE

Binnenshuise hokkie is 'n aanpassing van die veldhokkie-spel, met sewe spelers aan 'n kant. In sekere dele van Europa staan hierdie spel as “Hallenhockey” (oftewel saalhokkie) bekend. Dit het in die 1950's in Oos-Duitsland begin, as gevolg van hul gure weersomstandighede. Ander lande waar hierdie sport tans gewild is, is België, Denemarke, Frankryk, Nederland, Spanje en Switserland. In 1962 het Duitsland hul nasionale kampioenskap bekendgestel en is dit deur mans, dames, seuns en dogters gespeel.⁴⁵⁶

Binnenshuise hokkie het eers in 1974 sy verskyning in Suid-Afrika gemaak. Die Suid-Afrikaanse Veldhokkie Universiteitspan, die Proteas, het met dié spel tydens hulle oorsese toere kennis gemaak. Die spel is eers hier ter plaatse vir die pret beoefen, maar soos die belangstelling gegroei het, het dit meer geïnstitusioneel geraak, met verskeie spanne wat regoor Suid-Afrika ontstaan het, veral in die Transvaal (tans Gauteng) en die Westelike Provinsie. In 1987 was daar 285 geregistreerde spanne in Suid-Afrika, maar daar was ook steeds 'n groot aantal wat nie geregistreer was nie. Daar is jaarlikse nasionale kampioenskappe gehou en deelname groei steeds. Binnenshuise hokkie word slegs vir ses weke gespeel, aangesien 'n langer tydperk met die veldhokkieseisoen inmeng. In 1987 het die Suid-Afrikaanse span oorsee getoer en gelykop geëindig in die reeks saam met 'n onbekende span wat vierde geëindig het tydens die 1985 FIH Binnenshuise Toernooi.⁴⁵⁷

BINNENSHUISE HOKKIE AAN DIE UNIVERSITEIT

Vir persone wat nie daarmee vertrou is nie, kan dit as 'n opwindende spel voorkom. Die reëls en stokke verskil van dié van veldhokkie en die spel is meer vloeiend. Die bal is nooit uit nie as gevolg van 'n kantmuurtjie wat dit verhoed. Hierdie spel het ook groot toeskouermoontlikhede omdat die toeskouers baie nader aan die spel is. Die wedstryde duur 30 minute.⁴⁵⁸

---

⁴⁵⁶ J. Arlott. *The Oxford companion to sports and games*, 1975, p.490.

⁴⁵⁷ O. Horwood & P. Goldhawk. *A guide to South African sport*, 1987, p.105.

⁴⁵⁸ *Die Matie*, XXXIII(2):14, 7 Maart 1979.

Binnenshuise hokkie het sedert 1976 op Stellenbosch posgevat.⁴⁵⁹ Omdat die DF Malan Gedenksentrum redelik nuut was, moes die dames buite op 'n ou tennisbaan oefen, aangesien die universiteit bang was dat die vloer beskadig sou word. Die baan is vol klasbankies gepak en die spelers moes dit elke keer verwyder voor hulle kon oefen. Dit het egter nie die spelers se geesdrif vir die spel gedemp nie. 'n Jaar later is hulle toegelaat om in die DF Malan Gedenksentrum te oefen.⁴⁶⁰ Tydens die finale liga-wedstryd in 1977 het Maties naelskraap teen Vishoek met 3-4 verloor.⁴⁶¹ In 1978 het Maties die WP-vroueliga gewen, maar in 1979 het hulle nie so goed gevaar nie.⁴⁶² Alhoewel hulle teen Ikeys gelykop gespeel het, het hulle 3-4 teen die WP-klub verloor⁴⁶³ en moes hulle met die derde plek tevrede wees. 'n Paar ervare spelers is egter vir 'n uitnodigingspan gekies om aan die voorwedstryd van die manstoets, Suid-Afrika teen Wanderers, deel te neem. Hulle was me. C. Rossouw, M. Parsons, L. Vermaak en M. Middleton.⁴⁶⁴ Twee Matie-spanne het in 1981 vir die eerste twee ligas ingeskryf⁴⁶⁵ en ledegeld het R5 per speler beloop.⁴⁶⁶ Aan die einde van die seisoen was US I in die derde plek en US II het as weners van die tweedeliga uit die stryd getree.⁴⁶⁷

Die eerste interprovinsiale toernooi is in Kaapstad aangebied en vier Matiespelers is vir die WP-span gekies. Hulle was me. M. Commings, D. Cromhout, L. Vermaak en A. Croxford. Me. S. Rautenbach het die Skiereilandspan gehaal.⁴⁶⁸ Omdat US II die tweedeliga gewen het, sou hulle die volgende jaar (1982) twee spanne in die eersteliga hê⁴⁶⁹ en daarom is daar daardie jaar vier spanne vir die WP-liga ingeskryf. Twee spanne het in die A-liga en twee in die B-liga meegeding.⁴⁷⁰ Die klubfooie is na R10 verhoog, nadat die vorige jaar se bedrag nie al die uitgawes kon dek nie. Daar kon ook met die verhoogde ledegeld koeldrank vir elke opponent verskaf word.⁴⁷¹ Die twee spanne wat in die A-liga deelgeneem het, het onderskeidelik derde en tiende geëindig, terwyl die derdespan in die B-liga derde geëindig het. Die vierdespan was die

⁴⁵⁹ *Die Matie*, XXXI(4):15, 22 April 1977.

⁴⁶⁰ Lightbody, M. Persoonlike onderhoud. 13 April 2010.

⁴⁶¹ *Die Matie*, XXXI(4):15, 22 April 1977.

⁴⁶² *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1979, p.218.

⁴⁶³ *Die Matie*, XXXIII(2):14, 7 Maart 1979.

⁴⁶⁴ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1979, p.218.

⁴⁶⁵ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1981, p.202.

⁴⁶⁶ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 26 Februarie 1981.

⁴⁶⁷ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1981, p.202.

⁴⁶⁸ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1981, p.202.

⁴⁶⁹ US-dameshokkieklub. Voorsittersverslag 1981.

⁴⁷⁰ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 22 September 1982.

⁴⁷¹ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 18 Februarie 1982.

enigste span wat as weners uit die stryd getree het. Hierdie oorwinning het gesorg dat hulle die volgende jaar in die tweedelige sou meeding. Verskeie Maties en oud-Maties het WP by 'n toernooi in Johannesburg verteenwoordig en die Skiereilandspan het die toernooi gewen.⁴⁷²

Vir die 1983-seisoen het Maties vier spanne in die eerste-, tweede- en vierdelige gehad.⁴⁷³ Die ledegeld het onveranderd gebly en was steeds R10 per speler.⁴⁷⁴ Tydens die derde interprovinsiale toernooi in Kaapstad is daar twee Maties vir die WP-span en vier vir die Skiereilandspan gekies. Mev. R. Rose-Innes en me. A. Croxford is vir die WP-span gekies, met eersgenoemde as kaptein van die span. Vir die Skiereilandspan is me. T. Lanz, A. Meyer, L. Rautenbach en A. Veitch gekies.⁴⁷⁵ Margie Lightbody en Melanie Muller het as nasionale keurders tydens die toernooi opgetree.⁴⁷⁶ Dit is ook die jaar wat Maties as die kampioen gekroon is, nadat die eerstespan 'n welverdiende oorwinning in die WP-eerstelige behaal het.⁴⁷⁷

Ten spyte van die verhoogde ledegelde (R15)⁴⁷⁸ het daar die volgende jaar steeds vyf spanne in vier ligas ingeskryf.⁴⁷⁹ Maties se eerstespan het derde in die eerstelige geëindig, terwyl die tweede- en derdespanne onderskeidelik met die sewende en tiende plek tevrede moes wees. Die vierde- en vyfdespanne het nie veel beter gevaar nie en kon slegs agtste en vierde eindig.⁴⁸⁰ Tydens die Suid-Afrikaanse interprovinsiale toernooi in Durban is verskeie Maties in die WP-A, WP-B en WP-o.21-spanne ingesluit.⁴⁸¹ Mev. R. Rose-Innes (kaptein), me. A. Croxford en A. Meyer is vir die WP-span gekies. Dit was die tweede keer dat mev. R. Rose-Innes en me. A. Croxford in hierdie span gespeel het. Me. Croxford het ook die Suid-Afrikaanse A-span gehaal. Me. A. Veitch, M. Pretorius, C. Lanz en A. Walker is almal in die Skiereilandspan opgeneem.⁴⁸²

---

⁴⁷² US-dameshokkieklub. Voorsittersverslag 1982.

⁴⁷³ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1983, p.196.

⁴⁷⁴ US-dameshokkieklub. Nuusbrief No.2, Februarie 1982, p.1.

⁴⁷⁵ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1983, p.196.

⁴⁷⁶ US-dameshokkieklub. Nuusbrief No.2, Februarie 1982, p.1.

⁴⁷⁷ US-dameshokkieklub. Voorsittersverslag 1983.

⁴⁷⁸ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 14 Februarie 1984.

⁴⁷⁹ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 21 Februarie 1983.

⁴⁸⁰ US-dameshokkieklub. Voorsittersverslag 1984.

⁴⁸¹ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 21 Februarie 1983.

⁴⁸² *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1984, p.214.

In 1985 het Stellenbosch vyf spanne in vier ligas ingeskryf, waarvan die eerste-, tweede- en vyfdespanne hulle ligas gewen het.⁴⁸³ Die vyfdespan se oorwinning was merkwaardig omdat meer as die helfte van die span eerstejaars was wat nog nooit binnenshuise hokkie gespeel het nie.⁴⁸⁴ Daar was egter probleme as gevolg van 'n tekort aan afrigters. Mnr. C.A. Rose-Innes het al die klubspanne vir twee ure teen R40 per sessie afgerig.⁴⁸⁵ Na die nasionale toernooi in Pretoria is me. S. Calder in die SA-span ingesluit. Me. A. Croxford is vir die SA-B-span gekies en me. Z. Calitz en A. Luttig is in die SA-o.21-span opgeneem.⁴⁸⁶

Daar het in 1986 vyf spanne van Stellenbosch in drie ligas meegeding. In die eersteliga was Maties se eerste- en tweedespanne, onderskeidelik derde en agtste. Die derdespan het die derdeliga gewen, terwyl die vierdespan derde geëindig het. Die vyfdespan in die vierdeliga moes met die agtste plek tevrede wees. Die WP- en Skiereilandspanne wat aan die nasionale toernooi deelgeneem het, het altesaam nege Matiespelers ingesluit. Me. S. Calder is vir die SA-span gekies, terwyl nog twee spelers, me. L. Alcobia en C. Cox, vir die SA-o.21-span gekies is.⁴⁸⁷

Die volgende jaar (1987) het die seisoen afgeskop met 'n WP-span waarin sewe huidige en oud-Maties gespeel het. Hierdie span het aan die "Allied Indoor Classics"-toernooi in Kaapstad deelgeneem. Hulle was vol hoop dat hulle weer die titel soos die vorige jaar kon inpalm. Dit was in daardie jaar dat Boland vir die eerste keer 'n span vir dié toernooi ingeskryf het. Hierdie span het in die B-afdeling deelgeneem en is deur 'n oud-Matie, me. M. Lightbody afgerig.⁴⁸⁸ Maties het egter geen noemenswaardige prestasie behaal nie, behalwe dat die eerstespan in die tweede plek geëindig het. Na afloop van die toernooi is S. Calder vir die SA-span gekies en drie ander spelers, me. L. Alcobia, J. King en C. Cox, is in die SA-o.21-span ingesluit.⁴⁸⁹

In 1988 is die eerste SAU-binnenshuise hokkietoernooi in Bloemfontein aangebied. Maties het slegs vier doele teen hulle afgestaan, terwyl hulle 38 aangeteken het. Hulle was dan ook die trotse weners van die toernooi. Direk na die toernooi het die eerste twee spanne met hul liga-

---

⁴⁸³ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1985, p.209.

⁴⁸⁴ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1985.

⁴⁸⁵ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 17 Oktober 1984.

⁴⁸⁶ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1985, p.209.

⁴⁸⁷ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1986, p.220.

⁴⁸⁸ US-dameshokkieklub. Nuusbriëf No.5, 20 Februarie 1987, p.2.

⁴⁸⁹ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1987, p.178.

verpligtinge begin.⁴⁹⁰ Van die ses Matiespanne wat in vyf ligas meegeding het, kon slegs die eerste- en vyfdespanne onderskeidelik die eerste- en vierdeligas wen.⁴⁹¹ Dit was die eerste keer in drie jaar dat Maties die binnenshuise liga tydens 'n naelbytwedstryd teen Tuine met 6-3 gewen het.⁴⁹² Me. S. Calder (onder-kaptein) en A. Luttig is vir die SA-XI-span gekies.⁴⁹³ Die Springbokspan het hul drie toetswedstryde teen die Allied-span met 7-2, 15-2 en 3-1 gewen. Die Allied-span is saamgestel uit spelers van spanne wat aan daardie jaar se wêreldtoernooi deelgeneem het.⁴⁹⁴ Drie spelers is vir die SA-o.21-span gekies, asook vier vir die WP-span en vyf vir die Skiereilandspan.⁴⁹⁵

In 1989 het die affiliasiefooie R25 per speler beloop en in totaal het daar ses spanne vir die WP-liga ingeskryf. Die spanne is deur klubspelers afgerig, met me. S. Calder wat die eerste- en tweedespanne se breier was. Me. J. King het die derde- en vierdespanne met behulp van me. A. Bernstein as hulp-afrigter afgerig. Die vyfde- en sesdespanne is onderskeidelik deur me. G. Strapp en L. Wheatley touwys gemaak. Albei afrigters het ook hulpafrigters gehad. Daardie jaar is daar ook besluit dat die tweedespan voortaan as die Victoriane (Vics) sou bekendstaan.⁴⁹⁶ Vir die tweede agtereenvolgende jaar het Maties weer met die louere weggestap nadat hulle en die vierdespan, die WP-liga gewen het.

Stellenbosch was in 1989 vir die eerste keer die gasheer vir die binnenshuise SAU-toernooi, maar Maties het ongelukkig in die finaal teen Kovsies met 2-3 verloor.⁴⁹⁷ Drie spelers is vir die Proteaspan gekies met me. S. Calder as die spelerafrigter. Die seisoen het ook agt provinsiale spelers opgelewer met Calder as kaptein van die WP-span.⁴⁹⁸

In 1990 is die lidmaatskapfooie na R30 verhoog, maar dit het nie die spelers ontmoedig nie. Die eerste- en tweedespanne is steeds deur me. S. Calder afgerig, terwyl me. G. Strapp die derdespan gebrei het. Die vierde-, vyfde- en sesdespanne is onderskeidelik deur me. L. Wheatley, J. King

---

⁴⁹⁰ US-dameshokkieklub. Nuusbrief No.6, 1 Maart 1988, p.1.

⁴⁹¹ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1988, pp.214-215.

⁴⁹² *Die Matie*, 2:20, 3 Maart 1988.

⁴⁹³ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1988, pp.214-215.

⁴⁹⁴ *Die Matie*, 4:18, 30 Maart 1988.

⁴⁹⁵ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1988, pp.214-215.

⁴⁹⁶ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 14 Februarie 1989.

⁴⁹⁷ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1989, p.143.

⁴⁹⁸ US-dameshokkieklub. Notule van Algemene Jaarvergadering, 22 Februarie 1989.

en M. Dobson afgerig. Agt spelers is weer in die provinsiale spanne opgeneem, met me. S. Calder weereens die kaptein van die WP-span.⁴⁹⁹ Die Dameshokkieklub was daardie jaar baie suksesvol en deel van die sukses kan aan 'n borgskap van R15 000 van me. Ria Nicholls, 'n oud-Matiespeler toegeskryf word. Maties was op daardie tydstep heel bo aan die puntelys en het nie een wedstryd verloor nie. Hulle het onder andere met Vishoek 9-0 afgereken.⁵⁰⁰

Ten spyte van die ledegeld wat in 1991 steeds R30 was, het daar ses spanne in die WP-liga ingeskryf. Maties en Vics het albei in die eersteliga meegeding en Maties het koning gekraai, terwyl Vics tiende geëindig het. Die derdespan was sewende in die tweedeliga, terwyl die vierde- en vyfdespanne in die derdeliga onderskeidelik die vyfde en negende plek verower het. Die sesdespan moes met 'n vyfde plek in die vyfdeliga tevrede wees. Maties kon ook met vyf provinsiale spelers spog, met onder andere me. S. Calder wat kaptein van die WP- en SA-spanne was. As gevolg van die onbevredigende standaard van die binnenshuise SAU-toernooi het Maties nie daaraan deelgeneem nie. Vier spelers is ook vir die SA-span, die SA-B-span en die SA-o.21-spanne gekies. Me. S. Calder het die Melanie Muller-trofee as speler van die jaar ontvang en me. L.Wheatley die M. Lightbody-trofee vir die beste vordering.⁵⁰¹

In 1992 was daar steeds ses spanne⁵⁰² wat in die WP-liga deelgeneem het, met Maties wat weer eens die eersteliga gewen het.⁵⁰³ Vics en die derdespan het beide in die tweedeliga meegeding en kon slegs die derde en agtste plekke behaal. Die vierde- en vyfdespanne het onderskeidelik sewende en sesde in die derdeliga geëindig. In die vyfdeliga het die sesdespan die negende plek behaal. Ten spyte van al die nederlae was Maties steeds goed verteenwoordig in die provinsiale spanne, met 12 spelers in die WP- en WP-o.21-spanne gesamentlik. Me. S. Calder was weer die kaptein van die WP-span, terwyl me. J. Clark die kaptein en me. A. Geyser die onder-kaptein van die WP-o.21-span was. Op nasionale vlak het die Maties ook uitblink, met me. S. Calder in die SA-span en vyf ander spelers wat in die SA-B-span en SA-o.21-span opgeneem is. Me.

---

⁴⁹⁹ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 12 Februarie 1990.

⁵⁰⁰ *Die Matie*, 7:15, 22 Februarie 1990.

⁵⁰¹ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1991.

⁵⁰² US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1992.

⁵⁰³ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1992, p.114.

Calder het daardie jaar weer die M. Muller-trofee vir speler van die jaar ontvang en me. A. Geyser die M. Lightbody-trofee vir die beste vordering.⁵⁰⁴

SAMEVATTING

Die koms van binnenshuise hokkie na Stellenbosch is met groot entoesiasme deur die klublede begroet. Die jaar 1983 sal vir altyd onthou word omdat die damesklub daardie jaar vir die eerste keer as die kampioen van binnenshuise hokkie in die WP gekroon is. Uit die resultate wat beskikbaar is het Maties se eerstespan die binnenshuise liga agt keer gewen, twee maal 'n tweede plek behaal en vyf keer in die derde plek geëindig. Die tweede-, vierde- en vyfdespanne kon elkeen hul liga twee keer wen terwyl die derdespan dit slegs een keer kon regkry. Die klub se aantal provinsiale verteenwoordigers het jaarliks gegroei, met verskeie spelers wat nie net vir die onderskeie provinsiale spanne gespeel het nie, maar ook as kaptein of onderkaptein van sekere van die spanne gekies is.

---

⁵⁰⁴ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1992.

HOOFSTUK AGT

KLUBAKTIWITEITE: 1959 - 1992

KLUB- EN LIGABEDRYWIGHEDE VANAF 1959

Bestuur

Die US-dameshokkieklub se komitee van 1959 het besluit om agt spanne vir die WP-liga in te skryf,⁵⁰⁵ aangesien daar 165 klublede was. Drie van daardie agt spanne het uit eerstejaars bestaan. Die spanne het in die I-liga, IRa-liga, IRb-liga, IIRa-liga, IIRb-liga, III-liga, IIIRa-liga, en IIIRb-liga deelgeneem.⁵⁰⁶ Die eerste drie spanne sou die klub se bekwaamste spelers wees en die ander spanne sou uit koshuisspelers bestaan.⁵⁰⁷ Omdat die Maties manshokkieklub se wedstryde deur die WP-hokkie-unie gereël is, was sommiges van mening dat die unie die dames s'n ook kon reël. Dit was egter nie moontlik nie, aangesien die WP-dameshokkie-unie vier maal groter as die WP-mans-unie was en dit die organisasie aansienlik sou bemoeilik.⁵⁰⁸

Die dameshokkieklub het in 1963 'n rekord van 250 lede gehad, wat hulle daardie jaar die grootste hokkieklub in die land gemaak het. Hierdie rekord was te danke aan die groot aantal spelers wat koshuishokkie gespeel het.⁵⁰⁹ Maties het ook hulle nuwe velde, asook nuwe klubhuis by Welgevallen ingewy.⁵¹⁰ Daardie jaar was daar twee velde (een gras- en een gruisbaan) tot hulle beskikking. 'n Derde grasveld was ook beskikbaar, maar dit moes met die mansklub gedeel word.⁵¹¹ Hulle het dus een dag van die week drie velde gehad om op te oefen en die res van die week net twee.⁵¹² In April daardie jaar (1963) het die sokkerklub hulle veld aangebied en daar is besluit om die eerstejaars daar te laat oefen. Met 16 spanne, koshuisspanne ingesluit, het die komitee dit voldoende geag dat daar twee dae per week op al die velde geoefen sou word, terwyl daar vir die res van die week 'n rotasiesisteen toegepas is.⁵¹³

---

⁵⁰⁵ US-dameshokkieklub. Notule van die Algemene Jaarvergadering, 1959.

⁵⁰⁶ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1959.

⁵⁰⁷ US-dameshokkieklub. Notule van die Algemene Jaarvergadering, 1959.

⁵⁰⁸ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 1 September 1959.

⁵⁰⁹ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1963, p.119.

⁵¹⁰ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1963, p.119.

⁵¹¹ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 20 Maart 1963.

⁵¹² US-dameshokkieklub. Notule van die Algemene Jaarvergadering, 1963.

⁵¹³ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1963, p.119.

Die US-dameshokkieklub het in 1964 drie velde gehad om op te oefen met steeds vier spanne in die liga.⁵¹⁴ Me. L. Snyman, wat self 'n klubspeler was, het ook elke Maandag 'n beginnerskursus vir al die eerstejaars gehou. Die doel was om die spelers se basiese vaardighede te verbeter.⁵¹⁵ Twee spanne het in 1966 ook elk sy eie apparaatkamertjie in die klubhuis gehad, wat die spanne meer verantwoordelikheid gegee het.⁵¹⁶

In 1973 het US-dameshokkieklub die beste jaar nog beleef, nie net in terme van hul prestasies nie, maar ook omdat me. Marjorie Cadell van Engeland tyd afgestaan het om die Matiespanne in Stellenbosch af te rig. Haar afrigting was van onskatbare waarde en het die Maties verder geïnspireer om net hulle beste te lewer.⁵¹⁷ Vir die eerste keer in 20 jaar is daar in 1976 besluit om die koshuishokkie en klubhokkie van mekaar te skei, met die doel om administrasie te vergemaklik.⁵¹⁸ Die klub het in 1984 groot planne vir die toekoms ten opsigte van 'n binnenshuise baan, verbetering van die klubhuis asook spreiligte vir een van die hokkievelde gehad.⁵¹⁹ Die gimnasium by die departement Menslike Bewegingskunde (voorheen Liggaamlike Opvoedkunde en tans Sportwetenskap) is in 1990 in gebruik geneem.⁵²⁰

Finansies

In 1959 was die finansiële posisie van die klub in 'n haglike toestand en daarom is daar baie klem op die betaling van ledegeld gelê.⁵²¹ Die jaarlikse aansluitingsfooie in 1962 was 60c en indien spelers slegs een kwartaal wou speel, moes hulle 25c betaal.⁵²² Met die klub se geldsake wat in 1962 beroerd was (met slegs R6 in die bank) moes daar 'n plan beraam word om geld te maak. Die donasieboeke wat vir elke klublid gegee is, was nie baie suksesvol nie. Daar is voorgestel dat 'n hokkiefilm bestel moes word en 'n hokkietoernooi gereël word. Die hokkietoernooi is afgesluit met 'n braai en die hokkiefilmvertoning.⁵²³ Die US-dameshokkieklub

---

⁵¹⁴ US-dameshokkieklub. Notule van die komiteevergadering, 23 Maart 1964.

⁵¹⁵ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1964.

⁵¹⁶ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 23 Februarie 1966.

⁵¹⁷ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, g.d. 1973.

⁵¹⁸ US-dameshokkieklub. Notule van die Algemene Jaarvergadering, 2 Maart 1976.

⁵¹⁹ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 14 Februarie 1984.

⁵²⁰ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 12 Februarie 1990.

⁵²¹ US-dameshokkieklub. Notule van die Algemene Jaarvergadering afsluiting, 1959.

⁵²² US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 28 Augustus 1962.

⁵²³ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 31 Julie 1962.

se finansies het in 1967 beroerd gelyk. Daarom het die Sportkantoor ingewillig om die R66 wat die klub vir die Westelike Provinsiale Liga Hokkie-unie (WPLHU) geskuld het, solank voor te skiet, wat die klub dan later sou terugbetaal. Die klub het ook 'n rekening van R49 gekry en weer eens moes die Sportkantoor hulle uithelp.⁵²⁴

Met die ledegeld wat in 1975 van R3.50 na R5 verhoog is, was dit verstaanbaar dat die studente finansiële 'n bietjie swaargekry het.⁵²⁵ Om die klub se fondse aan te vul, is daar in 1977 besluit om toebroodjies by die Matierugbywedstryde te verkoop. Straf vir oortredings deur klublede sou in die vorm van boetes en die maak van kussings vir die klubhuis wees.⁵²⁶

In 1978 is daar 'n fondsinsameling in die vorm van 'n rommelverkoop en ook 'n kombuistee vir die klubhuis deur die damesklub gereël. Die kombuistee was om die klubhuis se kombuis beter in te rig.⁵²⁷ Die rommelverkoop was 'n mislukking as gevolg van geen ondersteuning van die klublede nie, maar die kombuistee was wel 'n groot sukses.⁵²⁸ Na die gebruiklike oud-Maties reünie in 1979 is daar weer 'n braai gehou. Dit is gedoen om US-dameshokkieklub se bydrae tot die 300 jaar-vieringe van die dorp Stellenbosch te vier en ook as gevolg van 'n behoefte aan fondsinsameling.⁵²⁹

Daar is in 1982 beplan om spreiligte die volgende jaar by een van die bane op te rig, maar die koste het R8 000 beloop, waarvan die klub die helfte moes betaal.⁵³⁰ Dit is as 'n besondere gebeurtenis beskou omdat dit die eerste groot projek was wat die damesklub aangepak het en ook die eerste lening van so 'n bedrag wat hulle aangegaan het.⁵³¹ Drie jaar later in 1985 is daar ook vir 'n nuwe stel spreiligte op baan vier aansoek gedoen, maar weens die swak ekonomiese toestand in die land is dit as 'n finansiële las beskou. Daarom moes daar aansoek gedoen word om 'n lening van R22 500 te verkry.⁵³² Hierdie lening sou oor 'n tydperk van vyf jaar terugbetaal

---

⁵²⁴ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 18 Augustus 1967.

⁵²⁵ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 1 Mei 1975.

⁵²⁶ US-dameshokkieklub. Notule van die Algemene Jaarvergadering, 3 Maart 1977.

⁵²⁷ US Dameshokkie- en netbalklub. Notule van komiteevergadering, 1 Mei 1978.

⁵²⁸ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 5 Junie 1978.

⁵²⁹ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 2 Mei 1979.

⁵³⁰ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 8 Februarie 1982.

⁵³¹ J.E. Wiese. 5 Oktober 2009, [jew@sun.ac.za]. "Hokkie geskiedenis". Privaat e-pos aan Hanri Laubscher [hanri_laubscher@yahoo.com].

⁵³² US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 13 Februarie 1985.

word.⁵³³ Daar is in 1986 'n pretloop gehou om fondse in te samel.⁵³⁴ In 1990 is daar R10 000 belê vir 'n kunsmatige speeloppervlak wat die mans- en damesklub kon gebruik.⁵³⁵

Probleme

Tydens 'n spesiale vergadering in September 1959 met prof. Yates, wat lid was van die Dagbestuur van die Sportkantoor (tans Sportburo), het die dameskomiteede hul besware en probleme met hom bespreek. Die grootste probleem was dat die US-dameshokkieklub se sportsekretaresse nie die dameshokkie kon reël nie omdat dit die Sportkantoor se werk was. 'n Komiteelid mag slegs aan die Sportkantoor instruksies gegee het oor dinge wat binne hul bestek geval het. Daarom het prof. Yates voorgestel dat die sportsekretaresse van die US-dameshokkieklub die eerste vergadering van die jaar, wat deur die Maties Sportkantoor gehou is, by te woon sodat die komitee haar verpligtinge aan haar kon verduidelik.

Die komiteede het ook hul misnoë uitgespreek oor die toestand van die velde. Ongelukkig was daar nie iemand wat na die velde kon omsien nie en die Sportkantoor wou ook nie baie aandag daaraan gee nie, aangesien die velde geskuif sou word.⁵³⁶ Teen die einde van die seisoen het daar 'n negatiewe gees onder die eerstespanlede geheers. Sommige spanlede het 'n swak houding openbaar wanneer hulle reggehelp is tydens wedstryde en sommiges het geen respek teenoor die skeidsregter gehad nie. Hierdie gedrag kon waarskynlik aan die gebrek aan velde en swak organisasie toegeskryf word.⁵³⁷

Om te vergoed vir die gebrek aan velde in 1960 is daar besluit om nog 'n ekstra doelhof op die veld te kry. Omdat daar planne was om 'n manskoshuis, Eendrag, op 'n deel van die veld te bou,⁵³⁸ moes daar eers uitgevind word op watter deel van die veld die beplande koshuis gebou sou word, sodat die ekstra doelhof op die regte plek opgerig kon word. Die sokkerveld was nie altyd beskikbaar nie en die Van-der-Stel-klub se velde was te ver.⁵³⁹ Weens 'n gebrek aan velde in 1961, kon daar nie genoeg aandag aan die swakker spelers óf die eerstejaars gegee word nie.

---

⁵³³ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1985.

⁵³⁴ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 13 Maart 1986.

⁵³⁵ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 12 Februarie 1990.

⁵³⁶ US-dameshokkieklub. Notule van die komiteevergadering, 3 September 1959.

⁵³⁷ US-dameshokkieklub. Notule van die komiteevergadering, 8 September 1959.

⁵³⁸ S.L. Calder. Die geskiedenis van manskoshuis op Stellenbosch, 1990, p.69.

⁵³⁹ US-dameshokkieklub. Notule van die komiteevergadering, 17 Maart 1960.

Met ongeveer 100 klublede was daar steeds slegs een baan beskikbaar, alhoewel daar Maandae en Woensdae van die sokkerklub se veld gebruik gemaak is.⁵⁴⁰

Die velde was steeds 'n probleem in 1962 en daarom was spesiale reëlins nodig ten opsigte van waar besoekende spanne sou verkleed en tee drink.⁵⁴¹ Die Mansklub het ook probleme met hul velde ondervind, omdat daar 'n nuwe dameskoshuis op een van hulle velde gebou sou word. Die langverwagte kleedkamers en klubhuis sou die volgende jaar gebruik kon word, maar daar was steeds twyfel of die grasvelde gereed sou wees. Die komitee is aangemoedig om meer spanne in te skryf aangesien die Sportkomitee daardie jaar meer velde vir die mansklub gegee het. Die rede daarvoor was omdat hulle meer spanne in die liga gehad het.⁵⁴²

Asof die klub se probleme in 1962 nie genoeg was nie, was daar 'n gebrek aan kommunikasie tussen die Sportkantoor en die dameshokkiekomitee. Die Sportkantoor het toestemming aan twee van die plaaslike skole gegee om op die klub se velde te oefen. Dit het verhoed dat die klubspelers nie kon oefen nie. Daar is besluit om beswaar aan te teken en om die Sportkantoor te versoek om 'n heining om die veld te span, aangesien die inwoners van Eendrag ook met hul motors oor die veld gery het.⁵⁴³ Die beginnershokkie het in 1965 goed begin, maar die spelers se entoesiasme het gedaal as gevolg van talle spelers wat in hoër klubspanne opgeneem is. Dit het veroorsaak dat daar te min spelers was om teen mekaar te oefen.⁵⁴⁴

Die derde- en vierdespanne het in 1967 swaargeskry as gevolg van talle beserings en akademiese stres wat hul spel beïnvloed het.⁵⁴⁵ Alhoewel al vier Matiespanne in 1976 onder die eerste drie spanne van hulle onderskeie ligas was,⁵⁴⁶ het daar groot ontevredenheid onder die spelers geheers oor 'n tekort aan afrigters, spelers se swak bywoning van oefeninge en die spanne se verlies aan motivering en dissipline. Die feit dat daar slegs een afrigter was vir twee spanne kon 'n bydraende faktor tot die swak bywoning gewees het.⁵⁴⁷

---

⁵⁴⁰ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1961, p.104.

⁵⁴¹ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 9 April 1962.

⁵⁴² US-dameshokkieklub. Notule van die Algemene Jaarvergadering, 1962.

⁵⁴³ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 31 Julie 1962.

⁵⁴⁴ US-dameshokkieklub. Notule van die Algemene Jaarvergadering, 1965.

⁵⁴⁵ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 18 Augustus 1967.

⁵⁴⁶ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1976, g.p.

⁵⁴⁷ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 6 Mei 1976.

WP-liga

Tydens die eerste helfte van die 1959-seisoen het die meeste van die wedstryde uitgereën en het dit Intervarsity ook beïnvloed. Daarom is daar 'n “opmaakwedstryd” teen Ikeys gespeel wat Maties 5-3 gewen het.⁵⁴⁸ Met 91 ingeskrewe lede in 1960⁵⁴⁹ was daar slegs een veld tot die klub se beskikking en daarom is net vier spanne in die onderskeie WP-ligas ingeskryf.⁵⁵⁰ Die oorblywende spelers is in koshuisspanne ingedeel.⁵⁵¹ Die uitslae van die WP-liga is nie gepubliseer nie, maar daar is beweer dat die eerstespan derde geëindig het. Die eerstespan het waarskynlik ook een van die hoogste doeltellings gehad met 29 doele wat in vier wedstryde aangeteken is.⁵⁵²

In die eerste helfte van die 1961-seisoen het Maties slegs twee wedstryde verloor, terwyl die tweede- en derdespanne alles gewen het. Tydens Intervarsity het Maties vir Ikeys gewen, die tweedespan het gelykop gespeel en die derdespan het ook koning gekraai.⁵⁵³ Teen die einde van die seisoen was die eerstespan (I-liga) derde op die punteleer. Die tweedespan (IRa-liga) was in die sewende plek, terwyl die derdespan (IRb-span) tweede en die vierdespan (IIb) vierde was.⁵⁵⁴ In 1962 het die tekort aan velde veroorsaak dat daar weer net vier spanne vir die WP-liga ingeskryf is.⁵⁵⁵ Die vyde- en sesdespanne sou slegs vriendskaplike wedstryde speel.⁵⁵⁶ Aangesien baie eerstejaars nie die nodige toerusting gehad het nie, is daar vir hulle tydens die eerstejaarstoernooi stokke verskaf.⁵⁵⁷

Teen die einde van die 1962-seisoen het die eerstespan die vyfde posisie op die punteleer bekleed het, terwyl die tweede-, derde- en vierdespanne onderskeidelik in die sesde, agtste en vyfde plekke geëindig het.⁵⁵⁸ Maties het in 1963 tydens Intervarsity teen Ikeys verloor.⁵⁵⁹ Die

---

⁵⁴⁸ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1959.

⁵⁴⁹ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1960.

⁵⁵⁰ US-dameshokkieklub. Notule van die Algemene Jaarvergadering, 1960.

⁵⁵¹ US-dameshokkieklub. Notule van die komiteevergadering, 8 Maart 1960.

⁵⁵² US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1960.

⁵⁵³ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1961, p.104.

⁵⁵⁴ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1961.

⁵⁵⁵ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1962, p.107.

⁵⁵⁶ US-dameshokkieklub. Notule van die Algemene Jaarvergadering, 1962.

⁵⁵⁷ US-dameshokkieklub. Notule van die Algemene Jaarvergadering, 1962.

⁵⁵⁸ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1962.

⁵⁵⁹ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1963, p.119.

Intervarsity-uitslae vir 1964 is nie gepubliseer nie.⁵⁶⁰ In 1964 het Maties die jaar met nuwe geesdrif aangepak en 'n groot verbetering was in hulle spel sigbaar,⁵⁶¹ alhoewel die derdespan na die IIR-liga afgeskuif het.⁵⁶² Die damesklub het in 1965 nie 'n noemenswaardige seisoen gehad nie⁵⁶³ en het hulle Intervarsity-wedstryd teen Ikeys ook verloor.⁵⁶⁴ In 1966 het Maties 'n moeilike seisoen met baie nederlae beleef.⁵⁶⁵

Die eerstespan het in 1966 aan die I-liga van die WP-unie deelgeneem, terwyl die tweedespan in die I-liga van die Boland-unie meegeding het. Die derde- en vierdespanne het onderskeidelik in die II- en IIR-ligas van die WP-unie gespeel. Die vierdespan was 'n koshuisspan wat elke week gewissel het.⁵⁶⁶ Tydens Intervarsity daardie jaar het Maties en Ikeys 1-1 gelykop gespeel, terwyl die tweede-, derde- en vierdespanne almal verloor het.⁵⁶⁷ Alhoewel Maties 'n vriendskaplike wedstryd teen Ikeys aan die begin van die seisoen gewen het, het Ikeys hulle laat les opsê met 0-2 tydens die belangrike Intervarsity-wedstryd.⁵⁶⁸ Die volgende seisoen (1968) moes die Maties met die sesde plek in die liga tevrede wees. Wedstryde wat deur die Maties verloor is, was met 'n baie klein doelverskil, soos die wedstryde teen Tuine en Atlanta.⁵⁶⁹

In 1969 is 'n verskeidenheid vriendskaplike wedstryde teen spanne van Van der Stel, Wellington Opleidingskollege en Boland se provinsiale span gespeel, waarvan Maties almal gewen het.⁵⁷⁰ Teen die middel van die 1969-hokkieseisoen was Maties een van die sterkste spanne in die WP-liga. Die tweede-, derde- en vierdespanne was ook bo-aan hulle onderskeie puntelyste. Tydens die jaarlikse Intervarsity het al vier Matiespanne met die louere weggestap,⁵⁷¹ met die eerstespan wat 5-0 met Ikeys afgereken het.⁵⁷² Die damesklub het ook in daardie jaar vir voornemende afrigters die geleentheid gebied om as WP-skeidsregters te gradeer. Die prestasies van die klub

---

⁵⁶⁰ US-dameshokkieklub. Notule van die Algemene Jaarvergadering, 1964.

⁵⁶¹ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1964, p.117.

⁵⁶² US-dameshokkieklub. Notule van die Algemene Jaarvergadering, 1964.

⁵⁶³ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1965, p.164.

⁵⁶⁴ *Die Matie*, XX(11):10, 10 September 1965.

⁵⁶⁵ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1966, p.175.

⁵⁶⁶ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 20 September 1966.

⁵⁶⁷ *Die Matie*, XX(7):45, 17 Junie 1966.

⁵⁶⁸ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1967, p.193.

⁵⁶⁹ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1968, p.251.

⁵⁷⁰ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1969.

⁵⁷¹ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1969, p.238.

⁵⁷² US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1969.

was alles te danke aan die geesdrif van die spelers, asook goeie organisasie en afrigting. Finansiële hulp van die Sportkantoor was ook van onskatbare waarde.⁵⁷³

Met vier spanne in die liga moes alle eer aan die tweedespan van 1970 gegee word wat eerste in hulle WP-liga geëindig het en sodoende die beker vir die beste prestasie van al die Matie-universiteitspanne verower het.⁵⁷⁴ Die 1971 seisoen is as baie suksesvol beskryf en die spelers het hokkie van goeie gehalte gespeel. Daar is egter geen resultate vir daardie jaar gedokumenteer nie en daar is nie daaroor in die plaaslike koerante berig nie.⁵⁷⁵ Die volgende jaar (1972) het Maties ongelukkig hulle Intervarsity wedstryd 0-1 teen Ikeys verloor en so ook die derdespan wie se telling 2-3 was. Die tweede- en vierdespanne het egter vir Ikeys laat les opsê, deur hulle onderskeidelik 3-0 en 1-0 te klop.⁵⁷⁶ Onder die kapteinskap van me. A. van Blerk in 1973 was die eerstespan onoorwonne in die WP-eersteliga.⁵⁷⁷ Hulle het slegs een punt afgestaan en geen span kon in die 11 wedstryde wat gespeel is, 'n doel teen hulle aanteken nie.⁵⁷⁸ Maties se tweedespan het ook in die eersteliga deelgeneem⁵⁷⁹ en het in die negende plek geëindig.⁵⁸⁰

Met ongeveer 400 ingeskrewe lede in 1974 was die damesklub se prestasies daardie jaar normaal in verhouding met die klub se grootte⁵⁸¹ omdat die eerste vier spanne in die boonste vier WP-ligas ingeskryf is.⁵⁸² Die oorblywende spelers het aan die interkoshuisliga deelgeneem.⁵⁸³ Daardie jaar was Maties vir die tweede agtereenvolgende jaar steeds onoorwonne. Hulle het tydens die eerste helfte van die seisoen 22 doele behaal, met slegs twee doele teen hulle.⁵⁸⁴ Maties het aan die einde van die seisoen die WP-liga gewen en het net een wedstryd die hele seisoen verloor.⁵⁸⁵

---

⁵⁷³ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1969, p.238.

⁵⁷⁴ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1971, p.220.

⁵⁷⁵ US-dameshokkieklub. Notule van die Algemene Jaarvergadering, 15 September 1971.

⁵⁷⁶ *Die Matie*, XXVI(9):13, 16 Junie 1972.

⁵⁷⁷ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1973, p.216.

⁵⁷⁸ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1973.

⁵⁷⁹ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1973, p.216.

⁵⁸⁰ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1973.

⁵⁸¹ US-dameshokkieklub. Verslag van damessportorganiseerder, Desember 1974.

⁵⁸² US-dameshokkieklub. Notule van die Algemene Jaarvergadering, 11 Maart 1974.

⁵⁸³ US-dameshokkieklub. Verslag van damessportorganiseerder, Desember 1974.

⁵⁸⁴ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1974, g.p.

⁵⁸⁵ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1975, g.p.

In 1975 het Maties al hulle wedstryde gewen, behalwe teen Ikeys. Die ander spanne was ook op die boonste helfte van die punteleer.⁵⁸⁶ Maties het in 1974 en 1975 slegs agt doele teen hulle afgestaan, wat 'n merkwaardige prestasie was.⁵⁸⁷ Ten spyte van al die klub se probleme in 1976 het Maties tweede geëindig, met WP-klub in die eerste plek. US II, III en IV was onderskeidelik in die derde, tweede en vyfde plekke.⁵⁸⁸ Die 1977-seisoen het op die nuwe Welgevallenbane afgeskop.⁵⁸⁹ Maties het in 1978 weer vier spanne in die eerste drie ligas gehad en teen die einde van die seisoen het US I as weners van die I-liga uit die stryd getree. US II en III het in die IR-liga en II-liga onderskeidelik derde geëindig, met US IV wat vierde in die III-liga was.⁵⁹⁰ Daar is ook vriendskaplike wedstryde in 1978 teen spanne van Strand, Van der Stel asook gemengde wedstryde teen die US-manshokkieklub, gespeel.⁵⁹¹ Maties het daardie jaar geen noemenswaardige seisoen gehad nie en moes met die tweede plek in die I-liga tevrede wees.⁵⁹²

In 1978 is daar weer vier spanne in die WP-liga ingeskryf.⁵⁹³ Talle beserings het ongelukkig die Maties se spel in die eerste helfte van die 1979-seisoen belemmer. Na die eerste helfte van die seisoen was US I (I-liga) in die vierde plek, US II (IR-liga) in die sesde plek, US III (II-liga) in die derde plek en US IV (III-liga) in die tweede plek.⁵⁹⁴ Die seisoen het egter op 'n hoër noot geëindig as waarop dit begin het. US I het die eersteliga gewen, terwyl die tweedespan ook hulle liga (IR-liga) gewen het.⁵⁹⁵

Die volgende jaar (1980) sou dit dan die eerste keer in die geskiedenis van Suid-Afrikaanse hokkie wees, wat Maties se tweedespan in die eersteliga sou deelneem.⁵⁹⁶ Die derde- en vierdespanne was onderskeidelik in die tweede en sesde plekke.⁵⁹⁷ Met meer as 100 spelers in 1980, waarvan 96 eerstejaars was,⁵⁹⁸ het Maties teen die einde van die 1980-seisoen 'n besondere

---

⁵⁸⁶ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1975, g.p.

⁵⁸⁷ Universiteit van Stellenbosch. Sportkomitee rapporte, 1973/1974.

⁵⁸⁸ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1977, g.p.

⁵⁸⁹ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1977, g.p.

⁵⁹⁰ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1978, p.240.

⁵⁹¹ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1978, p.240.

⁵⁹² US-dameshokkieklub. Voorsittersverslag 1979.

⁵⁹³ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 27 Februarie 1978.

⁵⁹⁴ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1978, p.240.

⁵⁹⁵ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 27 Februarie 1980.

⁵⁹⁶ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1980, p.197.

⁵⁹⁷ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1979, p.218.

⁵⁹⁸ US-dameshokkieklub. Voorsittersverslag 1980.

prestasie behaal deur al hulle onderskeie ligas te wen. Dit het beteken dat die derdespan die volgende seisoen in die IR-liga sou deelneem, terwyl die vierdespan in die II-liga sou meeding.⁵⁹⁹ Na die eerste helfte van die 1981-seisoen was Maties se eerstespan in die tweede plek en het die tweedespan in die sewende plek geëindig. Die IR-liga derdespan was derde, terwyl die II-liga US IV-span in die tweede plek was.⁶⁰⁰ Die resultate van die tweede helfte van die seisoen is nêrens gedokumenteer nie, selfs nie in die notule van die Algemene Jaarvergadering nie en daarom is daar geen uitslae vir die einde van die jaar nie.

In die winter van 1982 was US I in die vyfde plek (eersteliga) en US III en US V eerste in hulle onderskeie ligas.⁶⁰¹ Dit was ook die eerste jaar (1982) dat daar ses spanne aan die WP-liga deelgeneem het.⁶⁰² Aan die begin van 1983 was daar 103 ingeskrewe lede by die damesklub, waarvan 58 eerstejaars was. Dus is daar weer ses spanne ingeskryf.⁶⁰³ Na 'n opwindende seisoen het die eerste-, vyfde- en sesdespanne almal eerste in hulle onderskeie ligas geëindig.⁶⁰⁴ In 1983 het Maties aan die Nasionale klubkampioenskappe in Pietermaritzburg deelgeneem en in 'n naelbytna finaal die span van die Universiteit van Port Elizabeth met 3-0 gewen.⁶⁰⁵ Die jaar daarna (1984) het Maties 88 eerstejaars gehad waarvan 27 reeds junior provinsiale spelers was⁶⁰⁶ en daarom kon hulle ses spanne in die onderskeie ligas inskryf.⁶⁰⁷ Daardie jaar het die eerste- en tweedespanne albei in die eersteliga meegeding, terwyl die derde- en vierdespanne albei aan die tweedeliga (voorheen IR-liga)⁶⁰⁸ deelgeneem het. Die vyfde- en sesdespanne het onderskeidelik in die vyfde- en sesdeligas deelgeneem.⁶⁰⁹ Daar is nie uitsonderlike prestasies in die onderskeie ligas behaal nie, behalwe dat die vyfdespan hulle liga gewen het.⁶¹⁰

---

⁵⁹⁹ US-dameshokkieklub. Notule van die Algemene Jaarvergadering, 9 September 1980.

⁶⁰⁰ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1981, p.203.

⁶⁰¹ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1982, p.204.

⁶⁰² US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1982.

⁶⁰³ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 21 Februarie 1983.

⁶⁰⁴ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1983.

⁶⁰⁵ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1984.

⁶⁰⁶ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1984.

⁶⁰⁷ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1984, p.214.

⁶⁰⁸ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 14 Maart 1984.

⁶⁰⁹ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1984.

⁶¹⁰ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 14 Februarie 1984.

Met 52 eerstejaars wat in 1985 ingeskryf het, het die jaar belowend gelyk.⁶¹¹ Dit het dan ook gebeur en die eerste-, derde-, vyfde- en sesdespanne het almal die eerste posisie in hul onderskeie ligas beklee.⁶¹² Wat die prestasie nog meer besonders gemaak het, was die feit dat die damesklub die enigste klub was wat vier spanne in die WP-eersteliga gehad het.⁶¹³ Na die eerste helfte van die 1986-hokkieseisoen het nie een van die Matiespanne 'n noemenswaardige prestasie behaal nie, behalwe dat die eerste- en sesdespanne tweede op die WP-punteleer was.⁶¹⁴ Die volgende seisoen (1987) moes die eerstespan met die tweede plek in die WP-liga tevrede wees, terwyl die tweedespan sesde geëindig het. Daardie jaar het die Intervarsity op Stellenbosch plaasgevind en Maties het 'n duidelike tuisveldvoordeel gehad sodat hulle vir Ikeys 4-0 geklop het.⁶¹⁵

In 1988 het Maties slegs een wedstryd verloor. Hulle enigste nederlaag van die seisoen was teen Constantia met 0-2. Hulle is weer as weners van die WP-liga aangewys.⁶¹⁶ Met ledegeld van R60 per speler het Maties in 1989 steeds ses spanne in die WP-liga gehad. Daardie jaar is daar besluit dat die tweedespan voortaan as die Victoriane (Vics) sou bekendstaan.⁶¹⁷ Maties was na die eerste helfte van die seisoen in die eerste plek en Vics in 'n baie mededingende posisie (tweede plek).⁶¹⁸ Tydens Intervarsity het Maties vir Ikeys 4-0 geklop.⁶¹⁹ In 1991 is Maties se eerstespan as die WP-liga kampioen gekroon nadat hulle al 18 hul wedstryde gewen het.⁶²⁰ Dit was die vierde agtereenvolgende jaar dat Maties gewen het en Vics was die weners van die 1R-liga en daarom sou hulle die volgende seisoen (1992) in die eersteliga meeding.⁶²¹

In die eerste helfte van die 1992-seisoen was Maties steeds in die eerste plek, met die Victoriane wat in 'n stryd gewikkel was om hulle eersteligastatus te behou.⁶²² Dit was nie net die Maties wat

---

⁶¹¹ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1985.

⁶¹² *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1985, p.209.

⁶¹³ *Die Matie*, XXXXI(6):18, 9 Mei 1985.

⁶¹⁴ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 22 Julie 1986.

⁶¹⁵ *Die Matie*, Nr.8:24, 20 Augustus 1987.

⁶¹⁶ *Die Matie*, Nr.5:15,20, 19 September 1990.

⁶¹⁷ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 14 Februarie 1989.

⁶¹⁸ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1989, p.143.

⁶¹⁹ *Die Matie*, Nr.18:20, 25 Mei 1989.

⁶²⁰ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1991, p.119.

⁶²¹ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1991.

⁶²² *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1992, pp.114-115.

uigeblyk het nie, maar ook die sesdespan wat in die derdeliga gespeel het, aangesien hulle in die verlede in die vierdeliga meegeding het.⁶²³

Prestasies

Die enigste speler wat in 1965 uitgestaan het, was me. S. Strydom, maar sy kon ongelukkig nie die Proteaspan haal nie.⁶²⁴ Sedert die 1980s het die Matiesklub met rasseskrede verbeter. Met 23 spelers wat in 1981 in vier provinsiale spanne gespeel het, was dit die grootste aantal spelers op provinsiale vlak in die geskiedenis van die klub.⁶²⁵ Me. M. Muller het die volgende jaar (1982) haar SA-A-graad skeidsregtereksamen geslaag en me. M. Lightbody is as 'n nasionale keurder verkies.⁶²⁶ In 1983 is mnr. C. Rose-Innes as die WP-afrigter gekies en me. M. Lightbody as afrigter van die Skiereilandspan. Me. J. Wiese het die WP-o.21-span afgerig.⁶²⁷

Na die internasionale toernooi in Milnerton in 1984 is R. Rose-Innes (née Basson) (kaptein) en A. Meyers vir die Springbokspan gekies.⁶²⁸ Me. Lightbody is ook as een van die WP-keurders gekies.⁶²⁹ Tydens die Kampioen-van-kampioene-toernooi in 1985 het Stellenbosch stof in die ander spanne se oë geskop en mev. R. Rose-Innes is as die top doelskieter (agt) van die toernooi aangewys.⁶³⁰

Teen die einde van 1986 het Maties egter die Klub-van-die-jaar-toekenning ontvang, nadat hulle as die nuwe Suid-Afrikaanse kampioen tydens die Allied-klubtoernooi in Bloemfontein gekroon is.⁶³¹ Mnr. en mev. Rose-Innes is in 1986 onderskeidelik as die Springbok-afrigter en -bestuurder aangewys.⁶³² Me. S. Calder en me. J. King is onderskeidelik in 1988 as kaptein van die WP-A-span en die Skiereilandspan se onder-kaptein aangestel. Daardie jaar was daar altesaam 21 provinsiale spelers.⁶³³ Met die instelling van die FNB-uitkloptoernooi in 1989, het Maties dit in

---

⁶²³ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1992.

⁶²⁴ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1965, p.164.

⁶²⁵ US-dameshokkieklub. Voorsittersverslag 1981.

⁶²⁶ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1982, p.204.

⁶²⁷ US-dameshokkieklub. Nuusbrief no.2, Augustus 1983.

⁶²⁸ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1984, p.214.

⁶²⁹ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1984.

⁶³⁰ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1985.

⁶³¹ *Die Matie*, XLI(11): 20, September 1986.

⁶³² US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 22 Julie 1986.

⁶³³ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 10 Junie 1988.

1990 vir die tweede agtereenvolgende jaar gewen.⁶³⁴ Teen die einde van die 1991-seisoen het Maties vir die sesde keer die WP-klub-van-die-jaar-toekenning ontvang.⁶³⁵ Met die koms van elke nuwe seisoen het Maties se aantal provinsiale spelers gegroei en 1991 was geen uitsondering nie, met 'n rekord van 28 Maties wat in die onderskeie spanne uitblink het. Vier spelers was ook kaptein van hulle spanne en me. J. Wiese is as WP-keurder gekies. Maties het ook een speler in die SA-span en drie in die SA-B en SA-o.21-spanne gehad.⁶³⁶ Die eerstespan is in 1992 as een van die sterkste spanne op universiteitsvlak én nasionale klubvlak beskou.⁶³⁷ Met 36 spelers in verskillende provinsiale spanne in 1992 was dit voorwaar 'n aanduiding van die kwaliteitspelers wat vir Maties gespeel het. Wat dit ook uitsonderlik gemaak het, is dat elke spankaptein van die onderskeie spanne 'n Matie was.⁶³⁸

Vanaf 1988 tot 1992 was Stellenbosch se vrouehokkieklub die nasionale klubkampioen.

Kampe en kursusse

Gedurende die Aprilvakansie in 1959 het 'n voorlopige eerstespan in die “Beach Cafe” te Muizenburg tuisgegaan. Die doel van die kamp was om die potensiaal van die spelers te identifiseer. Hulle het elke dag teen verskillende klubspanne in die Skiereiland gespeel. Daar is darem nie net tyd aan wedstryde spandeer nie en die spelers het besoek aan fabriek en Groot Constantia gebring. Dit is as 'n onvergeetlike ervaring beskryf. Uit die ses wedstryde wat hulle gespeel het, kon hulle vier wen en twee gelykop speel.⁶³⁹ 'n Beginnerskursus is aan die begin van 1969 vir belangstellendes aangebied. Hierdie kursus sou vier weke duur met 'n totaal van agt lesse en elke les het 50c gekos.⁶⁴⁰

In plaas van 'n eerstespankamp in 1974 is daar besluit om 'n afrigtingskursus in Bloemfontein by te woon.⁶⁴¹ In 1975 is vier lede van die Matiespan na Johannesburg genooi om 'n Springbok hokkiekamp oor Paasaweek by te woon. Hulle was mes. A. Coates, R. Basson, M. Lightbody en A. Lombaard. Die Springbokspan sou later daardie jaar (1975) gekies word en dit sou elke speler

⁶³⁴ *Die Matie*, Nr.10:17,20, 15 September 1988.

⁶³⁵ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1992.

⁶³⁶ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1991.

⁶³⁷ *Die Matie*, Nr.2:10, 20 Augustus 1992.

⁶³⁸ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1992.

⁶³⁹ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1959.

⁶⁴⁰ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 20 Maart 1969.

⁶⁴¹ US-dameshokkieklub. Notule van Algemene Jaarvergadering, 11 Maart 1974.

R750 kos om saam met die span te toer.⁶⁴² Daar is 'n afrigtingskamp vir die klublede gedurende die Aprilvakansie gereël en die koste was R20 per persoon. Besware is egter daarteen aangeteken aangesien dit (R20) te hoog was en die studente geen studietyd sou hê nie.⁶⁴³ Die jaarlikse eerstespankamp is in 1976 op die plaas, Morgenzon, gehou en daar is baie aandag aan fiksheid en stokwerk geskenk. Daar is ook wedstryde teen Bellville, Tuine en Ikeys gereël.⁶⁴⁴ Die jaar 1978 was 'n baie bedrywige seisoen wat met 'n eerstespankamp afgeskop het.⁶⁴⁵ Die Duitse klubafripter, Erenst Willig, het daardie jaar 'n kliniek vir die Liggaamlike Opvoedingstudente en klubspelers teen R64 per sessie aangebied.⁶⁴⁶ Hy het ook 'n kliniek vir die WP-span teen R1.50 per speler per sessie aangebied,⁶⁴⁷ maar ongelukkig is hierdie kliniek swak bygewoon as gevolg van te min belangstelling.⁶⁴⁸

Daar is ook vir die eerste keer in 1982 mini-hokkie aangebied om die standaard van die laerskoolhokkie te verhoog.⁶⁴⁹ Die skolekamp het in 1982 'n jaarlikse instelling by die damesklub geword. Daar is egter nie aangeteken hoeveel skoliere daardie jaar die kamp bygewoon het nie.⁶⁵⁰ Die doel van die kamp was om die vaardighede van moontlike toekomstige Matiespelers te bevorder. Die getal skoliere wat jaarliks vir die skolekamp ingeskryf het, het tussen 200⁶⁵¹ en 400⁶⁵² gewissel. Dit is as 'n gesogte kamp beskou omdat net die beste afrigters (eerstespanlede) gebruik is om die kamp aan te bied. Dit het onder andere vir me. S. Calder ingesluit wat vir 'n paar jaar die kursusaanbieder was.⁶⁵³ Dit is as 'n baie suksesvolle kamp beskryf⁶⁵⁴ en is ook deur 'n groot aantal skoliere bygewoon. Veral in 1989 toe daar 'n rekordgetal van 38 spanne deelgeneem het.⁶⁵⁵

---

⁶⁴² US-dameshokkieklub. Notule van die Algemene Jaarvergadering, 19 Maart 1975.

⁶⁴³ US-dameshokkieklub. Notule van die komiteevergadering, 25 Maart 1975.

⁶⁴⁴ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1976.

⁶⁴⁵ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1978, p.240.

⁶⁴⁶ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 21 Maart 1978.

⁶⁴⁷ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 6 April 1978.

⁶⁴⁸ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 20 April 1978.

⁶⁴⁹ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1982, p.204.

⁶⁵⁰ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1992.

⁶⁵¹ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 13 Februarie 1985.

⁶⁵² US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 13 Maart 1986.

⁶⁵³ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1991.

⁶⁵⁴ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1987.

⁶⁵⁵ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1989, p.143.

Toernooie

Maties het in 1971 nie goed gevaar tydens die SAU-toernooi in Durban nie en die organisasie van die toernooi het ook veel te wense oorgelaat.⁶⁵⁶ Tydens die Kampioen-van-kampioene-toernooi in 1991 het Maties vir die vierde agtereenvolgende jaar die toernooi gewen nadat hulle die Universiteit van Pretoria in die finaal met 3-0 geklop het. 'n Toeskouer het die spel soos volg beskryf: "Superb hockey, team effort and spirit, but most of all 'heart'".⁶⁵⁷ Tydens die interklubtoernooi in 1992 wat tussen buiteklubs van die omliggende dorpe en sewe Matiespanne plaasgevind het, kon Maties weereens hul vermoëns bewys deur daardie toernooi ook te wen.⁶⁵⁸ Maties het die Kampioen-van-kampioene-toernooi sewe keer tussen 1985 en 1992 gewen.⁶⁵⁹

Toere

Die beplande Muizenburgtoer in 1960 moes afgestel word as gevolg van 'n noodtoestand (na Sharpeville) wat in die land geheers het.⁶⁶⁰ 'n Gekombineerde tweede-, derde- en vierdespan het in 1969 'n baie suksesvolle drieweeklange toer na Rhodesië (tans Zimbabwe) onderneem. Daar het ook in Augustus toerspanne van Oos-Londen en naburige distrikte in Matieland besoek afgelê.⁶⁶¹ Die hoogtepunt van 1973 was beslis die Duitse Harvestehüder-toerspan wat Stellenbosch besoek en met 2-1 geseëvier het.⁶⁶² Tydens die Aprilvakansie in 1976 het die SA-span wat as die Nomads bekend gestaan het, oorsee getoer met twee Maties naamlik mes. R. Rose-Innes en C. Nicholson in die span.⁶⁶³

Drie jaar later (1979) het Maties se eerstespanne van die mans- en damesklubs 'n uitnodiging van Oranjemund ontvang om 'n vriendskaplike wedstryd gedurende die Paasnaweek teen hulle te speel. Dit sou elke speler R50 kos, wat die vliegtuigkaartjie en verblyf ingesluit het.⁶⁶⁴ Gedurende die Septembervakansie van 1982 het die eerstespan na Namibië getoer. Hulle het die spanne van Keetmanshoop, Ramblers & Banke, United & Kolleges, SKW & Wanderers gewen en teen 'n

---

⁶⁵⁶ Universiteit van Stellenbosch. Notules van dagbestuur, 16 Augustus 1971.

⁶⁵⁷ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1991.

⁶⁵⁸ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1992.

⁶⁵⁹ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1992.

⁶⁶⁰ US-dameshokkieklub. Notule van die komiteevergadering, 13 April 1960.

⁶⁶¹ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1969.

⁶⁶² US-dameshokkieklub. Notule van die komiteevergadering, g.d. 1973.

⁶⁶³ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1976.

⁶⁶⁴ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 28 Maart 1979.

gekombineerde Namibiese span verloor.⁶⁶⁵ In 1983 is daar beplan om 'n oorsese toer te onderneem. Hierdie toer sou plekke soos Madrid, Londen, Amsterdam, Parys, Keulen, München, Hinterglen en Wene insluit.⁶⁶⁶ Ongelukkig is die toer weens te min belangstelling gekanselleer.⁶⁶⁷

'n Hokkietoeur na Mosselbaai in 1984 is deur 14 klubspelers, onder leiding van me. J. Wiese, onderneem waar hulle vier uit die ses wedstryde gewen, een gelykop gespeel en een verloor het. Hulle het onder andere teen spanne van George, Oudtshoorn, Knysna en Mosselbaai meegeding.⁶⁶⁸ Daar is reeds in 1985 begin om 'n Europese toer vir 1986 te beplan. Dit sou ongeveer vier weke duur met binnenshuise en veldwedstryde in die eerste drie weke. Daarna sou hulle die laaste week gaan ski.⁶⁶⁹ Hierdie toer is egter as gevolg van swak ekonomiese toestande afgestel.⁶⁷⁰

'n Nie-amptelike oorsese toer is in 1989 deur me. S. Calder georganiseer. Dit het in die Desemberavakansie plaasgevind en elke speler was vir sy eie vliegkaartjie verantwoordelik. Die span het hulself die Stellenbosch Nomads gedoop en teen spanne van Engeland, Nederland, Oostenryk, Switserland en België gespeel. Dit was die eerste keer wat die Maties op 'n kunsoppervlak gespeel het en hulle kon vir Engeland 3-1 wen. Dit was ook die eerste keer sedert 1976 dat Suid-Afrika weer in Nederland kon speel en hulle het Amsterdam met 3-0 geklop. Met hulle derde wedstryd, teen 'n span van Brussels, het Suid-Afrika met 3-0 geseëvier. In Oostenryk het die Nomads teen die tuisspan asook teen 'n Weense klubspan verloor. Die Nomads het een wedstryd teen Switserland gewen en een verloor.⁶⁷¹

AFRIGTERS

Die dameshokkieklub het sedert hulle ontstaan nie 'n permanente afrigter gehad nie. Die klubkapteine of goeie spelers wat vir Kaapstad se klubs gespeel het, moes die spanne afrig. Die klub het eers in 1954 'n permanente afrigter, me. Beatrice Wiid wat self 'n student was, gekry.⁶⁷² Aan die einde van 1961 het me. Beatrice Wiid, Maties se beste afrigter, die klub verlaat om na

---

⁶⁶⁵ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 20 Oktober 1982.

⁶⁶⁶ US-dameshokkieklub. Notule van die Algemene Jaarvergadering, 1 Maart 1983.

⁶⁶⁷ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 26 Julie 1983.

⁶⁶⁸ *Die Matie*, XXXX(11):23, 25 Oktober 1984.

⁶⁶⁹ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 30 Julie 1984.

⁶⁷⁰ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 17 Oktober 1985.

⁶⁷¹ *Die Matie*, Nr.13:23, 3 Maart 1989.

⁶⁷² Smuts, K. Telefoniese onderhoud, 28 Mei 2010.

Amerika te gaan.⁶⁷³ Die hulp en leiding van me. Edith Katzenellenbogen in 1962 in haar plek was van onskatbare waarde.⁶⁷⁴ Nadat me. Margaret Lightbody die Maties en Vics 11 jaar afgerig het, het sy in 1984 besluit om uit te tree. Onder haar afrigting het die eerstespan die WP-liga ses keer gewen en 10 Springbokspelers opgelewer.⁶⁷⁵ Sien Bylaag D vir 'n volledige lys van afrigters.

SOSIALE HOOGTEPUNTE VAN DIE KLUB

Gedurende April 1976 is die nuwe Welgevallenvelde behoorlik ingewy deur 'n vertoonwedstryd tussen die huidige Maties en oud-Matiespan.⁶⁷⁶ Daardie jaar is daar ook gemengde wedstryde saam met die manshokkieklub met 'n braai daarna gereël.⁶⁷⁷

In die sewentigerjare is daar 'n poging aangewend om die gees onder die spelers te verbeter. Dit is gedoen deur 'n kaart van Suid-Afrika in die klubhuis op te sit. Al die verdedigende spelers het by Kaapstad begin terwyl alle aanvallende spelers by Johannesburg op die kaart begin het. Vir elke kilometer wat elkeen op die bergpad gehardloop het, is daar 'n kilometer op die kaart gemerk. Die groep spelers, aanvallend of verdedigend, wat eerste hulle bestemming bereik, Johannesburg of Kaapstad, sou die weners wees. Die vierdespan het daardie kompetisie gewen.⁶⁷⁸

Met die openingswedstryd in 1980 tussen die oud-Maties en die eerstespan, wat besig was om 'n jaarlikse instelling te word, het die oud-Maties bewys hulle is oud maar nog nie koud nie en het hulle die wedstryd gewen.⁶⁷⁹

Daar is in 1981 'n fondsinsameling, modeparade en kaas-en-wyn-funksie beplan.⁶⁸⁰ Die modeparade se klere en die platform sou deur Truworths geborg word. Daar was reeds vyf finaliste gekies,⁶⁸¹ maar ongelukkig moes die modeparade afgestel word weens swak ondersteuning.⁶⁸² 'n Spesiale vergadering is in 1982 belê om die klubgees en atmosfeer te bespreek, aangesien die sosiale kant van die klub deur klublede baie afgeskeep is. Daar is gevoel

---

⁶⁷³ US-dameshokkieklub. Notule van die Algemene Jaarvergadering afsluiting, 1961.

⁶⁷⁴ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1962, p.107.

⁶⁷⁵ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1984.

⁶⁷⁶ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 19 Maart 1976.

⁶⁷⁷ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 31 Augustus 1976.

⁶⁷⁸ Lightbody, M. Persoonlike onderhoud. 13 April 2010.

⁶⁷⁹ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1980, p.197.

⁶⁸⁰ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 26 Februarie 1981.

⁶⁸¹ US-dameshokkieklub. Notule van spesiale vergadering, 10 Maart 1981.

⁶⁸² US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 4 Mei 1981.

dat die lede self vir die atmosfeer in die klub verantwoordelik was en dat alles van die lede se houding afgehang het.⁶⁸³

Tydens die oud-Matie-reünie in 1983 is die nuwe spreiligte ingewy, 'n wedstryd tussen die Matiespanne van 1973 en 1983 gespeel en die feesvieringe is met 'n braai afgesluit.⁶⁸⁴ Daar was 'n sigbare verandering in die gees en entoetiesme tussen die spelers. Hierdie verandering kon aan die kroegtoonbank en veerpyltjebord toegeskryf word wat tot die atmosfeer van die klub bygedra het. Die nuwe televisie en videomasjien het ook handig te pas gekom om na internasionale en provinsiale wedstryde op band te kyk. Braaivleisfunksies wat gedurende die jaar aangebied is, is egter swak deur spelers van die laer spanne bygewoon. Die rede daarvoor kon wees omdat daardie spelers hulself minder belangrik geag het as die boonste spanne.⁶⁸⁵

In 1984 is die oud-Matie-reünie goed bygewoon en daar is gepoog om soms na oefeninge 'n braaivleis-en-video/Hot Dog aande te hou. Een spesifieke aand is daar 'n video van die Olimpiese Spele in Los Angeles vertoon en dit is goed deur die klublede ondersteun. Daar is ook 'n gholfdag op die Stellenboschbaan gereël. Die fietsrit na die Strand is uiters swak ondersteun weens 'n gebrek aan belangstelling, terwyl die hokkiedans, wat die mansklub by die Wynroete Hotel gereël het, weer goed ondersteun is.⁶⁸⁶

Om 1985 af te skop, is daar 'n ken-mekaar-braai na die eerste oefening van die seisoen gereël. Daar was ook 'n uitstappie met tee en botterbroodjies saam met die mansklub. As gevolg van min belangstelling het die beplande gholfdag nie plaasgevind nie, alhoewel die hokkiedans in die Picardi Hotel 'n rekordbywoning gehad het.⁶⁸⁷

Die jaarlikse oud-Matie-reünie in 1986 het R6.50 per persoon gekos en 'n braai ingesluit.⁶⁸⁸ Daar is ook 'n interklub-veerpyltjie-kompetisie in die klubhuis gehou.⁶⁸⁹ Die jaar is met 'n gesellige hokkiedans by die Metropole Hotel in die Strand afgesluit, wat R35 per paartjie gekos het.⁶⁹⁰

---

⁶⁸³ US-dameshokkieklub. Notule van spesiale vergadering, 31 Maart 1982.

⁶⁸⁴ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 21 Februarie 1983.

⁶⁸⁵ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1983.

⁶⁸⁶ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1984.

⁶⁸⁷ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1985.

⁶⁸⁸ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 12 Februarie 1986.

⁶⁸⁹ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 8 April 1986.

⁶⁹⁰ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 21 Augustus 1986.

SAMESMELTING VAN DIE MANS- EN DAMESHOKKIEKLUBS

Op Vrydag 16 Oktober 1992 het die mans- en dameshokkieklubs saamgesmelt,⁶⁹¹ en dit sou voortaan net as die US-hokkieklub bekendstaan.⁶⁹² Die rede vir die samesmelting was die rasionaliseringsbeleid van die universiteit.⁶⁹³ Dit het dus die einde van die 89 jaar waarin die dames afsonderlik gefunksioneer het, beteken.⁶⁹⁴ Omdat die mans- en dameshokkieklubs baie lank afsonderlik bestaan het, sou dit 'n groot aanpassing verg om saam te werk. Die rede daarvoor was dat die manskomitee hoofsaaklik uit ouer persone met een of twee studente bestaan het, terwyl die dameskomitee slegs uit studente en die sportbestuurder bestaan het. Die dames het ook ses spanne gehad, in vergelyking met die vier spanne van die mansklub.⁶⁹⁵

SAMEVATTING

Met die ledetal wat jaarliks gewissel het, het die damesklub in 1963 'n rekordgetal van 250 lede gehad. Daar was egter finansiële probleme wat die bestuur van die klub bemoeilik het. Die grootste rede daarvoor was ledegeld wat nie betyds betaal is nie, en daar is ook nie behoorlik boekgehou nie. Die grootste probleem wat die klub ondervind het, was die tekort aan hokkievelde. Dit het 'n groot invloed op die ledetal en die gehalte van spel gehad. Dit het die Matiespanne egter nie gekeer om hulle beste te lewer nie en daarom het hulle 'n groot aantal provinsiale en nasionale spelers opgelewer. Spanne waarin Matiesspelers verteenwoordig is, was die WP-A, Skiereilandspan (WP-B), WP-o.21-span, SAU-spanne, Proteaspan en die Springbokspan.

Daar is gepoog om jaarliks 'n eerstespankamp te onderneem om die span voor te berei vir die liga wat voorgelê het. Hulle het darem nie net hard geoefen nie en het dikwels 'n paar besienswaardighede in die omgewing gaan besigtig. Behalwe vir bogenoemde kamp is toere na verskillende bestemmings in Suid-Afrika en selfs oorsee onderneem.

Alhoewel dit soms duidelik was dat die laer spanne minderwaardig gevoel het, is daar alles in die klubkomitee se vermoë gedoen om almal spesiaal te laat voel. Daarom is daar gereeld braaie en

---

⁶⁹¹ *Die Matie*, Nr.5:9, 15 Oktober 1992.

⁶⁹² US-dameshokkieklub. Notule van Algemene Jaarvergadering, 16 Oktober 1992.

⁶⁹³ *Eikestadnuus*, 25 September 1992, p.26.

⁶⁹⁴ *Die Matie*, Nr.5:9, 15 Oktober 1992.

⁶⁹⁵ J.E. Wiese. 5 Oktober 2009, [jew@sun.ac.za]. "Hokkie geskiedenis". Privaat e-pos aan Hanri Laubscher [hanri_laubscher@yahoo.com].

ander sosiale geleenthede gereël. Die gees onder die spelers was besonder goed en sommige hokkievriendskappe was nie net spelgebonde nie, maar van so 'n aard dat hulle selfs vir mekaar Kersgroete en Nuwejaarswense gestuur het.⁶⁹⁶

Daar is ook jaarliks fondsinsamelings gehou om die klub se finansies aan te vul, maar dit het ongelukkig die meeste van die tyd misluk weens gebrekkige belangstelling onder die klublede. Dit was altyd 'n probleem om spelers ná wedstryde met hulle opponente te laat sosialiseer, alhoewel die sosiale byeenkomste in die Kaap ná wedstryde goed bygewoon is. Dit was egter altyd dieselfde groep mense wat dit bygewoon het; gewoonlik die eerste- en tweedespanne.⁶⁹⁷

Nadat die damesklub vir 89 jaar afsonderlik gefunksioneer het, het die mans- en damesklubs in 1992 saamgesmelt om die US-hokkieklub te vorm en is dit steeds hoe hulle vandag bekendstaan.

---

⁶⁹⁶ C.C. Rossouw. 5 Oktober 2009, [cr@sun.ac.za]. "Maties hokkie geskiedenis". Privaat e-pos aan Hanri Laubscher [hanri_laubscher@yahoo.com].

⁶⁹⁷ J.E. Wiese. 5 Oktober 2009, [jew@sun.ac.za]. "Hokkie geskiedenis". Privaat e-pos aan Hanri Laubscher [hanri_laubscher@yahoo.com].

HOOFSTUK NEGE

TOPPRESTEERERS

SHIRLEY GRACE

Shirley Grace is op 4 Oktober 1937 in Vryburg gebore. Tot en met standerd twee (graad vier) het sy in 'n plaasskool onderrig ontvang waarna sy by 'n klooster in Mafikeng tot matriek skoolgegaan het. Op skool het sy Bechuanaland (nou Botswana) se hokkiespan in 1952 en weer in 1954 verteenwoordig.⁶⁹⁸

As Liggaamlike Opvoeding-student⁶⁹⁹ op Stellenbosch het Beatrice Wiid, 'n dosent aan die Universiteit, haar potensiaal raakgesien.⁷⁰⁰ Sy het WP by 'n interprovinsiale toernooi in Klerksdorp in 1957 verteenwoordig waarna sy as 'n C-speler gegradeer is. Hierdie gradering het beteken dat sy 'n baie belowende speler was en dat sy nog groot hoogtes kon bereik. Later daardie jaar (1957) is sy vir die gekombineerde SAU-span gekies en daarna vir die Proteaspan wat teen die einde van die jaar oorsee sou toer. In 1958 is sy weer vir die WP-span gekies en ook na die Springbokproewe genooi. Daar het sy onder die finale 22 spelers geëindig. Sy is weer vir die gekombineerde SAU-span gekies. Haar lewenslange droom is bewaarheid nadat sy 'n brief van die ASA & RWHA in 1958 ontvang het wat haar in kennis gestel het dat sy vir die Springbokspan gekies is.⁷⁰¹

Hierdie span het op 13 Februarie 1959 na Engeland, Skotland en Ierland vertrek en daarna na Nederland vir die Internasionale Toernooi. Daardie jaar het sy die eerste student in die universiteit se geskiedenis geword om Springbokkleure vir hokkie te ontvang. Dit was alles te danke aan me. Beatrice Wiid wat haar potensiaal raakgesien het.⁷⁰² Shirley het in 1960 weer vir die Proteaspan uitgedraf.⁷⁰³

---

⁶⁹⁸ S. du Toit. Telefoniese onderhoud, 14 Mei 2010.

⁶⁹⁹ *Die Matie*, XII(11):14, 19 September 1958.

⁷⁰⁰ S. du Toit. Telefoniese onderhoud, 14 Mei 2010.

⁷⁰¹ *Die Matie*, XII(11):14, 19 September 1958.

⁷⁰² S. du Toit. Telefoniese onderhoud, 14 Mei 2010.

⁷⁰³ H.B. Thom. *Stellenbosch 1866-1966*, 1966, p. 573.

LAURETTA MAREE (née BOSHOF)

Laurette Maree (née Boshoff) is op 1 Januarie 1941 in Vryheid, Natal gebore. Sy was in Nuwe Republiek Laerskool Vryheid en in die Voortrekker Hoërskool in Pietermaritzburg.⁷⁰⁴ Op skool het sy hokkie vir die eerstespan gespeel, was 'n goeie atleet en het tennis vir ontspanning beoefen.⁷⁰⁵ Na skool het sy op Stellenbosch 'n BA-graad gevolg voor haar senior onderwysdiploma.⁷⁰⁶ Sy het in haar studentejare vir WP gespeel en was 'n staatmaker in die Matiespan, waar sy vanaf haar eerstejaar vir Maties se eerstespan gespeel het. Sy het in 1958 as eerstejaar 'n plek in die dameskoshuis Minerva gekry en in 1962 is sy verkies tot onder-primaria van Lydia.⁷⁰⁷

In 1959 is sy vir die WP-span gekies en sy het die volgende jaar (1960) vir die Proteaspan gespeel.⁷⁰⁸ Sy het saam met dié span na Europa getoer en het 26 uit die 58 doele aangeteken. Sy is in 1961/62 weer vir die Proteaspan gekies en dié keer was sy ook onder-kaptein van die span. In 1962 het sy weer die WP verteenwoordig. Sy het 'n merkwaardige 46 doele uit die 115 van daardie seisoen aangeteken. Sy het daarna vir Natal hokkie gespeel en het ongelukkig in 1963 die Springbokproewe net-net misgeloop omdat sy die aand voor die proewe in die huwelik getree het. 'n Jaar later, op haar huwelikshedenking, het sy die eer gehad om die tweede Matie Springbok te word. In haar finale jaar het sy vir oulaas vir die Proteaspan gespeel en het die voorreg gehad om as onder-kaptein verkies te word. Een van die oud-Springbokke van 1936 het tydens 'n wedstryd opgemerk “sy speel hokkie soos uit 'n boek uit”.⁷⁰⁹

ARLENE WILEY (née COATES)

Arlene Coates is op 23 Julie 1954 in Vishoek gebore en het haar skooljare in Laer- en Hoërskool Vishoek deurgebring. Daarna het sy BA Liggaamlike Opvoeding (vandag bekend as Sportwetenskap) op Stellenbosch studeer.⁷¹⁰ Sy het in 1972 vir die eerste keer vir die WP-span en ook die Proteaspan gespeel. Sy het die volgende jaar (1973) weer die prestasies herhaal,⁷¹¹ maar

---

⁷⁰⁴ L. Maree. Telefoniese onderhoud, 4 Desember 2009.

⁷⁰⁵ L. Maree. Persoonlike onderhoud, 12 Desember 2009.

⁷⁰⁶ L. Maree. Telefoniese onderhoud, 4 Desember 2009.

⁷⁰⁷ *Die Matie*, XIX(9):10, 7 Augustus 1964.

⁷⁰⁸ H.B. Thom. *Stellenbosch 1866-1966*, 1966, p. 573.

⁷⁰⁹ *Die Matie*, XIX(9):10, 7 Augustus 1964.

⁷¹⁰ A. Wiley. Telefoniese onderhoud, 27 Mei 2010.

⁷¹¹ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1973.

dié keer het sy ook haar Springbokkleure vir twee toetse teen 'n Nederlandse toerspan verwerf.⁷¹² Arlene was in 1974 en 1975 steeds in die WP-span asook die Proteaspan in 1974.⁷¹³ In 1975 het sy baie goed by die interprovinsiale toernooi vertoon en was slegs een van drie dames wat as 'n A-klas speler geklassifiseer is. Sy was ook lid van die Springbokspan wat later daardie jaar na die VSA vertrek het.⁷¹⁴ 'n Groot eer het haar te beurt geval toe die Presidentsmedalje vir die Sportvrou van die Jaar in 1976 aan haar oorhandig is. Sy was ook lid van die SA-o.25-span wat later daardie jaar na Europa getoer het.⁷¹⁵

CLAIRE NICHOLSON

Claire Nicholson is op 8 September 1950 in Port Elizabeth gebore. Haar skoolopleiding het sy by Laerskool Johannesburg se Meisieskool en daarna Kingsmead Kollege ontvang. Vir naskoolse opleiding het sy vanaf 1969 tot 1973 'n vier-jaar onderwysdiploma by Johannesburg Kollege gevolg en gespesialiseer in Liggaamlike Opvoeding en senior Biologie. Daarna het sy vir 18 maande by Sir Pierre van Ryneveld Hoërskool onderwys gegee. Sy het in 1974 'n "British Council Scholarship" ontvang om vir een jaar 10 verskillende hoërskole in die Verenigde Koninkryk, wat in Liggaamlike Opvoeding spesialiseer, te besoek.⁷¹⁶

In 1975 het sy 'n BA-graad aan die Universiteit van Kaapstad begin studeer. Tydens haar studies is sy vir die WP-span asook die SAU-span verkies. Sy is in 1976 na die Universiteit van Stellenbosch om haar studies te voltooi.⁷¹⁷ Sy het vir Maties se eerstespan doelwagter gespeel⁷¹⁸ en is daardie jaar⁷¹⁹ asook die volgende jaar (1977), weer vir die WP- en Springbokspanne gekies.⁷²⁰

⁷¹² *Die Matie*, XXIX(10):12, 25 Julie 1975.

⁷¹³ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1975.

⁷¹⁴ *Die Matie*, XXIX(10):12, 25 Julie 1975.

⁷¹⁵ *Die Matie*, XXX(9):16, 11 Junie 1976.

⁷¹⁶ C. Nicholson. 16 November 2009, [claire@iconage.co.za]. "Maties hokkie geskiedenis". Privaat e-pos aan Hanri Laubscher [hanri_laubscher@yahoo.com].

⁷¹⁷ C. Nicholson. 16 November 2009, [claire@iconage.co.za]. "Maties hokkie geskiedenis". Privaat e-pos aan Hanri Laubscher [hanri_laubscher@yahoo.com].

⁷¹⁸ *Die Matie*, XXXI(7):11, 29 Julie 1977.

⁷¹⁹ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1976; C. Nicholson. 16 November 2009, [claire@iconage.co.za]. "Maties hokkie geskiedenis". Privaat e-pos aan Hanri Laubscher [hanri_laubscher@yahoo.com].

⁷²⁰ US-dameshokkieklub. Voorsittersverslag 1977; C. Nicholson. 16 November 2009, [claire@iconage.co.za]. "Maties hokkie geskiedenis". Privaat e-pos aan Hanri Laubscher [hanri_laubscher@yahoo.com].

RENNIE ROSE-INNES (née BASSON)

Rennie Rose-Innes is op 21 November 1951 in Montagu gebore en was in Montagu Laerskool op skool. Daarna was sy na die Hoër Meisieskool Rhenish op Stellenbosch. Haar naskoolse opleiding sluit 'n BA-graad in Liggaamlike Opvoeding, Sekondêre Onderwysdiploma en 'n Honneursgraad in Liggaamlike Opvoeding in.⁷²¹

In 1972 het Rennie Basson vir die eerste keer vir WP gespeel en daarna die provinsie tot 1978 verteenwoordig. Sy is in 1972 as kaptein van die Proteaspan aangewys en was dit tot 1974. Dieselfde jaar (1974) is sy ook as onder-kaptein van die Springbokspan aangewys.⁷²² Sy is in 1975 met die US manshokkieafripter, Cari Rose-Innes getroud.⁷²³ Sy het in 1977 vir WP en Suid-Afrika se B-spanne gespeel. In 1978 is sy weer vir dieselfde spanne gekies, maar hierdie keer was sy kaptein van albei.⁷²⁴ Sy het vanaf 1979 tot 1984 geen hokkie gespeel nie om met 'n gesin te begin. In 1984 is sy weer as die kaptein van die WP-span aangewys.⁷²⁵ Daardie jaar het sy weer eens die Springbokspan gehaal, wat drie wedstryde teen 'n besoekende toerspan gespeel het. Sy was boonop die kaptein.⁷²⁶ In 1985 het die geskiedenis homself herhaal met haar as die kaptein van die WP- sowel as die Springbokspanne.⁷²⁷ In 1987 het sy vir die laaste keer as die kaptein van die WP-span gespeel.⁷²⁸

DEBBIE CROMHOUT

Debbie Cromhout is op 21 Junie 1955⁷²⁹ in Pietermaritzburg, Natal gebore.⁷³⁰ Sy het by Maidstone Laerskool asook Laerskool Oakford skoolgegaan. Tydens haar hoërskooljare het sy

---

⁷²¹ L.G.J.R. Rose-Innes. 7 Oktober 2009, [rri@sun.ac.za]. "Maties hokkie geskiedenis". Privaat e-pos aan Hanri Laubscher [hanri_laubscher@yahoo.com].

⁷²² US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1972, 1973, 1974.

⁷²³ L.G.J.R. Rose-Innes. 7 Oktober 2009, [rri@sun.ac.za]. "Maties hokkie geskiedenis". Privaat e-pos aan Hanri Laubscher [hanri_laubscher@yahoo.com].

⁷²⁴ *Die Matie*, XXXII(10):11, 11 Augustus 1978.

⁷²⁵ US-dameshokkieklub. Voorsittersverslag 1984.

⁷²⁶ *Die Matie*, L(7):18, 23 Augustus 1984.

⁷²⁷ US-dameshokkieklub. Voorsittersverslag 1985.

⁷²⁸ US-dameshokkieklub. Voorsittersverslag 1987.

⁷²⁹ US-dameshokkieklub. Sportkomitee rapporte, Prestasies 1979.

⁷³⁰ J. Jordaan. 16 November 2009, [jordaans@gmail.com]. "Maties hokkie geskiedenis". Privaat e-pos aan Hanri Laubscher [hanri_laubscher@yahoo.com].

onderrig by Northlands Meisieskool ontvang⁷³¹ en het sy vir Suid-Natal hokkie gespeel.⁷³² Sy het in 1976 vir die eerste keer provinsiale klere ontvang.⁷³³ Danksy haar afrigter, me. Margaret Lightbody, wat haar potensiaal raakgesien het, is sy in 1977 vir die WP-o.21-span⁷³⁴ en in 1979 vir die Skiereilandspan asook die Proteaspan gekies.⁷³⁵

In 1980 het sy as finale jaar Liggaamlike Opvoedkunde student aan die US die Sportvrou van die Jaar-toekenning ontvang.⁷³⁶ Daardie jaar het sy vir die eerste keer aan die Springbokproewe deelgeneem en vir haarself 'n plek in die span oopgespeel.⁷³⁷ Sy was die “Charlie” se Supersportvrou van die Jaar in 1980, het saam met die Nomads-hokkiespan oorsee gaan toer, vir WP gespeel en was die kaptein van die SAU-span wat later daardie jaar oorsee getoer het.⁷³⁸ Die volgende jaar (1981) het sy steeds vir die WP-span gespeel en is weer as lid van die Proteaspan gekies. Sy het vir die tweede agtereenvolgende jaar (1981) die “Charlie” se Supersportvrou-toekenning ontvang.⁷³⁹

ANNEMARIE MEYER

Annemarie Meyer was 'n Huis Ten Bosch-inwoner en van die Bethlehem-distrik in die Oranje-Vrystaat afkomstig. Sedert standerd twee (graad vier) het sy hokkie beoefen en in haar hoërskooljare het sy vir vier jaar vir Noord-Vrystaat gespeel. In haar eerste jaar (1980) in Stellenbosch het sy reeds vir Maties se eerstespan gespeel en ook haar eerste verskyning in die SAU-span gemaak. Daarna is sy vir die WP-o.21-span gekies. Sedert 1981 het sy vir die WP-seniorspan uitgedraf asook vir die gekombineerde SAU-span. In Junie 1982 is sy vir die Springbokspan gekies, maar groot was die teleurstelling nadat die visums van die Pumas van Argentinië, teen wie hulle sou speel, teruggetrek is. Annemarie was nie net die jongste speler in

---

⁷³¹ US-dameshokkieklub. Sportkomitee rapporte, Prestasies 1979; J. Jordaan. 16 November 2009, [jordanfs@gmail.com]. “Maties hokkie geskiedenis”. Privaat e-pos aan Hanri Laubscher [hanri_laubscher@yahoo.com].

⁷³² US-dameshokkieklub. Sportkomitee rapporte, Prestasies 1979.

⁷³³ J. Jordaan. 16 November 2009, [jordanfs@gmail.com]. “Maties hokkie geskiedenis”. Privaat e-pos aan Hanri Laubscher [hanri_laubscher@yahoo.com].

⁷³⁴ US-dameshokkieklub. Voorsittersverslag 1977; J. Jordaan. 16 November 2009, [jordanfs@gmail.com]. “Maties hokkie geskiedenis”. Privaat e-pos aan Hanri Laubscher [hanri_laubscher@yahoo.com].

⁷³⁵ US-dameshokkieklub. Voorsittersverslag 1979.

⁷³⁶ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1980, p.223.

⁷³⁷ J. Jordaan. 16 November 2009, [jordanfs@gmail.com]. “Maties hokkie geskiedenis”. Privaat e-pos aan Hanri Laubscher [hanri_laubscher@yahoo.com].

⁷³⁸ *Die Stellenbosse Student*, Jaarbladuitgawe 1980, p.223.

⁷³⁹ *Die Matie*, XXXVI(10):14, 17 September 1981.

die Springbokspan nie, maar ook die enigste een van twee dames wat Afrikaanssprekend was.⁷⁴⁰ Toe sy in 1983 weer vir die Springbokspan gekies is, was sy steeds die jongste speler in die span. Sy het ook vir die Proteaspan gespeel. In binnenshuisehokkie het sy vir WP se B-span gespeel en was steeds 'n eerstespanspeler vir Maties.⁷⁴¹ Sy is in 1984 vir die vierde agtereenvolgende jaar vir die Springbokspan gekies, wat drie wedstryde teen 'n besoekende toerspan, die “Allied Bluebirds,” gespeel het.⁷⁴² Die “Allied Bluebirds” se span is saamgestel uit spelers wat aan die spesifieke jaar (1984) se wêreldtoernooi deelgeneem het.⁷⁴³ In daardie jaar is sy vir die WP-binnenshuise span sowel as die WP-veldhokkiespan gekies.⁷⁴⁴

SHERYLLE CALDER

Sherylle Luzanne Calder is op 26 Augustus 1960 in Bloemfontein gebore en het aan Hoërskool Brebner gematrikuleer.⁷⁴⁵ Sy het haar eerste hokkiewedstryd op die ouderdom van agt gespeel⁷⁴⁶ en alreeds in standaard sewe (graad nege) klubhokkie gespeel. Sy was sterk gemotiveer deur haar vader wat ook 'n goeie hokkiespeler was. Sy het vir die skoolspan en interprovinsiale skolehokkie vir OVS gespeel en was kaptein van albei.⁷⁴⁷ In haar tweede jaar by Kopsies het sy Springbokkleure gekry.⁷⁴⁸ In 1982 en 1983 het sy haar verskyning by die jaarlikse Prestige-wedstryd gemaak. Die jaar daarna (1984) het sy vir die Springbokke teen die “Blue Birds” gespeel⁷⁴⁹ en in 1985 weer aan die Prestige-wedstryd deelgeneem.

Nadat sy haar Honneursgraad in Menslike Bewegingskunde by UOVS verwerf het, het sy besluit om haar Meestersgraad by die Universiteit van Stellenbosch te doen. In 1985⁷⁵⁰ en 1986 het Sherylle Calder Springbokkleure vir binnenshuise hokkie en veldhokkie verwerf. Sy het vir Maties se eerstespan gespeel, is gekies vir die SAU-span en het binnenshuise hokkie en

⁷⁴⁰ *Die Matie*, XXXVIII(8):19, 19 Augustus 1982.

⁷⁴¹ *Die Matie*, XXXIX(10):15, 9 September 1983.

⁷⁴² *Die Matie*, L(7):10, 20 September 1984.

⁷⁴³ *Die Matie*, 4:18, 30 Maart 1988.

⁷⁴⁴ US-dameshokkieklub. Voorsittersverslag 1984.

⁷⁴⁵ *Die Matie*, Nr.8:14, 8 Maart 1990.

⁷⁴⁶ P. McNaught Davis. *Woman behind the Boks*. Get it magazine, 1(6):13, Oktober 2008.

⁷⁴⁷ S. Calder. 23 Julie 2010, [scalder@drsherylcalder.com]. “Maties dameshokkie geskiedenis”. Privaat e-pos aan Hanri Laubscher [hanri_laubscher@yahoo.com].

⁷⁴⁸ *Die Matie*, Nr.8:14, 8 Maart 1990.

⁷⁴⁹ S. Calder. 23 Julie 2010, [scalder@drsherylcalder.com]. “Maties dameshokkie geskiedenis”. Privaat e-pos aan Hanri Laubscher [hanri_laubscher@yahoo.com].

⁷⁵⁰ *Die Matie*, XXXXI(6):18, 9 Mei 1985.

veldhokkie vir die WP-span gespeel.⁷⁵¹ Sy was ook die Proteaspan se kaptein.⁷⁵² Daardie jaar het sy ook aan die SA-Spele deelgeneem. Gedurende haar studiejare by Maties, het sy teen die einde van 1987 by Keulen in Wes-Duitsland gaan hokkie speel.⁷⁵³ Sy het in 1988 ook vir Amsterdam hokkie gespeel en is daardie jaar as die beste Suid-Afrikaanse hokkiespeler aangewys.⁷⁵⁴ In 1988 het sy weer Springbokkleure vir binnenshuise hokkie ontvang.⁷⁵⁵ Sy is die jaar daarna (1989) as die Proteaspan se speler-afrigter gekies. Daarbenewens het sy ook Maties se eerste- en tweedespanne afgerig en was sy onder-kaptein van die Springbokspan.⁷⁵⁶ In 1990 het die geskiedenis homself herhaal met Sherylle as die WP-spankaptein, speler-afrigter van die Proteaspan en Springbokspeler.⁷⁵⁷ Sy het in 1991 vir die tiende keer Springbokkleure ontvang en was steeds Maties se afrigter.⁷⁵⁸ Sy het haar kapteinskap van die WP-span voortgesit, was die WP- en SA-o.21-assistent-afrigter, afrigter van die Proteaspan en ook 'n SAU-keurder.⁷⁵⁹ In 1992 het sy haar suksesvolle sportloopbaan voortgesit deurdat sy kaptein asook assistent-afrigter van die WP-span was. Sy het steeds ook die WP-o.21-span afgerig, was assistent-afrigter vir die SA-o.21-span en het self vir die SA-span gespeel.⁷⁶⁰

ANNALETTE LUTTIG

Annalette Luttig is op 29 April 1964⁷⁶¹ in Namibië gebore en het grootgeword in Grootfontein⁷⁶² waar sy ook by Laerskool Wilhelm Nortier en Grootfontein Hoërskool skoolgegaan het.⁷⁶³ In haar Matriekjaar het hokkie haar belangstelling geprikkel en het sy SWA-kleure daarvoor ontvang.⁷⁶⁴

⁷⁵¹ *Die Matie*, XLI(11):18, 19 September 1986.

⁷⁵² US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1985.

⁷⁵³ S. Calder. 23 Julie 2010, [scalder@drsheryllecalder.com]. "Maties dameshokkie geskiedenis". Privaat e-pos aan Hanri Laubscher [hanri_laubscher@yahoo.com].

⁷⁵⁴ *Die Matie*, Nr.8:14, 8 Maart 1990.

⁷⁵⁵ *Die Matie*, Nr.6:24, 5 Mei 1988.

⁷⁵⁶ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 26 Julie 1989.

⁷⁵⁷ US-dameshokkieklub. Notule van komiteevergadering, 5 Junie 1990.

⁷⁵⁸ *Die Matie*, Nr.4:15, 19 September 1991.

⁷⁵⁹ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1991.

⁷⁶⁰ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1992.

⁷⁶¹ Humphries, A. Telefoniese onderhoud, 28 Mei 2010.

⁷⁶² *Die Matie*, Nr.8:18, 18 Augustus 1988.

⁷⁶³ Humphries, A. Telefoniese onderhoud, 28 Mei 2010.

⁷⁶⁴ *Die Matie*, Nr.8:18, 18 Augustus 1988.

In 1983 het sy as eerstejaar BA Liggaamlike Opvoedingstudent⁷⁶⁵ by die US-dameshokkieklub aangesluit en twee jaar later (1985) het sy vir die eerste keer vir die eerstespan⁷⁶⁶ asook die WP-o.21-span gespeel. Die jaar daarop (1986) is sy vir die Proteaspan gekies,⁷⁶⁷ terwyl sy vir haar HOD gestudeer het,⁷⁶⁸ en in 1987 het sy vir die WP-span gespeel.⁷⁶⁹ Sy is ook in 1988 vir die WP-span en Proteaspan gekies en het in 1988 Springbokkleure vir binnenshuise hokkie en veldhokkie verwerf. Sy was hoofsaaklik 'n kunsbaanspeler en skryf haar sukses aan haar vorige afrigter, mnr. David Reid-Ross toe.⁷⁷⁰

---

⁷⁶⁵ Humphries, A. Telefoniese onderhoud, 28 Mei 2010.

⁷⁶⁶ *Die Matie*, Nr.8:18, 18 Augustus 1988.

⁷⁶⁷ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1985.

⁷⁶⁸ Humphries, A. Telefoniese onderhoud, 28 Mei 2010.

⁷⁶⁹ US-dameshokkieklub. Jaarverslag 1985.

⁷⁷⁰ *Die Matie*, Nr.8:18, 18 Augustus 1988.

HOOFSTUK TIEN

GEVOLGTREKKING

'n Groot verskeidenheid bal-en-stokspele is in die antieke tyd beoefen, sover terug as 4 000 jaar gelede in Egipte. Variasies van die spel is mettertyd wêreldwyd beoefen en het verskeie benamings gehad, naamlik *la soule*, *hurling*, *knappan*, *shinty* en *bandy/bandy-ball/goff*. Hokkie het ontwikkel van 'n gewelddadige spel tot 'n spel wat selfs dames kon speel. In 1889 is die "All England Women's Hockey Association" in Engeland gestig en in 1930 het die Internasionale Federasie vir Vrouehokkieverenigings, met Suid-Afrika as een van die stigterslande, ontstaan.

Daar kan aanvaar word dat hokkie vroeër jare vreemde reaksies onder die publiek uitgelok het. Dit kan onder andere uit die volgende aanhaling afgelei word:

"A stranger taking a walk across the beautiful flats in the afternoon, can generally see a number of dangerous looking men armed with most formidable hooked sticks and chasing wildly and hacking madly at an innocent-looking round object. The first thought that enters his mind is that he has chanced upon a number of savages engaged in primitive warfare. Yet if he has enough curiosity to come once more the following afternoon, he will be even more surprised to see a number of blushing young maidens similarly armed (like true descendants of the Amazons) and engaged in the same mad pursuit. Sorely perplexed he asks one of the comparatively harmless looking golfers whom he meets, what all this means, and is informed that the would-be savages are merely University men and ladies indulging in the noble game of hockey."⁷⁷¹

Vroue wat hokkie gespeel het, is aanvanklik as amasones beskou en die algemene opvatting was dat die spel afbreuk aan die dames se vroulikheid gedoen het. Dit het die dames egter nie afgeskrik nie en hulle het die hokkieveld geesdriftig in hulle deftige bloese, hoede en lang rompe aangedurf. As gevolg van afrigting wat by verskeie kolleges en universiteite aangebied is, het die sport vinnig gewildheid verwerf en het so ook na vroue in ander lande versprei. Dit het tot gevolg gehad dat die eerste vrouehokkiespan in 1980 aan die Olimpiese Spele (in Moskou) kon deelneem.

---

⁷⁷¹ Stellenbosch Universiteitsblad, XXI(2): 68, Junie 1920.

Nadat die eerste Suid-Afrikaanse vrouehokkieklub in 1901 in Kaapstad tot stand gekom het, is die eerste provinsiale unie vir vroue, die Westelike Provinsie Unie in 1907 gestig. Op 21 Julie 1923 is die “All South African and Rhodesia Women’s Hockey Association” (ASA & RWHA) gestig. Die affiliasie van die Rhodesiese mans en dames is in 1976, nadat Rhodesië onafhanklike Zimbabwe geword het, beëindig. Dit het gelei tot die naamsverandering na “The All South African Women’s Hockey Association” (ASAWHA).

Die eerste amptelike Suid-Afrikaanse interprovinsiale vrouehokkietoernooi is in 1926 in Johannesburg gespeel. Daar het ook baie toere na en van die buiteland plaasgevind, alhoewel die politieke omstandighede tussen 1971 en 1991 (apartheidsjare) in Suid-Afrika dit later nadelig beïnvloed het. Suid-Afrika het vanaf 1925 tot 1980 ongeveer 120 toerwedstryde oorsee en op eie bodem gespeel, waarvan hulle 94 gewen het. Die Suid-Afrikaanse Hokkievereniging (SAHV) is in Februarie 1979 gestig en het die oorkoepelende liggaam vir beide mans- en vrouehokkie in Suid-Afrika geword.

Die geskiedenis van manshokkie, rugby, koshuisrugby, atletiek, boks en krieket aan die Universiteit Stellenbosch is reeds deeglik nagevors, maar daar is steeds leemtes ten opsigte van ander sportsoorte soos byvoorbeeld dameshokkie, netbal en tennis. Dameshokkie maak ’n belangrike deel van Stellenbosch se sportgeskiedenis uit en daarom dek hierdie studie die ontstaan en ontwikkeling van dié betrokke klub vanaf 1903 tot 1992. Die afsnydatum vir hierdie studie is 1992 omrede dit die jaar was waarin die mans- en dameshokkieklubs saamgesmelt het om een nuwe klub te vorm.

Die US-dameshokkieklub is in 1903 gestig en tydens die beginjare het Maties nie juis goed presteer nie. Die rede daarvoor was dat die studente se akademie belangriker as sport was en die feit dat hulle ’n gebrek aan velde en afrigters gehad het. Maties het jaarliks probleme met eerstejaars ondervind juis omdat die plaaslike twee meisieskole hokkie ontmoedig het. Hokkie was, volgens die skool, te onvroulik vir skoolmeisies. Dit was dus ’n stryd vir die Dameshokkieklub om twee behoorlike spanne bymekaar te kry. In die tydperk tussen 1903 tot 1958 het Maties swak gevaar. Hulle het egter steeds positief gebly ten spyte van die gebrek aan kleedkamers en permanente afrigters. Hokkie het ook nie dieselfde toeskouergetal as rugby en

krieket gelok nie. Die vroueklub het nog minder aftrek as die mansklub gekry omdat dit vreemd vir 'n dame was om so 'n gewelddadige spel te speel.

Vir 25 jaar lank was die Vlakteveld die enigste hokkieveld op Stellenbosch, maar teen 1967 het die mans- en dameshokkieklubs gesamentlik agt velde op die kampus gehad. Die dames het vyf van hierdie velde gebruik. Teen 1988 het die Dameshokkieklub sewe grasvelde gehad, waarvan twee spreiligte het, asook 'n binnenshuise baan in die DF Malan Gedenksentrum.

In 1947 kon vroue vir die eerste keer aan die inter-universitêre toernooi deelneem en dit het daarna 'n jaarlikse instelling geword. Dit het gelei tot die stigting van die SAU-vrouehokkievereniging met me. D. Vorster van Stellenbosch as die eerste voorsitter. Na afloop van elke toernooi is daar 'n gekombineerde SAU-span (Proteas) gekies wat uit die beste spelers van die deelnemende universiteite bestaan het. Vanaf 1952 tot 1992 het Maties 10 toernooie gewen en vanaf 1950 tot 1991 was daar meer as 100 Matie-spelers in die SAU-span.

Dr. Danie Craven het die interhuisrugbykompetisie wat jaarliks by Saint Andrew's (waar hy eers onderwys gegee het) plaasgevind het, op Stellenbosch bekendgestel. Hy het dit koshuisrugby genoem. Dit was hoofsaaklik vir spelers wat nie plek in die klub se seniorspanne kon haal nie en so het die gewilde koshuisrugby in 1949 begin. Die spelers het dit met groot entoesiasme aangedurf en wou net hul beste vir hulle onderskeie koshuise gee. Dit het gelei tot 'n sterk band tussen die spelers en hul koshuise asook 'n verbetering in die algemene kampusgees. Dit was dan ook die begin van koshuissport oor die breë spektrum.

Koshuishokkie is reeds vanaf 1956 beoefen, alhoewel baie rekords van wedstryde en toernooie ontbreek. Koshuisspanne het aanvanklik in die WP-liga deelgeneem, waarna hulle later in hulle eie liga gespeel het. Jaarliks is daar met 'n eerstejaarstoernooi afgeskop, gevolg deur 'n interkoshuistoernooi (wat slegs een dag geduur het) en 'n interkoshuisliga (wat oor 'n paar maande gestrek het). Die jaar is met 'n Prestige-toernooi afgesluit en dit was ook die enigste geleentheid waar klubspelers ook vir 'n koshuisspan kon speel. Koshuise wat goed deur die jare vertoon het, was Huis Francie van Zyl, Nerina en Huis Ten Bosch. Heemstede, Denneoord en Lydia was koshuise wat ten opsigte van koshuissligas tussen 1962 en 1992 uitblink het.

Binnenshuise hokkie, wat 'n aanpassing van die veldhokkiespel is, het in 1974 sy verskyning in Suid-Afrika gemaak en het sedert 1976 op Stellenbosch posgevat. Die spel is met groot

entoesiasme deur die mans en dames beoefen. Die jaar 1983 kan as die beste jaar van die Maties uitgelig word, aangesien hulle daardie jaar as die kampioene vir beide binnenshuise en veldhokkie gekroon is. Vanaf 1981 tot 1992 het daar 16 Matiespelers vir die WP-span uitgedraf. Me. S. Calder is vyf maal as kaptein van die span aangewys. Die WP-B-span (Skierelandspan) het ook met 25 Matiespelers gespog. In 1992 was daar sewe spelers in die WP-0.21-span met twee van die US-dameshokkieklubspelers wat kaptein en onder-kaptein was.

In 1963 het die US-dameshokkieklub 'n rekord van 250 klublede gehad, wat koshuisspanne ingesluit het. Elf jaar later (1974) was daar 400 ingeskrewe lede en dit het jaarliks gegroei. In 1976 is die nuwe Welgevallenvelde en klubhuis ingewy, en addisionele spreiligte is ook later opgerig.

Talle Matiespelers het hulle klub in provinsiale en nasionale hokkiespanne verteenwoordig soos byvoorbeeld die WP-A-span, Skierelandspan (WP-B-span), WP-0.21-span, SAU-spanne, Proteaspan en die Springbokspan. Vanaf 1945 tot 1992 het die US-dameshokkieklub 51 WP-spelers opgelewer waarvan me. R. Rose-Innes vyf maal kaptein was. Me. S. Calder was vier keer kaptein en een jaar onderkaptein van die span. Daar het 60 spelers in dieselfde tydperk vir die WP-B-span (Skierelandspan) gespeel met verskeie Matiespelers wat kaptein en onderkaptein van die span was. Agt spelers was die WP-0.21-span se kaptein en twee onderkaptein, terwyl 89 spelers vir dié span uitgedraf het. Daar was ook 18 spelers in die WP-0.21-B-span. Wat die SAU-spanne vanaf 1945 tot 1992 aanbetref, het 63 Matiespelers die span gehaal en sommige spelers was verskeie kere die kaptein soos byvoorbeeld R. Rose-Innes wat vyf maal die kaptein was. Die SAU-B-span kon ook met agt Matiespelers spog.

'n Rekord van 23 provinsiale spelers het Maties in 1981 en 1985 in verskillende WP-ligas verteenwoordig. Die grootste prestasie van die klub was dat hulle die Kampioen-van-kampioenetoernooi sewe keer gewen het.

Daar is gepoog om jaarliks 'n eerstespankamp te hou om die span voor te berei vir die liga wat voorgelê het. Toere na verskillende bestemmings in Suid-Afrika en selfs oorsee is ook jaarliks onderneem.

Alhoewel die US-dameshokkieklub se afrigters dikwels spelers was wat self lid van die klub was, was daar spelerafrigters wat 'n groot bydrae gelewer het. Afrigters soos Beatrice Wiid,

Margie Lightbody en Sherylle Calder. Hulle het die potensiaal in die spelers gesien en onder me. Lightbody se afrigting het die eerstespan die WP-liga ses keer gewen en nege Springbokspelers opgelewer.

Op die sosiale front is verskeie pogings aangewend om geld in te samel soos om filmvertonings, rommelverkopings asook gholfdae vir klublede te reël. Die meeste van die tyd het die rommelverkopings en gholfdae misluk as gevolg van min belangstelling onder die klublede, alhoewel die hokkiedans aan die einde van elke jaar baie goed bygewoon is. Dit blyk dat die spelers in laer spanne slegs wou speel en nie sosiaal by die klub betrokke wou raak nie, omdat hulle minder afrigting as die eerste drie spanne gekry het. Hulle het dus minder belangrik gevoel as die hoër spanne. Alles is in die stryd gewerp om alle spelers spesiaal te laat voel en daarom is daar gereeld braaie en ander sosiale geleenthede gereël.

Vanaf 1958 tot 1992 kon Maties spog met nege Springbokspelers soos Shirley Grace, Lauretta Maree (née Boshoff), Arlene Wiley (née Coates), Claire Nicholson, Rennie Rose-Innes (née Basson), Debbie Jordaan (née Cromhout), Annemarie Meyer, Sherylle Calder en Annalette Luttig. Shirley Grace was Maties se eerste Springbok hokkiespeler. Sherylle Calder het vanaf 1982 tot 1992 elke jaar Springbokkleure gekry en was in daardie tydperk die afrigter van verskeie spanne soos die WP-o.21-span, die Proteaspan, die Dameshokkieklub se eerste- en tweedespanne en assistent-afrigter vir die SA-o.21-span.

Met meer as 324 Matiespelers wat tussen 1945 en 1992 hulle klub in provinsiale en nasionale hokkiespanne verteenwoordig het, is dit 'n bewys dat die US-dameshokkieklub 'n groot bydrae ten opsigte van vrouehokkie in Suid-Afrika gelewer het. Dit is ook sigbaar aan die 63 binnenshuise hokkiespelers wat tussen 1981 en 1992 vir die onderskeie provinsiale en nasionale spanne gespeel het. Indien dit meetbaar was, sou dit interessant gewees het om te weet watter spelers almal tot die onderwys toegetree het, om dit wat hulle geleer het, na die jonger geslag oor te dra.

Nadat die damesklub vir 89 jaar afsonderlik gefunksioneer het, het die mans- en damesklub in 1992 saamgesmelt om die US-hokkieklub te vorm.

BRONNE

BOEKE

- Arlott, J. *The Oxford companion to sports and games*. London: Oxford University Press, 1975.
- Avedon, J.M. & Sutton-Smith, B. *The study of games*. New York: John Wiley & Sons, 1971.
- Baker, W.J. *Sports in the western world*. Totowa, N.J.: Rowman & Littlefield, 1982.
- Brasch, R. *How did sports begin? A look at the origins of man at play*. New York: David McKay, 1974.
- Craven, D.H. & Jordaan, P. *Met die Maties op die rugbyveld, 1880-1955*. Kaapstad: Nasionale Boekhandel, 1955.
- Craven, D.H. *Die groot rugbygesin van die Maties*. Kaapstad: Galvin & Sales, 1980.
- Costa, D.M. & Guthrie, S.R. *Women and sport: interdisciplinary perspectives*, Champaign: Human Kinetics, 1994.
- Cuddon, J.A. *The MacMillan dictionary of sports and games*. London: MacMillan, 1980.
- Donaldson, J. *A century of South African sport: 1900-1999*. Auckland Park: African SportZone, 2000.
- Donaldson, J. *A century of South African sport: Records and results*. Auckland Park: African SportZone, 2000.
- Donaldson, J. *A five-volume compendium, covering South African sport from the beginning to the end of the twentieth century*. Auckland Park: African SportZone, 2000.
- Dunning, E. *Sociology of sport*. London: Cass, 1976.
- Encyclopaedia Britannica, The New*, IX. Chicago: Encyclopaedia Britannica, 1986.
- Giliomee, H.G. *Nog altyd hier gewees*. Kaapstad: Tafelberg, 2007.
- Henderson, R.W. *Ball, bat and bishop. The origin of ball games*. New York: Rockport Press, 1949.
- Hickok, R. *New encyclopaedia of sports*. New York: McGraw-Hill, 1977.
- Horwood, O. & Goldhawk, P. *A guide to South African sport*. Kaapstad: Polbrow publications, 1978.
- Levinson, D. & Christensen, K. *Encyclopedia of world sport, from ancient times to the present*. Santa Barbara, CA: ABC-Clío, 1996.
- Martheze, J.J. Universiteit van Stellenbosch Amateurboksklub: 1926-1983. Stellenbosch: outeur, 1988.
- Moss, P. *Sports and pastimes through the ages*. London: George G. Harrop, 1963.
- Pollard, M. *Your book of hockey*. London: Marjorie Pollard Publications, 1959.
- Potgieter, D.J. (ed.). *Standard encyclopedia of Southern Africa*, V. Cape Town: Nasou, 1972.
- RGN-sportondersoek. *Sportgeskiedskrywing en -dokumentasie (nr. 15)*. Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing, 1982.
- Rowley, P. (ed.). *The book of hockey. A miscellany of hockey writings*. London: MacDonald, 1964.
- Smuts, F. (red.). *Stellenbosch drie eeue*. Stellenbosch: Stadsraad van Stellenbosch, 1979.
- Standard Encyclopedia of Southern Africa*, V, Kaapstad: Nasou, 1970-1976.
- Thom, H.B. (sameroeper). *Stellenbosch 1866-1966: Honderd jaar hoër onderwys*. Kaapstad: Nasionale Boekhandel, 1966.
- Thomas, J.R.; Nelson, J.K. & Silverman, S.J. *Research methods in physical activity*. Champaign: Human Kinetics, 2005.

- Van der Merwe, F.J.G. *Honderd jaar Matie-atletiek, 1885-1985*. Stellenbosch: Stellenbosch-Atletiekkklub, 1984.
- Van der Merwe, F.J.G. *Matieland is rugbyland, 1980-2006*. Stellenbosch: SUN Press, 2007.
- Van der Merwe, F.J.G. *Sportgeskiedenis, 'n handleiding vir Suid-Afrikaanse studente*. Stellenbosch: FJG Publikasies, 1999.
- Wein, H. *The science of hockey*. London: Pelham Books, 1973.

NOTULES EN VERSLAE

- US-dameshokkieklub, Notules van Algemene Jaarvergaderings: 1959-1966, 14 Maart 1967, 15 September 1971, 19 September 1972, 28 Februarie 1973, 11 Maart 1974, 19 Maart 1975, 2 Maart 1976, 3 Maart 1977, 9 September 1980, 2 Maart 1982, 1 Maart 1983, 6 September 1983, 17 September 1986, 23 Februarie 1988, 22 Februarie 1989, 16 Oktober 1992.
- US-dameshokkieklub. Notules van Algemene Jaarvergaderings afsluiting: 1958-1959, 1961-1962, 1964-1966.
- US-dameshokkieklub, Notules van komiteevergaderings: 31 Maart 1958, 8 April 1958, 22 April 1958, 6 Mei 1958, 13 Mei 1958, 29 Julie 1958, 11 Augustus 1958, 14 September 1958, 1 September 1959, 3 September 1959, 8 September 1959, 8 Maart 1960, 17 Maart 1960, 13 April 1960, 9 April 1962, 28 Mei 1962, 31 Julie 1962, 28 Augustus 1962, 20 Maart 1963, 24 April 1963, 29 Mei 1963; 18 September 1963; 23 Maart 1964, 27 Julie 1964, 18 Augustus 1965, 23 Februarie 1966, 20 September 1966, 9 Mei 1967, 18 Augustus 1967, 20 Maart 1969, 15 September 1971, 22 Augustus 1972, 4 Oktober 1973, g.d. 1973, 22 Augustus 1974, 1989, 25 Maart 1975, 1 Mei 1975, 19 Maart 1976, 6 Mei 1976, 31 Augustus 1976, 27 Februarie 1978, 21 Maart 1978, 6 April 1978, 20 April 1978, 5 Junie 1978, 28 Maart 1979, 2 Mei 1979, 27 Augustus 1979, 27 Februarie 1980, 3 September 1980, 20 Februarie 1981, 26 Februarie 1981, 4 Mei 1981, 26 Augustus 1981, 8 Februarie 1982, 18 Februarie 1982, 2 Maart 1982, 19 Augustus 1982, 22 September 1982, 20 Oktober 1982, 21 Februarie 1983, 26 Julie 1983, 14 Februarie 1984, 14 Maart 1984, 30 Julie 1984, 9 Augustus 1984, 17 Oktober 1984, 13 Februarie 1985, 17 Oktober 1985, 12 Februarie 1986, 13 Maart 1986, 8 April 1986, 22 Julie 1986, 21 Augustus 1986, 11 Februarie 1987, 12 Augustus 1987, 23 Februarie 1988, 10 Junie 1988, 14 Februarie 1989, 26 Julie 1989, 23 Augustus 1989, 12 Februarie 1990, 5 Junie 1990, 13 Augustus 1990, 25 Julie 1991.
- US-dameshokkieklub, Jaarverslae: 1958-1985, 1987, 1991-1992, Jaarverslag 1992-2002.
- US-dameshokkieklub, Bestuurdersverslae: 1976, 1978, 1980, 1982.
- US-dameshokkieklub, Voorsittersverslae: 1966, 1977, 1979-1985, 1987.
- US-dameshokkieklub, Finansiëleverslag: 1977.
- US-dameshokkieklub, Nuusbriewe: Nr.2, Februarie 1982; Nr.2, Augustus 1983; Nr.5, 20 Februarie 1987; Nr. 6, 1 Maart 1988.

US-dameshokkieklub, Verslag van damessportorganiseerder: Desember 1974.

US-dameshokkieklub, Notules van koshuisvergaderings: 4 Maart 1981, 3 Maart 1982, 22 Februarie 1983, 21 Februarie 1984, 20 September 1984, 10 Februarie 1985, 18 September 1985.

US-dameshokkieklub, Sportorganiseerder prestige-toernooi verslag: 1977.

US-dameshokkieklub, Koshuishokkieverslae: 1965, 1971, 1974-1975, 1976, 1980, 1982.

US-dameshokkie- en netbalklub, Notule van komiteevergadering: 1 Mei 1978.

US-dameshokkieklub, Notules van spesiale vergaderings: 10 Maart 1981, 31 Maart 1982.

Universiteit van Stellenbosch, Notule van dagbestuur: 16 Augustus 1971.

Universiteit van Stellenbosch, Sportkomitee rapporte: Prestasies 1973-1974.

Universiteit van Stellenbosch, Studente Verteenwoordigende Raad. Intervarsity Soewenier, 1939.

Universiteit van Stellenbosch, Notule van kleurekomitee, 26 Oktober 1965.

TYDSKRIFTE

Donaldson, J. *A five-volume compendium, covering South African sport from the beginning to the end of the twentieth century*. Auckland Park: African SportZone, 2000.

Donaldson, J. *A century of South African sport: Records and results*. Auckland Park: African SportZone, 2000.

Donaldson, J. *A century of South African sport: 1900-1999*. Auckland Park: African SportZone, 2000.

Hoffa, J. Dames Rykshokkietoernooi. *Die Huisgenoot*, XIV (432), 18 Julie 1930.

Lombard, P.J. Nuwe manskoshuis. *Matieland* 4(1):23, April 1960.

McNaught Davis, P. *Woman behind the Boks*. Get it magazine, 1(6):13, Oktober 2008.

Van der Merwe, F.J.G. The green and gold: who can claim it? *African Journal for Physical, Health Education, Recreation and Dance*, 13(4):361-367, December 2007.

KOERANTE

Die Matie, II(5):3, 27 Maart 1942; 21 Mei 1943; 9 Augustus 1957; XII(11):14, September 1958; XIX(9):10, 7 Augustus 1964; XX(11):10, 10 September 1965; XX(13):12, 22 Oktober 1965;

XX(7):45, 17 Junie 1966; XXVI(9):13, 16 Junie 1972; XVIX(10):12, 25 Julie 1975; XXX(9):16, 11 Junie 1976; XXX(14):12, 24 September 1976; XXX(5):10, 15 April 1976; XXXI(4):15, 22 April 1977; XXXI(7):11, 29 Julie 1977; XXXII(10):11, 11 Augustus 1978; XXXIII(2):14, 7 Maart 1979; XXXVI(10):14, 17 September 1981; XXXVIII(8):19, 19 Augustus 1982; XXXIX(10):15, 9 September 1983; L(7):18, 23 Augustus 1984; L(7):10, 20 September 1984; XXXX(11):23, 25 Oktober 1984; XXXXI(6):18, 9 Mei 1985; XLI(11):20, September 1986; 8:24, 20 Augustus 1987; 2:20, 3 Maart 1988; 4:18, 30 Maart 1988; 6:24, 5 Mei 1988; 8:18, 18 Augustus 1988; 10:17,20, 15 September 1988; 11:12, 24 November 1988; 13:23, 3 Maart 1989; 18:20, 25 Mei 1989; 7:15, 22 Februarie 1990; 8:14, 8 Maart 1990; 9:15, 12 April 1990; 5:15,20, 19 September 1990; 4:15, 19 September 1991, 9:16, 19 Maart 1992; 2:10, 20 Augustus 1992; 5:9, 15 Oktober 1992.

Eikestadnuus, 43(33):26, 25 September 1992.

Stellenbosch Universiteitsblad, Junie 1918, September 1919, XXI(2):68, Junie 1920, September 1920, September 1921, Oktober 1922, Mei 1923, Junie 1923, Augustus 1923.

Die Stellenbosse Student, April 1924, Junie 1924, Augustus 1924, September 1924, April 1925, September 1925, Oktober 1925, Junie 1926, September 1926, Mei 1927, Mei 1939, Junie 1940, Oktober 1951, Jaarbladuitgawe 1952, Jaarbladuitgawe 1953, Jaarbladuitgawe 1954, Jaarbladuitgawe 1956, Jaarbladuitgawe 1957, Jaarbladuitgawe 1961, Jaarbladuitgawe 1962, Jaarbladuitgawe 1963, Jaarbladuitgawe 1964, Jaarbladuitgawe 1965, Jaarbladuitgawe 1966, Jaarbladuitgawe 1967, Jaarbladuitgawe 1968, Jaarbladuitgawe 1969, Jaarbladuitgawe 1970, Jaarbladuitgawe 1971, Jaarbladuitgawe 1973, Jaarbladuitgawe 1974, Jaarbladuitgawe 1975, Jaarbladuitgawe 1976, Jaarbladuitgawe 1977, Jaarbladuitgawe 1978, Jaarbladuitgawe 1979, Jaarbladuitgawe 1980, Jaarbladuitgawe 1981, Jaarbladuitgawe 1982, Jaarbladuitgawe 1983, Jaarbladuitgawe 1984, Jaarbladuitgawe 1985, Jaarbladuitgawe 1986, Jaarbladuitgawe 1987, Jaarbladuitgawe 1988, Jaarbladuitgawe 1989, Jaarbladuitgawe 1991, Jaarbladuitgawe 1992.

Stellenbosch Students' Quarterly, VII(2):30, Junie 1906; VIII(3):30, September 1906; XXI(3):93, September 1920.

Die Stellenbosse Oud-student, Mei 1939, Junie 1940, Augustus 1942, Augustus 1946.

ONDERHOUDE

Du Toit, S. Telefoniese onderhoud, 14 Mei 2010.

Humphries, A. Telefoniese onderhoud, 28 Mei 2010.

Lightbody, M. Persoonlike onderhoud, Somerset Wes, 13 April 2010.

Maree, L. Persoonlike onderhoud, Stellenbosch, 12 Desember 2009.

Maree, L. Telefoniese onderhoud, 4 Desember 2009.

Smuts, K. Telefoniese onderhoud, 28 Mei 2010.

Snyman, L. Persoonlike onderhoud, Onrus, 16 Februarie 2010.

Snyman, L. Telefoniese onderhoud, 3 Februarie 2010.

Wiid, B. Persoonlike onderhoud, Somerset Wes, 13 April 2010.

Wiley, A. Telefoniese onderhoud, 27 Mei 2010.

ONGEPUBLISEERDE WERKE

- Calder, S.L. Die geskiedenis van manshokkie op Stellenbosch. Ongepubliseerde Magistertesis. Stellenbosch: Universiteit Stellenbosch, 1990.
- Craven, D. H. Evolution of major games. Ongepubliseerde Doktorale proefskrif. Stellenbosch: Universiteit Stellenbosch, 1978.
- Huys, I.F. A history of “Koshuisrugby” at Stellenbosch. Ongepubliseerde Magistertesis. Stellenbosch: Universiteit Stellenbosch, 2008.
- Myburgh, M.V. Die historiese ontstaan en ontwikkeling van vrouehokkie in Suid-Afrika. Ongepubliseerde Magistertesis. Pretoria: Universiteit Pretoria, 1981.
- Potgieter, J.J.J. Die geskiedenis van die Suid-Afrikaanse sportfederasie, 1951-1982. Ongepubliseerde Magistertesis. Stellenbosch: Universiteit Stellenbosch, 1988.
- Stander, G.B. Die geskiedenis van Matie-krieket, 1865-2000. Ongepubliseerde Magistertesis. Stellenbosch: Universiteit Stellenbosch, 2000.

ELEKTRONIESE VERWYSINGS

- Alphalink. A History of hockey, g.d., Hyperlink [http://home.alphalink.com.au/hockeyv/history.htm]. 19 Junie 2009.
- Boland Kollege. Hyperlink [http://www.bolandcollege.com/index.php]. 28 April 2009.
- Erica. Hyperlink [http://www0.sun.ac.za/erica/files/Grondwet2009.pdf]. 8 Augustus 2009.
- Hitchcock, A. Hyperlink [http://www.plantzafrica.com/plantefglericacerinth.htm]. 28 April 2009.
- Letsela, M.S. Hyperlink [http://www.plantzafrica.com/plantnop/nemesiafrnutt.htm]. 28 April 2009.
- Mieliestronk. 9 Provinsies van Suid-Afrika. Hyperlink [http://www.mieliestronk.com/provinsies.html]. 18 Augustus 2009.
- Saperecom. History of sports, 2009. Hyperlink [http://historyofhockey.net/history_of_hockey.html]. 28 April 2009.
- ScottishSport. Shinty in Scotland, 2000 - 2007, Hyperlink [http://www.scottishsport.co.uk/othersports/shinty.htm]. 28 April 2009.
- Serruria. Hyperlink [http://student.sun.ac.za/serruria/serruria_huislied.htm]. 8 Augustus 2009.
- Universiteit van Stellenbosch. Hyperlink [http://sun.ac.za/harmonie/index.php]. 8 Augustus 2009.
- Universiteit van Stellenbosch. Hyperlink [http://sun.ac.za/monica/index.php]. 8 Augustus 2009.
- Universiteit van Stellenbosch. Hyperlink [http://sun.ac.za/heemstede/index.php]. 8 Augustus 2009.
- Universiteit van Stellenbosch. Hyperlink [http://sun.ac.za/sonop]. 8 Augustus 2009.
- Universiteit van Stellenbosch. Hyperlink [http://sun.ac.za/htb]. 8 Augustus 2009.
- Universiteit van Stellenbosch. Hyperlink [http://sun.ac.za/huisdiv/general/history]. 8 Augustus 2009.
- Universiteit van Stellenbosch. Hyperlink [http://sun.ac.za/lydia/history.html]. 8 Augustus 2009.
- Universiteit van Stellenbosch. Hyperlink [http://sun.ac.za/harmonie/index.php]. 8 Augustus 2009.
- Universiteit van Stellenbosch. Hyperlink [http://sun.ac.za/minerva/index.php]. 8 Augustus 2009.

Universiteit van Stellenbosch. Hyperlink [<http://sun.ac.za/irene/new/index.php>]. 8 Augustus 2009.

Universiteit van Stellenbosch. Hyperlink [<http://sun.ac.za/nemesia>]. 8 Augustus 2009.

Universiteit van Stellenbosch. Hyperlink [<http://sun.ac.za/hkfranci/index.php>]. 8 Augustus 2009.

Universiteit van Stellenbosch. Hyperlink [<http://sun.ac.za/nerina/?erfenis/wie>]. 8 Augustus 2009.

Wikipedia Foundation. History of field hockey, 2009. Hyperlink [http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_field_hockey]. 28 April 2009.

WorldHockey. History of hockey and FIH, 2009. Hyperlink [<http://www.fihockey.org>]. 28 April 2009.

PERSOONLIKE E-POS KORRESPONDENSIE

Calder, S. 23 Julie 2010, [scalder@drsheryllecalder.com]. “Maties dameshokkie geskiedenis”. Privaat e-pos aan Hanri Laubscher [hanri_laubscher@yahoo.com].

Jansen, J. 13 Mei 2010. [janinej@sun.ac.za]. “Geskiedenis van Serruria”. Privaat e-pos aan Hanri Laubscher [hanri_laubscher@yahoo.com].

Jansen, J. 22 Mei 2010. [janinej@sun.ac.za]. “Geskiedenis van Serruria”. Privaat e-pos aan Hanri Laubscher [hanri_laubscher@yahoo.com].

Jordaan, J. 16 November 2009, [jordaanfs@gmail.com]. “Maties hokkie geskiedenis”. Privaat e-pos aan Hanri Laubscher [hanri_laubscher@yahoo.com].

Marais, R. 8 Augustus 2009, [14783924@sun.ac.za]. “Boodskap vanaf Nerina webwerf”. Privaat e-pos aan Hanri Laubscher [hanri_laubscher@yahoo.com].

Nicholson, C. 16 November 2009, [claire@iconage.co.za]. “Maties hokkie geskiedenis”. Privaat e-pos aan Hanri Laubscher [hanri_laubscher@yahoo.com].

Reuter, I. 13 Mei 2010. [icreuter@sun.ac.za]. “Geskiedenis van Irene”. Privaat e-pos aan Hanri Laubscher [hanri_laubscher@yahoo.com].

Rose-Innes, L.G.J.R. 7 Oktober 2009, [rri@sun.ac.za]. “Maties hokkie geskiedenis”. Privaat e-pos aan Hanri Laubscher [hanri_laubscher@yahoo.com].

Rossouw, C.C. 5 Oktober 2009. [cr@sun.ac.za]. “Maties hokkie geskiedenis”. Privaat e-pos aan Hanri Laubscher [hanri_laubscher@yahoo.com].

Wiese, J.E. 5 Oktober 2009. [jew@sun.ac.za]. “Hokkie geskiedenis”. Privaat e-pos aan Hanri Laubscher [hanri_laubscher@yahoo.com].

Wolfe-Coote, E.M. 23 Oktober 2009, [14923742@sun.ac.za]. “Erica Hostel Information”. Privaat e-pos aan Hanri Laubscher [hanri_laubscher@yahoo.com].

PLAKBOEK

Maree, L.

US ARGIEF

Rapporte van die subkomitee van die koshuiskomitee insake: Greylock, 1966.

Jaarverslag van Huis Nemesia, 1980.

BYLAAG A

SAU ERE-ROL VERTEENWOORDIGERS

JAAR	VOORLETTERS & VAN
1950	B. Wiid
1951	T. Hanekom A. Conradie
1955	M. Burrel
1956	M. Hendricksz
1957	M. Hendricksz S. Grace A. Coetzee (k)
1958	S. Grace
1959	S. Grace L. Boshoff
1960	S. Grace L. Boshoff
1961	L. Boshoff I. Straszacker L. van der Merwe
1962	L. Boshoff I. Straszacker
1964	L. Gubb S. Strydom
1966	H. van Heerden M. Cronje A. van Rijswijk
1968	E. Smedley A. Rautenbach M. Cronje
1969	E. Smedley L. Nilsen H. Claasen
1970	R. Basson M. Lightbody (k) M. Muller L. Nilsen H. Claasen
1971	M. Muller
1972	R. Basson (k) A. Coates
1973	R. Basson (k) A. Coates
1974	R. Basson (k) A. Coates
1975	A. Coates (k) A. Lombaard E. de Villiers

1976	J. Clarke (k) A. Meissenheimer A. Meissner M.A. Middleton
1977	L. Vermaak L. Slogrove E.J.C. Pienaar M. Middleton A. Meissner L. Breunissen
1978	L. Slogrove (k) C. Pienaar
1979	C. Fourie M. Parsons D. Cromhout
1980	D. Cromhout (k) M. Commins S. Rautenbach L. Vermaak
1981	M. Commins G. Janes T. Lanz D. Cromhout A. Meyer L. Vermaak
1982	G. Janes M. Commins J. Arbuthnot A. Meyer
1983	A. Croxford N. du Toit T. Lanz A. Meyer
1984	A. Croxford A. Meyer Z. Calitz
1985	S. Calder (k) Z. Calitz C. Cox L. Pienaar
1986	C. Cox (k) M. de Klerk
1987	C. Cox M. de Klerk A. Luttig
1988	C. Dillon J. King A. Luttig
1989	M. Dobson H. Middleton

	E. Oosthuizen
1991	M. Dobson A. Geyser L. Wheatley
1992	Geen toernooi

BYLAAG B

HALWE EN VOLLE EREKLEURE

Die vereistes vir volle erekleure was dat spelers vir die WP-, SAU- of Springbokspanne gekies moes wees. Halwe erekleure was aan spelers wat vir die WP-skiereilandspan gekies was, asook vir belowende eerstespan spelers wat oefeninge gereeld bygewoon het, toegeken.⁷⁷²

JAAR	VOLKLEURE	HALF-KLEURE
1931 ⁷⁷³	B. Schoonees G. Morrison	
1932		S. Brown A. Viljoen P. v. Rooyen
1933	M. Marnham A. Viljoen	
1937	S. Pauw	
1939	F. Mally	
1940	M. Simson G. Brummer	
1941	T. Bekker K. Stander	A. Venter H. Lubbe I. Gericke
1942	H. Lubbe A. Venter	
1945	W. Wilkens R. Jordaan	
1949	R. Soper T. Hanekom D. Voster B. Mare S. Laredo	
1950	R. Soper T. Hanekom D. Voster B. Wiid	
1951	T. Hanekom D. Vorster L. le Roux	
1952	L. le Roux	
1953	B. Wiid	

⁷⁷² US-dameshokkieklub, Notule van komiteevergadering, 14 September 1958.

⁷⁷³ Smuts, F. (red.). *Stellenbosch drie eeue*, 1979, p.573.

1954	J. von Wietersheim	
1955	M. Burrell H. Barnard	
1956	M. Hendriksz R. Strydom	
1957	M. Scholtz S. Grace B. Wiid	
1958	B. Wiid S. Grace	
1959	S. Grace L. Boshoff D. Geldenhuys	
1960 ⁷⁷⁴	B. Wiid S. Grace L. Boshoff	
1961 ⁷⁷⁵	S. Grace L. Boshoff B. Wiid	G. Arnott
1962 ⁷⁷⁶	I. Straszacker L. van der Merwe L. Boshoff	R. Bruce
1963 ⁷⁷⁷	L. van der Merwe I. Straszacker	L. Snyman M. Fourie A. van Blerk
1964 ⁷⁷⁸	S. Strydom L. Gubb	D. Wilkens A. van Blerk
1965 ⁷⁷⁹		D. Wilkens K. van der Westhuizen S. Strydom
1966 ⁷⁸⁰	M. Cronje C. van Rijswijk M. van Heerden E. Smedley	V. Smit
1967 ⁷⁸¹	E. Smedley	

⁷⁷⁴ H.B. Thom. *Stellenbosch 1866-1966*, 1966, p.573.

⁷⁷⁵ Smuts, F. (red.). *Stellenbosch drie eeue*, 1979, p.573.

⁷⁷⁶ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1962.

⁷⁷⁷ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1963.

⁷⁷⁸ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1964.

⁷⁷⁹ Universiteit van Stellenbosch, Notule van kleurekomitee, 26 Oktober 1965.

⁷⁸⁰ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1965.

⁷⁸¹ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1967.

1968 ⁷⁸²	E. Smedley A. Rautenbach M. Cronje	S. Orsmond C. Rossouw A. Pirrie
1969 ⁷⁸³	E. Smedley I. Wilson H. Claassen	
1970 ⁷⁸⁴	H. Claassen M. Muller L. Nilsen	M. Lightbody A. Brink N. van Heerden D. Andrews
1971 ⁷⁸⁵	M. Muller	M. Lightbody
1972 ⁷⁸⁶	R. Basson A. Coates	M. Muller S. van Vollenhoven A. Nieuwoudt A. de Villiers
1973	A. Coates R. Basson M. Muller C. Rossouw	
1975	R. Basson A. Coates R. van der Westhuizen E. de Villiers M. Lightbody L. Nilsen B. Einkamerer	
1980 ⁷⁸⁷	M. Commins D. Cromhout S. Rautenbach L. Vermaak	
1981 ⁷⁸⁸	M. Commins D. Cromhout G. Janes T. Lanz A. Meyer L. Vermaak	

⁷⁸² US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1968.

⁷⁸³ US-dameshokkieklub, Notule van komiteevergadering, 20 Maart 1969.

⁷⁸⁴ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1970.

⁷⁸⁵ US-dameshokkieklub, Notule van Algemene Jaarvergadering, 15 September 1971.

⁷⁸⁶ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1972.

⁷⁸⁷ US-dameshokkieklub, Notule van komiteevergadering, 3 September 1980.

⁷⁸⁸ US-dameshokkieklub, Notule van komiteevergadering, 26 Augustus 1981.

1982 ⁷⁸⁹	M. Commins A. Meyer G. Janes J. Arbuthnot	
1983 ⁷⁹⁰	A. Meyer T. Lanz N. du Toit A. Croxford N. Talmage	
1984	A. Croxford A. Meyer A. Walker Z. Calitz R. Rose-Innes	
1985 ⁷⁹¹	S. Calder Z. Calitz C. Cox A. Croxford A. Luttig L. Pienaar R. Rose-Innes	
1989 ⁷⁹²	C. Barnard A. Bernstein S. Calder M. Dobson D. Erasmus A. Fourie S. Hocking H. Middleton F. Nel E. Oosthysen L. Thorburn A. van Deventer A. Wallace	
1991 ⁷⁹³	S. Bernstein L. Brown-Watson S. Calder J. Clark J. Dix M. Dobson A. Geyser	

⁷⁸⁹ US-dameshokkieklub, Notule van komiteevergadering, 19 Augustus 1982.

⁷⁹⁰ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1983.

⁷⁹¹ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1985.

⁷⁹² US-dameshokkieklub, Notule van komiteevergadering, 23 Augustus 1989.

⁷⁹³ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1991.

	J. King F. Nel H. Oelofson L. Rushmere G. Strapp S. van der Ryst L. Wheatley	
1992 ⁷⁹⁴	S. Bernstein L. Brown-Watson S. Calder J. Clark J. Dix M. Dobson A. Geyser J. King H. Oelofson L. Rushmere G. Strapp H. Taylor S. van der Ryst L. Wheatley	

---

⁷⁹⁴ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1992.

BYLAAG C

NASIONALE TOERNOOI-UITSLAE

JAAR	A-LIGA	B-LIGA	C-LIGA
1923 ⁷⁹⁵	Noord-Transvaal		
1924	Westelike Provinsie		
1926	Westelike Provinsie		
1927	Noord-Transvaal		
1928	Oranje-Vrystaat		
1929	Oranje-Vrystaat		
1931	Westelike Provinsie		
1932	Suid-Transvaal		
1933	Suid-Transvaal		
1934	Natal & Suid-Transvaal		
1935	Natal		
1936	Natal		
1937	Natal		
1938	Suid-Transvaal		
1939	Natal		
1946	Suid-Transvaal		
1947	Rhodesië		
1948	Natal	Witwatersrand	
1949	Oostelike Provinsie	Oranje-Vrystaat	
1951	Natal	Griekwaland-Oos	
1952	Suid-Transvaal	Noord-Transvaal	
1953	Natal & Suid-Transvaal	Griekwaland-Wes	
1954	Rhodesië	Witwatersrand	
1955	Oranje-Vrystaat	Rhodesië	
1956	Westelike Provinsie	Rhodesië	
1957	Natal	Rhodesië	
1958	Suid-Transvaal	Bechuanaland	
1959	Suid-Transvaal	Witwatersrand	
1960	Suid-Transvaal	Wes-Transvaal	
1961	Westelike Provinsie	Grens	
1962	Natal, Noord-Transvaal & Wits	Rhodesië	
1963	Westelike Provinsie	Oostelike Provinsie	
1964	Westelike Provinsie & Natal	Oranje-Vrystaat	
1965	Suid-Transvaal	Albanie	
1966	Natal	Suid-Transvaal	
1967	Westelike Provinsie	Oranje-Vrystaat	

⁷⁹⁵ J. Donaldson. *A Century of South African Sport: Records and results*, g.d., p.47.

1968	Rhodesië	Peninsula	
1969	Rhodesië	Natal Mynahs	
1970	Suid-Transvaal	Peninsula	
1971	Westelike Provinsie	Rhodesië B	
1972	Natal	Suid-Transvaal	
1973	Suid-Transvaal	Rhodesië B	
1974	Natal & Suid-Transvaal	Oostelike Provinsie	
1975	Westelike Provinsie	Natal Mynahs	
1976	Suid-Transvaal	Suid-Oos-Transvaal	
1977	Suid-Transvaal	Peninsula	Oos-Transvaal
1978	Suid-Transvaal	Natal Mynahs	Namibië (SWA)
1979	Natal	Grens	Suid-Oos-Transvaal
1980	Suid-Transvaal	Natal Mynahs	
1981	Westelike Provinsie	Peninsula	
1982	Westelike Provinsie	Natal Mynahs	
1983	Westelike Provinsie	Natal Mynahs	
1984	Westelike Provinsie	Natal Mynahs	
1985	Oostelike Provinsie		
1986	Westelike Provinsie		
1987	Natal		
1988	Suid-Transvaal		
1989	Westelike Provinsie		
1990	Suid-Transvaal		
1991	Suid-Transvaal & Westelike Provinsie		
1992	Westelike Provinsie		

BYLAAG D

AFRIGTERS

	Maties	Vics	US III	US IV	US V	US VI
1905 ¹	Prof. C.S. Edgar					
1925 ²	Mnr. J. Adler	Mnr. J. Adler				
1926	Mnr. J. Adler	Mnr. J. Adler				
1936 ³	Mev. Garlick	Mev. Garlick				
1937	Mev. Garlick	Mev. Garlick				
1938	Mev. Garlick	Mev. Garlick				
1939	Mev. Garlick	Mev. Garlick				
1946 ⁴	Mev. Garlick	Mev. Garlick				
1953 ⁵	Mnr. Wieferen	Mnr. Wieferen				
1954 ⁶	B. Wiid	B. Wiid				
1955	B. Wiid	B. Wiid				
1956	B. Wiid	B. Wiid				
1957	B. Wiid	B. Wiid				
1958 ⁷	B. Wiid	B. Wiid	S. Grace	S. Grace		
1959 ⁸	B. Wiid	B. Wiid	S. Grace	S. Grace		
1960 ⁹	B. Wiid	B. Wiid	S. Grace	S. Grace		
1961 ¹⁰	B. Wiid	B. Wiid	S. Grace	S. Grace		
1962 ¹¹	B. Wiid	B. Wiid	E. Katzenellenbogen	E. Katzenellenbogen		

¹ H.B. Thom. *Stellenbosch 1866-1966*, 1966, p.40.

² *Die Stellenbosse Student*, XXVIII(3):118, Mei 1927.

³ Smuts, K. Telefoniese onderhoud, 28 Mei 2010.

⁴ *Die Stellenbosse Oud-Student*, XLVI(4):53, Augustus 1946.

⁵ Wiid, B. Persoonlike onderhoud, 13 April 2010.

⁶ Wiid, B. Persoonlike onderhoud, 13 April 2010.

⁷ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1958.

⁸ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1959.

⁹ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1960.

¹⁰ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1961.

¹¹ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1962.

1963 ¹²	B. Wiid	B. Wiid	E. Katzenellenbogen	E. Katzenellenbogen		
1964 ¹³	B. Wiid	B. Wiid	E. Katzenellenbogen	E. Katzenellenbogen		
1965 ¹⁴	B. Wiid	B. Wiid				
1966 ¹⁵	B. Wiid	B. Wiid	Mev. Calitz	Mev. Calitz		
1967 ¹⁶	Mev. Calitz	Mev. Calitz	M. Loubser	M. Loubser		
1968 ¹⁷	B. Wiid	B. Wiid	E. Katzenellenbogen	E. Katzenellenbogen		
1969 ¹⁸	B. Wiid	B. Wiid	E. Katzenellenbogen	E. Katzenellenbogen		
1970 ¹⁹	B. Wiid	B. Wiid	M. Lightbody	M. Lightbody		
1971 ²⁰	B. Wiid	B. Wiid	M. Lightbody	M. Lightbody		
1972 ²¹	B. Wiid	B. Wiid	A. van Blerk	A. van Blerk		
1973 ²²	A. van Blerk	A. van Blerk	M. Lightbody	M. Lightbody		
1974 ²³	M. Lightbody	M. Lightbody	M. Marnewick	M. Marnewick		
1975 ²⁴	M. Lightbody	M. Lightbody				
1976 ²⁵	M. Lightbody	M. Lightbody	K. Snyman	K. Snyman		
1977 ²⁶	M. Lightbody	M. Lightbody	K. Snyman	K. Snyman		
1978 ²⁷	M. Lightbody	M. Lightbody	K. Snyman	K. Snyman		
1979	M. Lightbody	M. Lightbody				
1980	M. Lightbody	M. Lightbody				

¹² US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1963.

¹³ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1964.

¹⁴ US-dameshokkieklub, Notule van komiteevergadering, 18 Augustus 1965.

¹⁵ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1966.

¹⁶ US-dameshokkieklub, Notule van Algemene Jaarvergadering, 14 Maart 1967.

¹⁷ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1968.

¹⁸ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1969.

¹⁹ US-dameshokkieklub, Hokkieverslag 1970.

²⁰ US-dameshokkieklub, Notule van Algemene Jaarvergadering, 15 September 1971.

²¹ US-dameshokkieklub, Notule van Algemene Jaarvergadering, 19 September 1972.

²² US-dameshokkieklub, Notule van Algemene Jaarvergadering, 28 Februarie 1973.

²³ Lightbody, M. Persoonlike onderhoud, 13 April 2010.

²⁴ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1975.

²⁵ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1976.

²⁶ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1977.

²⁷ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1978.

1981 ²⁸	M. Lightbody	M. Lightbody	J. Wiese	J. Wiese		
1982 ²⁹	M. Lightbody	M. Lightbody	J. Wiese	J. Wiese	C. Rossouw	A. van Blerk
1983 ³⁰	M. Lightbody	M. Lightbody	J. Wiese	J. Wiese	A. Olivier	A. Olivier
1984 ³¹	M. Lightbody	M. Lightbody (R. Rose-Innes neem in derde kwartaal oor)	J. Wiese	J. Wiese	C. Rossouw	C. Rossouw
1985 ³²	D. Reid-Ross en R. Rose-Innes	D. Reid-Ross en R. Rose-Innes	J. Wiese	J. Wiese	M. Hirschsohn	M. Hirschsohn
1986 ³³	D. Reid-Ross en R. Rose-Innes	D. Reid-Ross en R. Rose-Innes	J. Wiese	J. Wiese	L. Scrace	L. Scrace
1987 ³⁴	D. Reid-Ross en R. Rose-Innes	S. Calder	J. Wiese	J. Wiese	K. de Jong	K. de Jong
1988 ³⁵	Mnr. C. Rose- Innes	S. Calder	J. Wiese	J. Wiese	N. van den Hoven	N. van den Hoven
1991 ³⁶	S. Calder	S. Calder	J. Wiese	J. Wiese	L. Wheatley	L. Wheatley
1992 ³⁷	S. Calder	S. Calder	R. Hezlett	G. Strapp	N. Seymour	N. Seymour

---

²⁸ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1981.

²⁹ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1982.

³⁰ US-dameshokkieklub, Nuusbrief No.2, Augustus 1983.

³¹ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1984.

³² US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1985.

³³ US-dameshokkieklub, Notule van komiteevergadering, 13 Maart 1986.

³⁴ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1987.

³⁵ US-dameshokkieklub, Notule van Algemene Jaarvergadering, 23 Februarie 1988.

³⁶ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1991.

³⁷ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1992.

BYLAAG E
KLUBTOEKENINGS

1959¹:

Beste vordering	L. Boshoff
-----------------	------------

1960²:

Beste vordering	K. Kopke
-----------------	----------

1961³:

Beste vordering	B. Thysse
-----------------	-----------

1963⁴:

Beste vordering	E. Kasselmann
-----------------	---------------

1964⁵:

Beste vordering	S. Strydom
-----------------	------------

1965⁶:

Beste vordering	E. van der Vyver
-----------------	------------------

---

¹ US-dameshokkieklub, Notule van die Algemene Jaarvergadering afsluiting, 1959.

² US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1960.

³ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1961.

⁴ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1963.

⁵ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1964.

⁶ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1965.

1973⁷:

Beste vordering	B. Einkamerer
-----------------	---------------

1974⁸:

US Sportvrou van die jaar	R. Basson
Beste vordering	E. Stavvest

1983⁹:

US Speler van die jaar	A. Meyer
Beste vordering (Senior)	T. Lanz & N. du Toit
Beste vordering (Junior)	Z. Calitz

1984¹⁰:

US Speler van die jaar	R. Rose-Innes
Beste vordering (Senior)	Z. Calitz
Beste vordering (Junior)	L. Quintal
Meeste doele aangeteken	B. Moolman
Klublid van die jaar	M. de Kock
Klubspan van die jaar	US V

---

⁷ US-dameshokkieklub, Notule van komiteevergadering, 4 Oktober 1973.

⁸ US-dameshokkieklub, Notule van komiteevergadering, 22 Augustus 1974.

⁹ US-dameshokkieklub, Notule van Algemene Jaarvergadering, 6 September 1983.

¹⁰ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1984.

1985¹¹:

US Speler van die jaar	S. Calder
Beste vordering (Senior)	C. Cox
Beste vordering (Junior)	M. de Klerk
Meeste doele aangeteken	S. Calder
Klubspan van die jaar	Maties

1986¹²:

US Speler van die jaar	S. Calder
Beste vordering (Junior)	S. Herman
Beste vordering (Senior)	M. de Klerk
Meeste doele aangeteken	S. Calder
Span van die jaar	Maties

1987:¹³

U.S. Speler van die Jaar	S. Calder
Beste vordering (Senior)	A. Luttig
Beste vordering (Junior)	D. Jackson
Meeste doele aangeteken	S. Calder
Klubspan van die jaar	Maties (tweede plek)

---

¹¹ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1985.

¹² US-dameshokkieklub, Notule van Algemene Jaarvergadering, 17 September 1986.

¹³ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1987.

1991¹⁴:

US Speler van die jaar	S. Calder
Span van die jaar	Maties
Span wat beste prestasie in liga behaal het	Maties
Beste vordering (Senior)	H. Oelofsen
Bester vordering (Junior)	L. van Wyk
Meeste doele aangeteken	S. Calder (33)
Klublid van die jaar	J. Clark

1992¹⁵:

US Speler van die jaar	S. Calder
Span van die jaar	Maties
Span wat die beste prestasie in liga behaal het	Maties
Beste vordering (Senior)	J. Dix
Beste vordering (Junior)	J. Cowen
Meeste doele aangeteken	S. Calder (22)
Klublid van die jaar	E. Joubert

---

¹⁴ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1991.

¹⁵ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1992.

BYLAAG F

PROVINSIALE SPELERS - VELD

JAAR	WP-A	WP-B (Skiereiland)	WP-o.21	SAU / PROTEASPAAN	SPRINGBOKSPAN
1945 ¹	V. Wilkens P. Price-Moore			5 Spelers	
1946 ²	P. Price-Moore R. Jordaan H. Pretorius				
1947 ³	P. Price-Moore R. Jordaan R. Neethling				
1948 ⁴	R. Neethling R. Jordaan				
1950 ⁵				B. Wiid R. Soper	
1951 ⁶	D. Vorster L. le Roux			A. Conradie T. Hanekom	
1954 ⁷	B. Wiid J.von Wietersheim A. van der Merwe				A. Sieberhagen
1955 ⁸	B. Wiid ⁹			M. Burrell	

¹ H.B. Thom. Stellenbosch 1866-1966, p. 573.

² H.B. Thom. Stellenbosch 1866-1966, p. 573.

³ H.B. Thom. Stellenbosch 1866-1966, p. 573.

⁴ H.B. Thom. Stellenbosch 1866-1966, p. 573.

⁵ H.B. Thom. Stellenbosch 1866-1966, p. 573.

⁶ H.B. Thom. Stellenbosch 1866-1966, p. 573.

⁷ H.B. Thom. Stellenbosch 1866-1966, p. 573.

⁸ H.B. Thom. Stellenbosch 1866-1966, p. 573.

⁹ Wiid, B. Persoonlike onderhoud, 13 April 2010.

JAAR	WP-A	WP-B (Skiereiland)	WP-o.21	SAU / PROTEASpan	SPRINGBOKSPAN
1956 ¹⁰	M. Hendriksz S. Grace B. Wiid ¹¹				A. Coetzee
1957 ¹²	M. Mare M. Hendriksz A. Coetzee S. Grace B. Wiid			M. Hendriksz S. Grace A. Coetzee	
1958	B. Wiid ¹³			S. Grace ¹⁴	
1959 ¹⁵	D. Geldenhuys L. Boshoff B. Wiid ¹⁶				S. Grace
1960	B. Wiid			S. Grace ¹⁷ L. Boshoff	S. Grace
1961 ¹⁸	B. Wiid				L. van der Merwe ¹⁹ I. Straszacker
1962 ²⁰	L. Boshoff I. Straszacker L. van der Merwe B. Wiid ²¹			L. Boshoff I. Straszacker	

¹⁰ H.B. Thom. Stellenbosch 1866-1966, p. 573.

¹¹ Wiid, B. Persoonlike onderhoud, 13 April 2010.

¹² H.B. Thom. Stellenbosch 1866-1966, p. 573.

¹³ Wiid, B. Persoonlike onderhoud, 13 April 2010.

¹⁴ H.B. Thom. Stellenbosch 1866-1966, p. 573.

¹⁵ H.B. Thom. Stellenbosch 1866-1966, p. 573.

¹⁶ Wiid, B. Persoonlike onderhoud, 13 April 2010.

¹⁷ H.B. Thom. Stellenbosch 1866-1966, p. 573.

¹⁸ Wiid, B. Persoonlike onderhoud, 13 April 2010.

¹⁹ H.B. Thom. Stellenbosch 1866-1966, p. 573.

²⁰ H.B. Thom. Stellenbosch 1866-1966, p. 573.

²¹ Wiid, B. Persoonlike onderhoud, 13 April 2010.

JAAR	WP-A	WP-B (Skiereiland)	WP-o.21	SAU / PROTEAS PAN	SPRINGBOKSPAN
1963 ²²		L. Snyman			
1964 ²³		L. Gubb		L. Gubb S. Strydom	
1965 ²⁴					L. Maree
1966 ²⁵		E. Smedley		M. Cronje M. van Heerden A. van Ryswyk	
1967 ²⁶		E. Smedley			
1968 ²⁷	E. Smedley M. Cronje		S. Orsmond C. Rossouw A. Pirrie	E. Smedley A. Rautenbach M. Cronje	
1969 ²⁸	E. Smedley			E. Smedley L. Nilsen H. Claassen	
1970 ²⁹	H. Claassen M. Muller L. Nilsen	M. Lightbody (o/k)	L. Claassen A. Brink N. van Heerden D. Andrews	M. Lightbody (k) ³⁰	M. Cronje
1971 ³¹	M. Muller	M. Lightbody (o/k)		M. Muller	

²² US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1963.

²³ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1964.

²⁴ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1985.

²⁵ US-dameshokkieklub, Voorsittersverslag 1966.

²⁶ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1967.

²⁷ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1968.

²⁸ US-dameshokkieklub, Sportkomitee rapporte: Prestasies 1965-1975.

²⁹ US-dameshokkieklub, Voorsittersverslag 1970.

³⁰ Lightbody, M. Persoonlike onderhoud, 13 April 2010.

³¹ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1971.

JAAR	WP-A	WP-B (Skiereiland)	WP-o.21	SAU / PROTEASSPAN	SPRINGBOKSPAN
1972 ³²	R. Basson A. Coates	M. Muller (k)	S. van Vollenhoven A. Nieuwoudt A. de Villiers	R. Basson (k) A. Coates	
1973 ³³	L. Nilsen K. v/d Westhuizen A. Coates R. Basson	M. van Heerden M. Ashby J. Golding	A. Gerber S. Catto H. Sanger C. Faure (WP-B) D. de Wit (WP-B)	R. Basson (k) A. Coates	A. Coates
1974 ³⁴	L. Nilsen K. v/d Westhuizen A. Coates R. Basson	E. de Villiers B. Einkamerer M. Lightbody (k)	A. Fry R. Olivier	R. Basson (k) A. Coates	R. Basson (o/k) A. Coates
1975 ³⁵	A. Coates R. Basson E. de Villiers A. Lombard	J. Clarke C. Pienaar	R. Olivier A. Meissner A. Meissenheimer E. Colyn K. Fourie	A. Coates (k) ³⁶ E. de Villiers A. Lombard	
1976 ³⁷	R. Rose-Innes (Basson) (k) C. Nicholson E. de Villiers	C. Pienaar A. Meissenheimer L. Breunissen A. Meissner	C. Dowell (k) S. Brice L. Basson D. Hewitt B. Kirkpatrick	J. Clarke (k) A. Meissner A. Meissenheimer M. Middleton	C. Nicholson A. Coates M. Muller

³² US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1972.

³³ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1973.

³⁴ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1974.

³⁵ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1975.

³⁶ Wiley, A. 28 Mei 2010, [awiley@mweb.co.za]. "Maties hokkie geskiedenis". Privaat e-pos aan Hanri Laubscher [hanri_laubscher@yahoo.com].

³⁷ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1976.

JAAR	WP-A	WP-B (Skiereiland)	WP-o.21	SAU / PROTEAS PAN	SPRINGBOKSPAN
1977 ³⁸	C. Nicholson R. Rose-Innes L. Breunissen	C. Pienaar L. Vermaak A. Meissner	C. Dowell M. Middleton D. Hewitt S. Brice D. Cromhout B. Kirkpatrick	L. Vermaak C. Pienaar L. Slogrove L. Breunissen M. Middleton A. Meissner	C. Nicholson A. Coates M. Muller R. Rose-Innes (SA-B)
1978 ³⁹	L. Breunissen R. Rose-Innes (k) L. Slogrove	M. Middleton	S. Brice E. Hewitt D. Hewitt C. Mallett		A. Coates C. Nicholson R. Rose-Innes (k) (SA-B)
1979 ⁴⁰	C. Harris	D. Cromhout M. Middleton (k) L. Vermaak C. Fourie	C. Mallett (k) L. Forbes J. Arbuthnot K. Klingenberg C. Venter S. Rautenbach	D. Cromhout C. Fourie M. Parsons	
1980 ⁴¹	D. Cromhout L. Vermaak	S. Rautenbach S. Quin		D. Cromhout (k) M. Commins S. Rautenbach L. Vermaak	A. Coates M. Muller D. Cromhout A. Lombard

³⁸ US-dameshokkieklub, Voorsittersverslag 1977.

³⁹ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1978.

⁴⁰ US-dameshokkieklub, Notule van komiteevergadering, 27 Augustus 1979.

⁴¹ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1980.

JAAR	WP-A	WP-B (Skiereiland)	WP-o.21	SAU / PROTEAS PAN	SPRINGBOKSPAN
1981 ⁴²	M. Commins D. Cromhout L. Vermaak A. Meyer	G. Janes A. Veitch D. Mckenzie C. Venter (o/k) S. Rautenbach L. Rautenbach J. Arbuthnot S. Quin L. Wolmarans	N. du Toit K. Klingenberg A. Croxford (k) T. Lanz H. Basson L. Pienaar	M. Commins G. Janes D. Cromhout A. Meyer L. Vermaak T. Lanz	S. Calder
1982 ⁴³	M. Commins A. Meyer	J. Arbuthnot (o/k) H. Basson N. du Toit G. Janes S. Quin L. Rautenbach L. Scrace A. Veitch C. Venter	A. Croxford T. Lanz (k) J. Myburgh L. Pienaar J. Pretorius R. Roelofse N. Talmage	M. Commins A. Meyer G. Janes J. Arbuthnot	A. Meyer M. Commins A. Coates (k) M. Muller (o/k) D. Cromhout L. Vermaak E. de Villiers S. Calder
1983 ⁴⁴	A. Croxford A. Meyer N. Talmage	H. Basson N. du Toit T. Lanz L. Pienaar A. Veitch A. Walker	C. Lanz M. Pretorius R. Roelofse R. Snyman L. Taylor	A. Croxford N. du Toit T. Lanz A. Meyer	A. Meyer D. Cromhout E. de Villiers S. Calder

⁴² US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1981.

⁴³ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1982.

⁴⁴ US-dameshokkieklub, Nuusbrief Nr.2, Augustus 1983.

JAAR	WP-A	WP-B (Skiereiland)	WP-o.21	SAU / PROTEAS	SPAN
1984 ⁴⁵	A. Croxford A. Meyer R. Rose-Innes (k)	C. Lanz L. Pienaar M. Pretorius A. Veitch A. Walker	C. Cox R. Snyman	A. Croxford A Meyer Z. Calitz (SAU-B) C. Lanz (SAU-B)	A. Meyer R. Rose-Innes (k) A.Walker (SA-o.21) D. Cromhout L. Vermaak E. de Villiers S. Calder
1985 ⁴⁶	S. Calder A. Croxford R. Rose-Innes (k)	Z. Calitz C. Cox S. Dartnell C. Lanz H. Marais G. Strapp A. Walker	L. Alcobia M. de Klerk C. Dillon J. King A. Luttig R. Meyer M. Pretorius L. Quintal R. Snyman C. Stander	S. Calder (k) Z. Calitz C. Cox L. Pienaar S. Dartnell (SAU-B) C. Lanz (k) (SAU-B) A. Walker (SAU-B)	S. Calder R. Rose-Innes (k) C. Cox (SA-o.21) D. Cromhout M. Middleton L. Vermaak
1986 ⁴⁷				C. Cox (k) M. de Klerk L. Alcobia (SAU-B) C. Lanz (SAU-B) A. Luttig (SAU-B)	S. Calder C. Cox (SA-o.21) L. Alcobia (SA-o.21)
1987	L. Alcobia S. Calder M. de Klerk A. Luttig R. Rose-Innes (k) A. Wallace	Z. Calitz C. Cox J. King L. Quintal R. Snyman G. Strapp	C. Dillon M. Dobson A. Malan E. Oosthuizen A. van Niekerk (k) L. Wheatley	C. Cox (k) M. de Klerk A. Luttig L. Alcobia (SAU-B) C. Dillon (SAU-B) A. Wallace (SAU-B)	S. Calder L. Alcobia (k) (SA-o.21) J. King (SA-o.21) C. Cox

⁴⁵ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1984.

⁴⁶ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1985.

⁴⁷ US-dameshokkieklub, Notule van komiteevergadering, 22 Julie 1986.

JAAR	WP-A	WP-B (Skiereiland)	WP-o.21	SAU / PROTEAS PAN	SPRINGBOKSPAN
1988 ⁴⁸	S. Calder (k) A. Wallace A. Luttig Z. Calitz G. Strapp	J. King (o/k) M. Dobson H. Middleton A. Fourie A. Malan C. Dillon P. de Bruyn A. Mostert L. Wheatley	L. Hay C. Barnard S. O'Dowd S. Hocking N. Frazer C. Dugmore L. Garnier	A. Bernstein M. Dobson A. Wallace	S. Calder A. Luttig
1989 ⁴⁹	S. Calder (k) J. King G. Strapp Z. Calitz	L. Wheatley M. Dobson H. Middleton A. Bernstein A. Fourie	C. Dugmore B. Davel M. Jansen L. Granier S. Hocking D. Walls C. Barnard L. Els	M. Dobson H. Middleton E. Oosthuizen	S. Calder (o/k) Z. Calitz M. Dobson (SA-o.21) H. Middleton (o/k) (SA-o.21)
1990 ⁵⁰	S. Calder (k) N. du Toit G. Strapp J. King	L. Wheatley (o/k) M. Dobson C. Dugmore L. Rushmere	D. Walls (k) E. Kruger S. O'Dowd T. Rhodes N. Kirsten (WP-B) J. Clarke (WP-B) S. Muller (WP-B) B. Davel (WP-B)	M. Dobson L. Wheatley	S. Calder N. du Toit

⁴⁸ US-dameshokkieklub, Notule van komiteevergadering, 10 Junie 1988.

⁴⁹ US-dameshokkieklub, Notule van komiteevergadering, 22 Junie 1989.

⁵⁰ US-dameshokkieklub, Notule van komiteevergadering, 5 Junie 1990.

JAAR	WP-A	WP-B (Skiereiland)	WP-o.21	SAU / PROTEASpan	SPRINGBOKSPAN
1991 ⁵¹	S. Calder (o/k) M. Dobson J. King G. Strapp	L. Wheatley (k) S. Bernstein L. Brown-Watson A. Geyser L. Rushmere S. van der Ryst	A. Geyser (k) G. Barrow L. Brown-Watson J. Clarke (o/k) J. Dix J. Martin M. McGrath H. Oelofsen T. Rhodes L. Rushmere C. Simon S. van der Ryst E. Vos J. Lloyd (B-span) K. Mciver (B-span) A. Stoltenkamp (B-span) M. Vorster (B-span) R. Anderson (B-span)	M. Dobson A. Geyser L. Wheatley	S. Calder G. Strapp (SA-B-span) L. Brown-Watson (SA-o.21) S. van der Ryst (SA-o.21)

⁵¹ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1991.

JAAR	WP-A	WP-B (Skiereland)	WP-o.21	SAU / PROTEAS	SPAN
1992 ⁵²	S. Calder (k) J. Dix M. Dobson A. Geyser J. King G. Strapp H. Taylor	L. Wheatley (k) L. Brown-Watson J. Clark H. Oelofsen L. Rushmere S. van der Ryst	J. Clark (k) A. Geyser (o/k) G. Barrow L. Brown-Watson J. Dix N. Kirby M. McGrath H. Oelofsen L. Rushmere C. Simon H. Taylor S. van der Ryst E. Vos H. Bonsma (k) (B) R. Anderson (B) H. Briers (B) R. de Villiers (B) W. du Preez (B) J. Lloyd (B) J. Matkovich (B) S. O'Carroll (B) W. Viljoen (B) M. Vorster (B)	Geen toernooi	S. Calder J. Clark (SA-o.21) J. Dix (SA-o.21) A. Geyser (SA-o.21) H. Oelofsen (SA-o.21) H. Taylor (SA-o.21)

⁵² US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1992.

BYLAAG G

PROVINSIALE SPELERS - BINNE

JAAR	WP-A	WP-B (Skiereiland)	WP-o.21	SAU / PROTEAS SPAN	SPRINGBOK SPAN
1981 ¹	M. Commins D. Cromhout L. Vermaak A. Croxford	S. Rautenbach			
1982 ²	M. Commins	A. Meyer L. Rautenbach S. Rautenbach A. Veitch A. Croxford T. Lanz			
1983 ³	A. Croxford R. Rose-Innes	T. Lanz L. Rautenbach A. Veitch A. Meyer			
1984 ⁴	A. Croxford A. Meyer R. Rose-Innes (k)	C. Lanz M. Pretorius A. Veitch A. Walker			A. Croxford

¹ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1981.

² US-dameshokkieklub, Notule van Algemene Jaarvergadering, 2 Maart 1982.

³ US-dameshokkieklub, Nuusbrief Nr.2, Augustus 1983.

⁴ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1984.

JAAR	WP-A	WP-B (Skiereiland)	WP-o.21	SAU / PROTEAS PAN	SPRINGBOKSPAN
1985 ⁵	S. Calder A. Croxford Z. Calitz	H. Odendaal C. Cox S. Dartnell A. Luttig			S. Calder A. Calitz (SA-o.21) A. Luttig (SA-o.21)
1987 ⁶	L. Alcobia S. Calder M. de Klerk A. Luttig	C. Cox G. Strapp A. Walker			S. Calder L. Alcobia (SA-o.21) C. Cox (SA-o.21) A. Wallace (SA-o.21)
1988 ⁷	S. Calder (k) A. Wallace A. Luttig Z. Calitz G. Strapp	A. Fourie A. Malan A. Wallace L. Alcobia A. Bernstein			
1989 ⁸	S. Calder (k) J. King G. Strapp Z. Calitz	L. Wheatley M. Dobson A. Bernstein A. Fourie		M. Dobson A. Bernstein M. Dobson	
1990 ⁹	S. Calder (k) Z. Calitz M. Dobson G. Strapp	C. Dugmore N. du Toit J. King L. Wheatley		S. Calder	S. Calder

⁵ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1985.

⁶ US-dameshokkieklub, Notule van komiteevergadering, 11 Februarie 1987.

⁷ US-dameshokkieklub, Notule van Algemene Jaarvergadering, 23 Februarie 1988.

⁸ US-dameshokkieklub, Notule van komiteevergadering, 14 Februarie 1989.

⁹ US-dameshokkieklub, Notule van komiteevergadering, 12 Februarie 1990.

JAAR	WP-A	WP-B (Skiereiland)	WP-o.21	SAU / PROTEAS	SPAN
1991 ¹⁰	S. Calder (k) M. Dobson L. Wheatley G. Strapp	T. Rhodes		S. Calder	S. Calder
1992 ¹¹	S. Calder (k) M. Dobson G. Strapp L. Wheatley	J. Clark	J. Clark (k) A. Geyser (o/k) G. Barrow L. Rushmere C. Simon H. Taylor J. Lloyd		S. Calder M. Dobson (SA-B) G. Strapp (SA-B) J. Clark (SA-o.21) A. Geyser (SA-o.21) H. Taylor (SA-o.21)

---

¹⁰ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1991.

¹¹ US-dameshokkieklub, Jaarverslag 1992.